

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัย อาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. นโยบายการศึกษาและการจัดการอาชีวศึกษา

1.1 นโยบาย ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี (พ.ศ.2555 - 2569)

1.2 การจัดการเรียนการสอนในอนาคตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

4. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5. บริบทของชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจ้าว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

6. บริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ปีการศึกษา 2559 - 2560

6.1 ข้อมูลพื้นฐานของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

6.2 โสมสเด็จพระศูนย์การเรียนรู้ของอาชีวศึกษาเชียงราย

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8. กรอบแนวคิดงานวิจัย

1. นโยบายการศึกษาและการจัดการอาชีวศึกษา

นโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ.2555 - 2569 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2555 : 28 - 35) ในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้านการกำหนดนโยบาย เป้าหมายการผลิตและแผนพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ให้ความสำคัญกับคุณภาพ ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเป็นสำคัญ โดยมุ่งปรับปรุงปัจจัยสนับสนุนและกระบวนการจัดอาชีวศึกษา ให้เกิดคุณภาพ ดังนี้

1. สารสนเทศสำคัญที่จะเป็นตัวบ่งชี้แนวทางการพัฒนากำลังคนในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับจังหวัด

2. ให้ความสำคัญกับครู และผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยมุ่งเพิ่มพูนขีดความสามารถของครูในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ โดยเน้นความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคี และการฝึกงาน

4. เตรียมความพร้อมกำลังคนรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในส่วนของการตั้งรับ และเชิงรุก ได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถทางภาษา และสมรรถนะกำลังคนอาชีวศึกษาให้มีมาตรฐานในระดับสากล

ในการนี้ คณะอนุกรรมการฯ ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของการพัฒนา ประกอบด้วย 4 นโยบาย 10 ยุทธศาสตร์ 28 กลยุทธ์ และโครงการ 93 โครงการ โดยคำนึงถึงการพัฒนาหลายมิติ เช่น ด้านวิชาการ ความเป็นครู ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ความสามารถด้านกาวิจัย สมรรถนะทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับสาขาที่เรียนทุกช่วงอายุการทำงาน จัดให้มีกระบวนการกำกับติดตาม การนิเทศ การสอน โดยผู้มีความรู้และประสบการณ์เน้นการพัฒนาจากการทำงานจริงร่วมกับภาคการผลิต ภาคสังคม สมาคมวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในด้านกำลังคนระดับอาเซียน

1.1 นโยบาย เป้าหมาย การผลิตและแผนพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี

(พ.ศ.2555 - 2569) ดังนี้

นโยบายที่ 1 : มุ่งสร้าง/ผลิตกำลังคนอาชีวศึกษา ให้ตอบสนองความต้องการ

ของตลาดแรงงาน

เป้าหมาย : ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาภายใต้บริบทความร่วมมือกับสถานประกอบการให้ได้ ตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองและฝึกอบรมวิชาชีพกำลังคนอาชีวศึกษาที่อยู่นอกระบบให้เพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 1 มุ่งพัฒนาคุณภาพและปริมาณผู้เรียนให้สัมพันธ์กับความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศและระดับสากล

กลยุทธ์ที่ 1 ผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาดแรงงานและสังคมทั้งในประเทศ ภูมิภาค อาเซียน และระดับสากล

โครงการสำคัญ

1. โครงการศึกษาความต้องการผลิตและพัฒนากำลังคน ทั้งปริมาณและคุณภาพภายในประเทศ ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด ระดับกลุ่มอุตสาหกรรม/กลุ่มอาชีพ

2. โครงการศึกษาความต้องการการผลิตและพัฒนากำลังคน ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ตามกรอบความร่วมมือกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและสากล

3. โครงการศึกษาเป้าหมายการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางของประเทศไทย ระยะ 15 ปี (ปีการศึกษา 2555 - 2569) ระยะที่ 1 2555 - 2561 (60 : 40) ระยะที่ 2 2562 - 2569 (70 : 30)

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนากิจการอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพด้วยรูปแบบที่หลากหลายทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาระบบทวิภาคี

โครงการสำคัญ

1. โครงการแลกเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาและสถานประกอบการในกลุ่มจังหวัด

2. โครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและระดับสากล

3. โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาอาชีวศึกษาระหว่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริม สนับสนุน และเร่งรัดการจัดอาชีวศึกษาด้านความร่วมมือผลิตและพัฒนา กำลังคนร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยเฉพาะการศึกษาระบบทวิภาคี และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามสาขาวิชาที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงาน

โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาหลักสูตรทวิภาคีให้สอดคล้องกับขนาดและความต้องการของสถานประกอบการโดยเฉพาะ SME ภายใต้ความร่วมมือกับสถานประกอบการ
2. โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารความร่วมมือในการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ระดับจังหวัด
3. โครงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานประกอบการในการจัดฝึกงานและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ 4 ปรับภาพลักษณ์ ทิศนคติและสร้างการยอมรับของสังคมที่มีต่อการเรียนสายอาชีพ ด้วยกระบวนการเชิงคุณภาพให้กับนักเรียน กลุ่มผู้ปกครองและชุมชน

โครงการสำคัญ

1. โครงการส่งเสริมให้มีการสร้างรายได้ระหว่างเรียนเพื่อเพิ่มประสบการณ์ ของผู้เรียนและลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
2. โครงการพัฒนาระบบการแนะแนวอาชีพเชิงรุกเพื่อให้สามารถเข้าถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. โครงการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ภาพลักษณ์ เชิงคุณภาพไปยังกลุ่มเป้าหมาย ให้เห็นความสำคัญของการเรียนอาชีวศึกษาที่จะสร้างให้เกิด “การศึกษาเพื่ออาชีพ คือ ดวงประทีปส่องชีวิต ช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจเพื่อชีวิตที่มั่นคง”
4. โครงการสร้างภาพยนตร์เพื่อประชาสัมพันธ์และปรับภาพลักษณ์ เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวอาชีวศึกษาเชิงสร้างสรรค์
5. โครงการส่งเสริมคนดีศรีอาชีพ
6. โครงการเยาวชนอาชีวะสัมพันธ์ ร่วมสร้างสรรค์สังคม
7. โครงการอาชีวะอาสา เพื่อพัฒนาสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และการฝึกอบรมวิชาชีพอาชีวศึกษาให้กับกลุ่มผู้อยู่ นอกระบบ

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้ผู้อยู่นอกระบบการศึกษา ให้สามารถสร้างงาน สร้างรายได้

โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับรายได้ของชุมชน
2. โครงการฝึกอาชีพระยะสั้นตามความต้องการของตลาดแรงงาน

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพตลอดชีวิตให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการและผู้อยู่นอกระบบ

โครงการสำคัญ

1. โครงการเทียบโอนประสบการณ์ในการทำงานเพื่อให้คุณวุฒิทางการศึกษา

2. โครงการอบรมฝึกอาชีพร่วมกับหน่วยงานตามโครงการพระราชดำริ
3. โครงการฝึกอาชีพร่วมกับผู้รับผิดชอบโครงการตามนโยบายยุทธศาสตร์
4. โครงการฝึกอาชีพให้กับผู้พิการ สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมสนับสนุนอบรมวิชาชีพเพื่อการพัฒนาต่อยอดอาชีพเดิมหรือสร้างอาชีพใหม่สำหรับผู้ประกอบอาชีพอิสระ

โครงการสำคัญ

1. โครงการฝึกอบรมฝีมือแรงงานเพื่อสร้างหรือเปลี่ยนอาชีพที่ตรงกับความต้องการ

ของตลาดแรงงาน

2. โครงการอบรมยกระดับฝีมือแรงงานหลังเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบการประเมินมาตรฐานวิชาชีพตามระบบคุณวุฒิวิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาหลักสูตรให้มีผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามสมรรถนะของกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ

โครงการสำคัญ

1. โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปตามกรอบคุณวุฒิวิชาชีพโดยความร่วมมือ

กับสถานประกอบการ

2. โครงการพัฒนาคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรให้มีผลลัพธ์การเรียนรู้ ให้ตรงกับสมรรถนะ

ตามกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบประเมินมาตรฐานวิชาชีพตรงตามคุณวุฒิวิชาชีพ

โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาระบบประเมินมาตรฐานวิชาชีพโดยความร่วมมือของสถานประกอบการ

2. โครงการฝึกอบรมพัฒนาคณะกรรมการผู้ประเมินมาตรฐานวิชาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างระบบการจูงใจให้เกิดการตัดสินใจเข้าศึกษาต่ออาชีวศึกษา

กลยุทธ์ที่ 1 ปรับระบบกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษา

โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาหลักเกณฑ์ เพื่อให้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาจัดสรรเงินกู้ยืมให้แก่ผู้เรียน

อาชีวศึกษา 100% ในสาขาวิชาที่ขาดแคลน

2. โครงการสนับสนุนด้านทุนการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก และแหล่งรองรับ

งาน

กลยุทธ์ที่ 2 จัดหาแหล่งเงินสนับสนุนทุนการศึกษาให้ผู้ที่สนใจและคนเก่งได้ศึกษา ในระดับ

ปวช., ปวส. และปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ

โครงการสำคัญ

1. โครงการจัดหาแหล่งเงินทุนการศึกษาจากภายนอกสถานศึกษา

2. โครงการจัดหาแหล่งเงินทุนการศึกษาในสถานศึกษา

3. โครงการสนับสนุนเครื่องมือประจำตัวพื้นฐานตามวิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ 3 สนับสนุนแหล่งเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพอิสระหลังจบการศึกษา สร้างความมั่นคงในชีวิต

โครงการสำคัญ

1. โครงการแนะแนวเส้นทางความก้าวหน้าเพื่อการประกอบอาชีพ (Career Path)
2. โครงการกองทุนตั้งตัวอาชีพศึกษา
3. โครงการแก้แค้น้อย

กลยุทธ์ที่ 4 มาตรการทางด้านภาษีอากรเพื่อการจูงใจให้สถานประกอบการให้ความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษา

โครงการสำคัญ

1. โครงการศึกษาการสร้างแรงจูงใจทางด้านมาตรการภาษีอากรให้แก่ภาคเอกชน/สถานประกอบการในการร่วมจัดการอาชีวศึกษา

นโยบายที่ 2 : พัฒนาปริมาณและคุณภาพของครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษา

1. มีปริมาณครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษาพอเพียงต่อการจัดการศึกษาระดับ ปวช. ระดับ ปวส. และระดับปริญญาตรี สายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการและการฝึกอบรมวิชาชีพ

2. พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษาจากภาครัฐ

โครงการสำคัญ

1. โครงการขออัตรากำลังข้าราชการ พนักงานราชการให้พอเพียง
2. โครงการขอรับงบประมาณค่าจ้างชั่วคราวครูและเจ้าหน้าที่
3. โครงการครูทายาทครูวิชาชีพ (ขอทุนการศึกษาและอัตราบรรจุแต่งตั้งครูวิชาชีพพันธุ์ใหม่ให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่ระดับ ปวช., ปวส. และปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ)

กลยุทธ์ที่ 1 การสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษาจากภาครัฐ

โครงการสำคัญ

1. โครงการเชิญครูเกษียณอายุราชการเป็นครูพิเศษ อาจารย์พิเศษ
2. โครงการสร้างระบบเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญจากสถานประกอบการเป็นครูพิเศษ อาจารย์พิเศษ
3. โครงการครูพิเศษจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างเสริมสมรรถนะและประสบการณ์เพื่อคุณภาพของครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษา

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการศึกษาต่อ การฝึกอบรมและการปฏิบัติงาน

โครงการสำคัญ

1. โครงการรัฐจัดทุนการศึกษาต่อปริญญาโทและปริญญาเอกทั้งในประเทศและต่างประเทศในสาขาวิชาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ

2. โครงการรัฐจัดทุนการฝึกอบรมเทคโนโลยีใหม่ทั้งในประเทศและต่างประเทศในสาขาวิชาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ

3. โครงการกำหนดมาตรการให้ครูวิชาชีพได้มีการพัฒนาสมรรถนะและประสบการณ์ด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

4. โครงการกำหนดมาตรการให้มีการนำผลสัมฤทธิ์ที่เกิดต่อผู้เรียนไปใช้ในการพิจารณาความดีความชอบ เลื่อนขั้นเงินเดือน ให้ค่าตอบแทน การขอมิและเลื่อนวิทยฐานะ

5. โครงการจัดตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ในสถาบันการอาชีวศึกษา

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรอาชีวศึกษา

โครงการสำคัญ

1. โครงการจัดตั้งสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรอาชีวศึกษา (ทำหน้าที่พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรอาชีวศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน)

2. โครงการพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการอาชีวศึกษา

3. โครงการพัฒนาขีดความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอน

4. โครงการพัฒนาขีดความสามารถของศึกษานิเทศก์ในการนิเทศ

5. โครงการพัฒนาขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษา

การอาชีวศึกษา

6. โครงการพัฒนาขีดความสามารถด้านภาษาอังกฤษ

7. โครงการพัฒนาครูในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน

8. โครงการพัฒนาศักยภาพในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

9. โครงการส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูจัดทำตำรา เอกสารที่ใช้ในการเรียนการสอน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างโอกาสและความร่วมมือในการสร้างเสริมคุณภาพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษา

กลยุทธ์ที่ 1 สร้างโอกาสและความร่วมมือกับภาครัฐ

โครงการสำคัญ

1. โครงการปรับบทบาทหน้าที่สำคัญงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาให้รับผิดชอบสถานศึกษาอาชีวศึกษาทั้งของรัฐและของเอกชน

2. โครงการร่วมกับคุรุสภากำหนดมาตรฐานผู้ประกอบวิชาชีพด้านอาชีวศึกษาเป็นการเฉพาะ (กำหนดมาตรฐานในการขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู วิชาชีพใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์ด้านอาชีวศึกษา)

3. โครงการร่วมกับสำนักงาน ก.ค.ศ. กำหนดมาตรฐานตำแหน่งมาตรฐานวิทยฐานะ สำหรับ ครู วิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาและศึกษานิเทศก์ด้านอาชีวศึกษาเป็นการเฉพาะ

4. โครงการร่วมกับสำนักงาน ก.ค.ศ. และกระทรวงการคลังกำหนดมาตรฐานชั่วโมงการสอนขั้นต่ำและขั้นสูงของครูในสถานศึกษาอาชีวศึกษาทั้งครูวิชาสามัญและครูวิชาชีพ

5. โครงการร่วมกับสำนักงาน ก.ค.ศ. ปรับปรุง กฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรคในการบรรจุแต่งตั้งผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ด้านวิชาชีพเป็นครูวิชาชีพและคณาจารย์โดยกำหนดอัตราเงินเดือน ค่าตอบแทนตามความรู้ ความสามารถและประสบการณ์

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างโอกาสและความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชน

โครงการสำคัญ

1. โครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
2. โครงการกำหนดหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งการทดสอบ การฝึกอบรมและการออกใบรับรองการเป็นครูฝึกในสถานประกอบการ
3. โครงการความร่วมมือด้านวิชาการกับภาคเอกชนโดยใช้มาตรการด้านภาษีอากรเป็นแรงจูงใจ
4. โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ภูมิปัญญาระหว่างภาคเอกชน ชุมชน และสถานศึกษา
5. โครงการพัฒนาความยั่งยืนของภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. โครงการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งประดิษฐ์ชุมชนสู่อุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์

นโยบายที่ 3 : พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ใหม่

เป้าหมาย : สถานศึกษาของอาชีวศึกษามีมาตรฐานในด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับ ปวช., ปวส. และปริญญาตรี สายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการและเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยความร่วมมือทางวิชาการระหว่างหน่วยงาน สถานศึกษา สถานประกอบการทั้งภายในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับมาตรฐานสถานศึกษาของอาชีวศึกษาในด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับ ปวช., ปวส. และปริญญาตรี สายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการและเพิ่มศักยภาพให้เป็นแหล่งเรียนรู้ วิชาชีพและฝึกอบรมวิชาชีพของชุมชน

กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับมาตรฐานสถานศึกษา

โครงการสำคัญ

1. โครงการส่งเสริมความร่วมมือการจัดการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
2. โครงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและใช้ทรัพยากรร่วมกัน
3. โครงการส่งเสริมความร่วมมือและพัฒนาเครือข่ายภายใต้ข้อมูลและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบการจัดการบริหาร

โครงการสำคัญ

1. โครงการบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมีธรรมาภิบาลโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศหรือการบริหารจัดการ
3. โครงการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายนอก
4. โครงการพัฒนาศูนย์วิทยบริการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย

กลยุทธ์ที่ 3 ร่วมมือกับสถานประกอบการในการเปิดสอนระดับ ปวช., ปวส. และปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ

โครงการสำคัญ

1. โครงการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ

2. โครงการจัดหาแหล่งสนับสนุนจากต่างประเทศ

3. โครงการพัฒนาและเพิ่มจำนวนบุคลากรให้เป็นไปตามมาตรฐานของการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนานักวิจัยและนวัตกรรมอาชีวศึกษาภายใต้ความร่วมมือกับสถานประกอบการและชุมชน

โครงการสำคัญ

1. โครงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานประกอบการด้านการวิจัย

2. โครงการผลิตผลงานและนวัตกรรมเพื่อสนองความต้องการของสถานประกอบการและชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างหน่วยงาน สถานศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 1 เจรจาแสวงหาความร่วมมือทั้งในประเทศและต่างประเทศ

โครงการสำคัญ

1. โครงการศึกษาดูงานสถานประกอบการและสถานศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

2. โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บุคลากรระหว่างหน่วยงานสถานศึกษาทั้งภายใน

และต่างประเทศ

3. โครงการแลกเปลี่ยนนักวิจัยระหว่างหน่วยงาน สถานศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

4. โครงการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาอาชีวศึกษา ทั้งภายในและต่างประเทศ

5. โครงการให้ทุนสัมมนาวิชาการ ประชุมวิชาการ

นโยบายที่ 4 : การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่

เป้าหมาย : ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษามีทักษะการบริหารอย่างมีคุณภาพ

โดยมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผู้บริหาร

โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาผู้บริหารโดยฝึกประสบการณ์จริง (One the job Training)

2. โครงการฝึกอบรมวิชาการด้านการบริหารสถานศึกษา

3. โครงการฝึกอบรม ICT เพื่อการบริหาร

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ นวัตกรรม องค์ความรู้ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารจัดการ

โครงการสำคัญ

1. โครงการจัดการระบบตั้งศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษาอาชีวศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 สนับสนุนให้มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการลงทุนทางการศึกษา

โครงการสำคัญ

1. โครงการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายรายหัวตามประเภทสาขาวิชา

2. โครงการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากร

3. โครงการวิเคราะห์งบประมาณการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์

สรุปได้ว่า นโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ.2555 - 2569 เป็นการกำหนดนโยบาย เป้าหมายการผลิตและแผนพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

1.2 การจัดการเรียนการสอนในอนาคตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ (มปป : 1 - 17) ได้ระบุไว้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาของชาติไว้ในหมวดที่ 4 ตั้งแต่มาตรา 22 ถึง มาตรา 30 ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน/ ประสบการณ์การเรียนรู้ยึดหลัก ดังนี้

1.1 ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้น จึงต้องจัดสถานะแวดล้อม บรรยากาศรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจเหมาะสมแก่วัย และศักยภาพของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ และเป็นการเรียนรู้กันและกัน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง บุคคล ชุมชนและทุกส่วนของสังคม

1.2 ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน โดยเน้นความรู้ คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งการฝึกทักษะและกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

2.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการรู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

2.4 ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

2.5 ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. กระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

3.4 จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

3.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

3.6 ผู้เรียนและผู้สอนเรียนไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

3.7 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

4. การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของรัฐและสถานศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

4.1 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ

4.2 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

4.3 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

4.4 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ต้องมีลักษณะหลากหลายเหมาะสมกับแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคน ให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

4.5 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชน มีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

4.6 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

5. การประเมินผลการเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงวิธีการประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผลผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษานอกจากนั้น การประเมินผลผู้เรียนยังต้องเกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญ คือ

5.1 ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน

5.2 ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ

5.3 ใช้การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5.4 มุ่งการประกันคุณภาพ โดยสถานศึกษาทำการประเมินผลภายในทุกปี และรายงานผลการประเมินต่อต้นสังกัดและสาธารณชน

5.5 สถานศึกษาได้รับการประเมินภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ทุก 5 ปี

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในอนาคตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เน้นให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR = Participation Action Research) เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกัน เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยคณะวิจัย ชุมชนและแกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับผิดชอบต่อปัญหา กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People - Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Problem - Learning Process)

Kemmis and McTaggart (1998 : 5) ให้ความหมายไว้ว่า คือการวิจัยที่ค้นหาปัญหาจากประสบการณ์ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ร่วมในสถานการณ์ทางสังคมนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงสังคมที่พวกเขาดำรงอยู่ให้เป็นสังคมที่มีเหตุผลและความยุติธรรม

O' Brien (2001 : 2) ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าหมายถึง การศึกษาเรียนรู้ด้วยการกระทำ โดยกลุ่มของประชาชนเป็นผู้ระบุปัญหา ดำเนินการบางอย่างเพื่อแก้ปัญหา แล้วตรวจสอบดูความพยายามนั้นว่าสำเร็จได้อย่างไร และถ้ายังไม่เป็นที่พอใจก็ดำเนินการใหม่อีกครั้ง

O' Brien ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นมีเป้าหมายที่จะได้ประโยชน์ทั้งในทางปฏิบัติแก่ประชาชนที่ใกล้ชิดปัญหา และเป้าหมายในทางการจะบรรลุเป้าหมาย ทั้งสองประการนี้ทั้งนักวิจัยและสมาชิกในชุมชนจะต้องทำงานร่วมกันและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มวลสมาชิกทุกคนปรารถนา

สแตนเนอร์ (Stringer,1996)กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่มีพื้นฐานบนความเสมอภาคและมีหลักของการรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะเปิดรับฟังความคิดเห็นของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษา โดยอาศัยการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของทุกฝ่ายให้ดีขึ้น ตัวอย่าง เช่น ผู้วิจัยต้องสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดี กำหนดกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย กำหนดกลุ่มเป้าหมายหลัก กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้วิจัยและการสร้างบรรยากาศภายในบริบทของสนามวิจัย

กมล สุตประเสริฐ (2550 : 39) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัย ค้นคว้า และหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิม ๆ ต่างกันเพียงแต่ว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา และเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ร่วมงาน รวมทั้งในกระบวนการวิจัย และในการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ สุภางค์ จันทวานิช (2554 : 67) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) หมายถึง วิธีการที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2554 : 2) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม PAR : Participatory Action Research เป็นการวิจัยแนวหนึ่งที่มีความเป็นนวัตกรรมการจัดการความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ในตนเอง ทั้งนี้ ก็เนื่องจากโดยธรรมชาติของกระบวนการวิจัยในแนวนี้นั้น จะมีความสามารถสนองต่อความต้องการในการแก้ปัญหาจากข้อจำกัดของการนำเอาการวิจัยในกระแสหลักและการวิจัยในแบบดั้งเดิมมาผสมผสานกับการทำงานเชิงปฏิบัติการสังคมหลายประการ อีกทั้ง ทำให้การวิจัยซึ่งเป็นกระบวนการวิชาการสามารถออกแบบให้มีความเชื่อมโยงกับมิติอื่น ๆ ของการพัฒนาทางสังคมไปด้วยได้อย่างดียิ่ง

ชัชวาล ทัดศิวิฐ (2550) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นรูปแบบของการวิจัยแบบใหม่ที่ประยุกต์และเป็นการรวมเอาแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม(Participatory Research)มาผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยเป็นการวิจัยที่เกิดขึ้นกับความคิดที่ว่าการศึกษาเป็นกิจกรรมทางสังคมที่จะต้องใช้ทรัพยากรของสังคมในการศึกษา จึงเป็นสมบัติของสังคมและเป็นการกระทำที่มุ่งหมายจะให้ประโยชน์หรือเป็นการรับใช้สังคมด้วยเหตุนี้การวิจัย

จึงควรคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุด และการวิจัยที่จะทำให้ประโยชน์สูงสุดนั้นยอมเป็นการวิจัย เพื่อพัฒนา (Research for Development) หรือการวิจัยพัฒนา (Research and Development) โดยที่การพัฒนา และการเป็นหุ้นส่วนจะต้องเดินทางร่วมกัน ดังนั้น ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน อย่างมีเสรีและเป็นประชาธิปไตย โดยจุดที่แตกต่างกันของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับ งานวิจัยแบบมีส่วนร่วมก็คือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นการวิจัยที่เน้นในมิติใหม่ของการเก็บข้อมูล แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการประยุกต์หาวิธีการแก้ไขปัญหาไปพร้อม ๆ กัน หรือกล่าว ได้ว่า มีการแสวงหาแนวความคิดและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและทรัพยากรที่ผู้ถูกวิจัยมีอยู่เพื่อช่วย ในการแก้ไขปัญหา

นอกจากนี้ การวิจัยแนวนี้ยังทำให้นักวิจัยและกลุ่มคนที่สามารถทำงานความรู้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ก็จะเป็นเพียงคนจำนวนน้อยในหมู่คนชั้นกลางที่ระบบสังคมจะสร้างขึ้นมาได้ด้วยกระบวนการทางศึกษา ให้สามารถมีบทบาทหน้าที่ต่อความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก้าวเดินออกไปเป็นกำลัง ทางความรู้และเป็นเครือข่ายภาคีการพัฒนามิติต่าง ๆ ของชุมชน ระดับต่าง ๆ ของสังคม เป็นหนทางหนึ่ง ที่จะทำให้ประเทศกำลังพัฒนาที่ขาดงบประมาณและทรัพยากรด้านอื่น จะสามารถหาทางออกด้วยการใช้ ความรู้และปัจจัยมนุษย์เป็นปัจจัยหลักในการแก้ปัญหา

1. หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

1.1 ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ

1.2 ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกย่องและพัฒนา ความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง

1.3 ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้น ในระบบสังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม

1.4 สนใจปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผย ให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน

1.5 ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและ คนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

2.1 ประชากรผู้ทำการวิจัย ได้เปลี่ยนจากผู้วิจัยภายนอก โดยให้ประชาชนในชุมชนได้มี โอกาสเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วมกันในการร่วมคิด วางแผนและตัดสินใจในการวิจัย

2.2 ขอบเขตของการมีส่วนร่วม จากเดิมที่การมีส่วนร่วมจะอยู่ในวงจำกัดเพียงบางขั้นตอน มาสู่การมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การศึกษาชุมชน วิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือ ปฏิบัติ และติดตามประเมินผล

2.3 การเป็นประชาธิปไตย หลักของความเป็นประชาธิปไตยจะเพิ่มมากขึ้นใน PAR เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชนเอง ลดการพึ่งพิงจากสังคม ภายนอก ให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด

2.4 การสร้างองค์ความรู้ เนื่องจากเป็นการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้อันเป็นบ้านให้เกิดความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน และการผสมผสานความรู้จากทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน

2.5 ความรู้ที่ประชาชนได้รับ PAR เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่การเข้าใจเพียงอย่างเดียวดังการวิจัยที่ผ่านมา หากแต่ต้องลงมือกระทำให้ความเข้าใจที่เป็นนามธรรมออกมาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและพัฒนาความรู้ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง

2.6 การวิจัยนำไปสู่การพัฒนา PAR เป็นการวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทั้งวิธีการวิจัยและการพัฒนามนุษย์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3.1 ชาวบ้าน ประชาชน จะตื่นตัว ได้รับการศึกษามากขึ้น สามารถคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

3.2 ประชาชนได้รับการแก้ไขปัญหา การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ มีการกระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น

3.3 ผู้วิจัยและนักพัฒนาจะได้เรียนรู้จากชุมชน ได้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน อันก่อให้เกิดความเข้าใจชุมชนได้ดีขึ้น และเกิดแนวคิดในการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง

4. องค์ประกอบของการวิจัยแบบ PAR

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2554 : 3 - 6) ได้ระบุถึงองค์ประกอบ 3 ประการดังกล่าวนี้ จัดว่าเป็นหลักการพื้นฐานและใช้เป็นหลักพิจารณา บ่งชี้ความเป็นการวิจัยในแนวนี้อีกด้วย รายละเอียดของ 3 องค์ประกอบดังกล่าวมีดังนี้ CER : 3 กระบวนการที่จำเป็นต้องบูรณาการอยู่ในการวิจัยแบบ PAR

4.1 Community Orientation and Community - Based Development Integration : การระบุปัญหาที่มุ่งความเชื่อมโยงกับการแก้ปัญหาาร่วมกันของชุมชนและสังคม การวิจัยแบบ PAR ต้องมุ่งพัฒนาประเด็นการวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาทางการปฏิบัติของชุมชนและกลุ่มคนต่าง ๆ รวมทั้งมุ่งยกระดับความเป็นจริงทางสังคม และยกระดับการพัฒนาสุขภาวะและคุณภาพแห่งชีวิต ทั้งในเชิงรูปธรรมและในเชิงนามธรรม

4.2 Education and Learning Process Integration : การพัฒนากระบวนการทางการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้เพื่อมุ่งระดมพลังแก้ปัญหาจากภายในชุมชน สร้างคนและทำให้ผู้คนเกิดความมีส่วนร่วม สามารถเรียนรู้และยกระดับการปฏิบัติ สามารถแปรการปฏิบัติและศักยภาพ อันเกิดจากกระบวนการทางการศึกษาและการเรียนรู้ ไปสู่การนำตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งต่าง ๆ ดีขึ้น รวมทั้งสามารถเกิดประสบการณ์ทางสังคม และนำเอาความรู้ ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้

ในอดีตนั้น กระบวนการทางการศึกษามักทำให้นักวิจัยนึกถึงการจัดฝึกอบรมและประชุมชาวบ้าน ตลอดจนจัดอบรมและจัดกระบวนการทางการศึกษาให้แก่เครือข่ายผู้คนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนมีทักษะปฏิบัติสำหรับนำไปใช้ระหว่างทำวิจัย เช่น ฝึกอบรมวิธีพัฒนาเครื่องมือวิจัย ฝึกอบรมวิธีเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล ฝึกอบรมการพัฒนาและวางแผนโครงการ ซึ่งโดยมากแล้วก็จะจะเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่แยกส่วนออกมา เพื่อดำเนินการ

ให้จำเพาะเจาะจง อีกทั้งมักจะหมายถึงการถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างทักษะที่ต้องการจากนักวิจัยไปสู่กลุ่มชาวบ้านผู้มีส่วนร่วมอื่น ๆ

ปัจจุบัน กระบวนการทางการศึกษาและการเรียนรู้ ได้มีการพัฒนาก้าวหน้าไปมาก นอกจากนักวิจัยและกลุ่มปฏิบัติการจะสามารถใช้กระบวนการทางการศึกษาแบบดั้งเดิมดังกล่าวอย่างได้ผลแล้ว แนวคิดในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ก็สามารถดำเนินการได้อย่างกว้างขวางมากกว่า การอบรมและถ่ายทอดความรู้ เช่น อาจออกแบบให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำวิจัยของประชาชน การเรียนรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงการเรียนรู้กับแหล่งประสบการณ์ที่เหมาะสม การถอดบทเรียนตนเอง และเรียนรู้จากภายใน การสร้างสภาพแวดล้อมทางสื่อและการเรียนรู้แบบเสริมพลัง ออกแบบให้เป็นการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคนและระหว่างชุมชน ออกแบบให้เป็นการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางสังคมภายในชุมชนผู้ปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้แบบ Horizontal Interactive Learning Through Action เหล่านี้เป็นต้น กระบวนการทางการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้เหล่านี้ จะนำไปสู่ความสามารถในการระดมพลังปฏิบัติและบรรลุจุดหมายในการแก้ปัญหาที่ต้องการได้ต่อไป

องค์ประกอบเหล่านี้ ไม่ว่าจะออกแบบและดำเนินการในรูปแบบใด ต่างก็อยู่บนแนวคิดเพื่อการสร้างคน สร้างชุมชน ให้ใช้ความรู้และสติปัญญาแก้ปัญหา ในสภาพความจำเป็นและบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น จึงจำเป็นต้องออกแบบให้บูรณาการอยู่ในการวิจัยในแนวนี้

4.3 Research Integration : การวิจัย สร้างความรู้ และสร้างทฤษฎีพื้นฐานจากการปฏิบัติ ในทางการศึกษานั้น การเกิดประสบการณ์และความเปลี่ยนแปลงทางการปฏิบัติ เป็นเครื่องบ่งชี้การเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง อีกทั้งการเรียนรู้จากประสบการณ์ นั้น ก็มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงเป็นความรู้และทฤษฎีที่มีพลังต่อการอธิบาย ภาคนิบัติของสังคม อีกทั้งจัดว่า เป็นความรู้ความจริงเชิงวัฒนธรรมหรือความรู้เชิงทฤษฎีที่มีบริบท ซึ่งนอกจากจะไม่สามารถทดแทนได้ด้วยความจริงที่อธิบายโดยวิทยาศาสตร์แนวกระแสหลักแล้ว ก็กลับจะส่งเสริมเติมเต็มกันและกันให้สังคมมีความมั่งคั่งมั่งคั่งในงานสร้างสรรค์ทางปัญญาได้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้น การวิจัยเพื่อสร้างความรู้ขึ้นอย่างเป็นระบบจึงจำเป็นต้องออกแบบให้บูรณาการกับมิติอื่น ๆ ไปด้วย

การออกแบบและจัดวางกระบวนการให้บรรลุจุดหมายตามหลัก CER

1. เตรียมบรรยากาศ
2. ชี้แจงวัตถุประสงค์และนำเสนอข้อมูล
3. อภิปราย เสนอแนะ รวบรวมข้อมูลบนเวที
4. สรุป

นอกจากนี้ วีริตัน คำศรีจันทร์ (2554 : 83 - 84) ยังได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินการเป็นลำดับ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและร่วมกันสร้างความรู้ที่เก็บรวบรวมมาได้ในลักษณะต่าง ๆ
2. ทำเป็นเอกสารและเตรียมวิธีนำเสนอบนเวทีชุมชนด้วยวิธีที่ง่าย หลากหลาย และเอื้อต่อการ

มีส่วนร่วมของชาวบ้านซึ่งมีทักษะต่าง ๆ ในการคิดและแสดงออกได้ไม่เท่ากัน

3. ประสานงานกับทีมวิจัยของชุมชนหรือกลุ่มประชาคมท้องถิ่น ในการชวนเชิญกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้นำชุมชนต่าง ๆ ในการร่วมเวทีชุมชนหรือเวทีประชาคมเพื่อการวิจัยของกลุ่มบูรณาการนักวิจัย กับชาวบ้าน

4. จัดเวทีประชาคมวิจัยด้วยบรรยากาศที่สะท้อนความเป็นศูนย์กลางของชาวบ้าน อาจจะจัดในตอนเย็นด้วยเวลาสั้น ๆ หลาย ๆ ครั้ง หรือจัดวันละ 2 - 3 ชั่วโมง

5. ทำสถานที่ให้มีความเป็นธรรมชาติและมีความใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันให้มากที่สุด ดำเนินการไปตามสภาพที่มีปัจจัยเอื้อให้ทำ ขณะเดียวกัน ก็นำเสนอประสบการณ์ใหม่ ๆ วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาให้ชุมชนได้เกิดประสบการณ์ตรงผ่านการใช้ทำงานไปด้วยกันด้วยกัน

6. จัดเวทีให้มีรูปแบบส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ผ่านการพูดคุย อาจจะนั่งพื้นล้อมวงหรือนั่งเป็นเก้าอี้ครึ่งวงกลม นั่งตามลานบ้าน หรือจัดในห้องที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก แต่เน้นการทำงานแบบการมาลงแรงทำเรื่องส่วนรวมด้วยกัน ลดความเป็นทางการเท่าที่จะดำเนินการได้ แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการวิจัยแบบ PAR โดยทั่วไปมักจะมีการทำที่ต่อเนื่องและต่างก็เรียนรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ เข้าหากัน เพื่อส่งเสริมและเกื้อหนุนกันให้เกิดความสร้างสรรค์ที่พึงจะเป็นให้มากที่สุด ดังนั้น จึงควรทำไปตามความตั้งใจ พร้อมกับค่อย ๆ เรียนรู้ สะสมประสบการณ์ และปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้เหมาะสมไปอยู่เสมอ ๆ ต่อไป

7. นำเสนอข้อมูลและผลการวิจัย ผลการสร้างความรู้ และผลการวิเคราะห์ข้อมูล ของทีมวิจัย ทีมผสมระหว่างทีมวิจัยภายนอก ทีมวิจัยกลุ่มประชาคม และทีมวิจัยของชาวบ้าน

8. นำการอภิปรายและชวนเสวนาอย่างกว้างขวาง โดยดำเนินการผสมผสานทั้งเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้คุยไปตามที่ต้องการคุยและการตั้งคำถามที่ผุดประเด็นขึ้นมาได้จากข้อมูลและการเรียนรู้ด้วยกันบนเวที ในการชวนเสวนา อภิปราย เสนอแนะ และสะท้อนบทเรียน คำถามที่ควรถามและเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนเสวนาบนเวทีที่ดำเนินการขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ นั้น ควรมีประเด็นคำถาม 4 ประเด็นดังต่อไปนี้ด้วย

- 8.1 มีข้อมูลและการสรุปบทเรียนในขั้นนี้ตรงไหนที่ไม่ถูกต้องบ้างหรือไม่
- 8.2 มีข้อมูลและรายละเอียดใดบ้างที่ทุกท่านมีแตกต่าง อยากรู้
- 8.3 มีข้อมูลและรายละเอียดใดบ้างที่ควรเพิ่มเติมให้ได้รายละเอียดมากขึ้น
- 8.4 ได้อะไรบ้างและอยากให้มีการริเริ่มหรือทำอะไรอีกในระยะต่อไป

9. สรุปบทเรียนเวที

กระบวนการและการดำเนินการ

1. ขั้นการเตรียมดำเนินการ

1.1 การเตรียมกลุ่มคนสำหรับเล่าเรื่อง แจ้งจุดหมาย ความต้องการ และขอคำปรึกษาจากผู้รู้ในชุมชน ในการระบุดูกลุ่มคนสำหรับเชิญร่วมเวที เล่าเรื่อง และนั่งสนทนาตามประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการได้อย่างครอบคลุม ถูกต้อง และมีความเหมาะสมที่สุด

1.2 การเตรียมทีมจัดกระบวนการและทีมจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการวิจัย ประกอบด้วยทีมวิจัยและทีมกระบวนการวิจัยที่สามารถตั้งคำถาม กระตุ้นการสนทนา ดำเนินการกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เล่าเรื่อง ใช้กระดานบอร์ดบันทึก ฟัง สังเคราะห์ สะท้อนกลับ และตั้งประเด็นการสนทนาได้อย่างต่อเนื่อง

ครอบคลุม นำพุดคุย 1 คน ต่อกลุ่มสนทนา 3 - 15 คน พร้อมกับมีผู้ช่วยร่วมทีม 1 - 2 คนต่อ 1 กลุ่มย่อย ตามความจำเป็น

1.3 การเตรียมสถานที่ บรรยากาศ และสภาพแวดล้อม เน้นการเตรียมสถานที่ที่เรียบง่าย ไม่สิ้นเปลือง พิจารณาให้ยืดหยุ่นไปตามกลุ่ม เช่น หากเป็นชาวบ้านในชนบท ส่วนใหญ่แล้วจะไม่ชอบห้องประชุมในโรงแรมและมีเครื่องปรับอากาศ ประหม่าและกลัวต่อเครื่องเสียง ชอบสถานที่ประชุมที่ลูกเดินเข้าออก เพื่อไปทำธุระต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา การจัดที่นั่งควรเน้นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ นั่งพื้น หรือจัดกลุ่มเป็นวงกลมเหมือนโต๊ะจีนได้ง่าย ๆ หรือสามารถเคลื่อนย้ายและยืดหยุ่นได้ตามที่ผู้เข้าร่วมประชุมต้องการ

1.4 การเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เช่น บอร์ด กระดาษ วัสดุอุปกรณ์การประชุมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงสิ่งสนับสนุนการคิดและทำงานเป็นกลุ่ม ส่งเสริมการพุดคุย ช่วยการสื่อสารและจดจำต่อความคิดของกลุ่มผู้นั่งสนทนาและเล่าเรื่อง

1.5 การเตรียมการจัดการที่จำเป็น เช่น อาหาร ของว่าง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้นั่งสนทนาและเล่าเรื่อง

1.6 การเตรียมคำถามสำหรับเป็นแนวการสนทนา ควรเตรียมคำถามให้เป็นเครื่องมือการจัดการกระบวนการต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เช่น คำถามเพื่อให้เล่าเรื่องสุขภาวะของชุมชนและความอยู่ดีมีสุข จากประสบการณ์ชีวิต ว่าเป็นอย่างไร

2. ขั้นตอนการดำเนินการ

2.1 การเตรียมบรรยากาศและความพร้อม การวิจัยกับกลุ่มประชาชนและการจัดเวทีเพื่อการเล่าเรื่อง ต้องการรูปแบบที่มีความเป็นธรรมชาติ ดังนั้น จึงไม่ควรดำเนินการเวทีให้เป็นทางการ ลดการใช้เครื่องเสียงและไม่โครโฟนซึ่งทำให้เกิดโครงสร้าง ที่เป็นทางการและเป็นการส่งสัญญาณให้ผู้ร่วมเวทีพุดกันด้วยภาษาสังคม ไม่สะท้อนความเป็นตัวของตัวเอง ไม่แสดงออกด้วยความสบาย ส่งเสริมการสนทนาและพุดคุยเพื่อรอให้ทุกคนพร้อมแล้วจึงดำเนินการต่อไป หากมีเรื่องราวและข่าวคราวต่าง ๆ ในชุมชนก็ควรนำมาบอกกล่าวสื่อสารกันให้รู้กันแพร่หลาย มุ่งทำให้เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจ เตรียมความคุ้นเคย ลดช่องว่างทางความรู้ และเพิ่มความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในเวทีให้ดีที่สุด

2.2 การนำเข้าสู่การสนทนาและการเล่าเรื่อง แจ้งวัตถุประสงค์ แนะนำผู้คนที่รู้จักกัน บอกกำหนดเวลา ผลที่ต้องการ เงื่อนไข ข้อตกลงต่าง ๆ ที่จำเป็น ทั้งเพื่อเป็นแนวการทำงานบนเวทีและเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับชุมชนไปในตัวด้วย

2.3 การให้โจทย์และคำถาม ในการเล่าเรื่องนั้น ควรเน้นให้ชาวบ้านและชุมชนได้เล่าเรื่องด้วยประเด็นคำถามที่เปิดกว้างและเป็นอิสระที่สุด การตั้งคำถามเจาะจงนอกจากจะทำให้เกิดข้อจำกัดแล้ว จะทำให้ชาวบ้านระมัดระวังและเล่าถ่ายทอดไม่ได้ การเล่าเรื่องและสนทนาแบบทั่วไปจะทำให้ได้ประเด็นที่ดีในภายหลัง หลังจากนั้นทบทวน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และอภิปรายกันต่อไปอีก

2.4 การแบ่งกลุ่มและจัดทีมดำเนินการอย่างเหมาะสมพอเพียง จัดกลุ่มเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และออกแบบกลุ่มสำหรับการเล่าเรื่องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (ศึกษาเพิ่มเติมในแนวคิดและวิธีแบ่งกลุ่มเพื่อจัดเวทีการวิจัยแบบ PAR)

2.5 การนั่งสนทนาและเล่าเรื่อง ดำเนินการเล่าเรื่องและสนทนากันเป็นกลุ่มตามระยะเวลาที่กำหนดโดยมีทีมกระบวนการวิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวกและกำกับกระบวนการเวที่ย่อยให้ดำเนินไปตามที่ตกลงกัน

2.6 การรวมข้อมูล อภิปรายและตรวจสอบข้อมูล นำเอาผลการสนทนาเล่าเรื่องมานำเสนอในกลุ่มรวมและอภิปรายเรียนรู้กันอย่างกว้างขวาง

2.7 การสรุป สรุปผลที่ได้รับบนเวทีเพื่อเป็นการเรียนรู้ และบอกกล่าว พร้อมทั้งตรวจสอบคุณภาพข้อมูลจำเพาะที่ต้องการในขั้นตอนย่อย ๆ ที่ดำเนินการขึ้น

3. ขั้นพัฒนาสู่แผนปฏิบัติการในลำดับต่อไป

เมื่อได้ความรู้และเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนข้อสรุปจากเวทีเล่าเรื่องของชาวบ้านและชุมชนแล้ว ก็สามารถนำเอาข้อมูลและบทสรุปต่าง ๆ มาวิเคราะห์และวางแผน เพื่อดำเนินการต่อไปให้คืบหน้า ขณะเดียวกัน ข้อมูลที่ได้ก็ทำบันทึกข้อมูลสนามซึ่งดำเนินไปอยู่แล้วตลอดกระบวนการวิจัย การเล่าเรื่อง และการจัดเวทีสนทนาเพื่อพัฒนาการวิจัย และริเริ่มกระบวนการวิจัยนั้น นอกจากเป็นเวทีปฏิบัติการขับเคลื่อนการวิจัยแบบ PAR แล้ว โดยวิธีการและกระบวนการปฏิสัมพันธ์กันของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง จะมีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงการวิจัยด้วย กล่าวคือ เป็นการรวบรวมประสบการณ์และหาคำตอบด้วยการตั้งคำถาม จากนั้น ก็ปฏิบัติการเป็นทีมเรียนรู้ เพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสร้างบทสรุปช่วยกันอย่างเป็นระบบหลายชั้น ทำให้ความรู้จากประสบการณ์เกิดการดึงออกมาจัดเก็บอย่างเป็นระบบภายนอก ขณะเดียวกันก็สะท้อนกลับเข้าไปเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ชุดใหม่ บูรณาการเข้ากับประสบการณ์เดิม ทำให้การวิจัยแบบ PAR มีความคืบหน้าด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม พร้อมกับพัฒนาการเรียนรู้ให้ชาวบ้านกลับไปสู่วงจรชีวิตการทำงานโดยมีความลุ่มลึกและมีความรู้ที่ติดกลับไปใช้อยู่ตลอดเวลา

ประโยชน์และความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้ในการวิจัยแบบ PAR ซึ่ง วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2554 : 156 - 157) ได้ระบุไว้ว่า

1. การให้ประสบการณ์ทางสังคมอย่างมีความหมาย : เป็นวิธีเรียนรู้จากกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมอย่างมีส่วนร่วม ที่ชุมชนสามารถใช้ประสบการณ์และความรู้จากวิถีชีวิตเพื่อพึ่งตนเองในการร่วมคิดร่วมปฏิบัติได้

2. ใช้ถอดบทเรียนและจัดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ : เป็นวิธีเรียนรู้ตนเองของปัจเจก ชุมชน และกลุ่มประชาคม

3. ใช้วิเคราะห์ชุมชนและระบุโครงสร้างทางสังคม : เรียนรู้ชุมชนและร่วมกันค้นหาผู้นำทางด้านต่าง ๆ พร้อมกับวิเคราะห์ระบบและโครงสร้างทางสังคมในชุมชนและกลุ่มก้อนของตนเองได้อย่างสอดคล้องกับประสบการณ์และความเป็นจริง ที่ยังคงมีบทบาทต่อการเคลื่อนไหววิถีชีวิตชุมชนอยู่ต่อไป

4. สร้างความรู้เพื่อวางแผนโดยอ้างอิงกับความเป็นจริงของชุมชน : สร้างข้อมูลและรวบรวมความรู้มิติต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อนำมาวิเคราะห์และวางแผนได้อย่างสอดคล้องกับประสบการณ์และความรับรู้ของชุมชน สะท้อนการยอมรับและสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของผู้ริเริ่มได้ดีที่สุดวิธีหนึ่ง

5. การวางแผนและพัฒนาประชากรศึกษาชุมชนและการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน : เป็นนวัตกรรมวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาประชากรศึกษาชุมชนที่เปลี่ยนแนวคิดจากการใช้จำนวนความหนาแน่น และการกระจายตัวทางประชากรต่อพื้นที่ ให้เป็นมิติศักยภาพที่หลากหลาย ภาวะผู้นำ

การกระจายตัว โครงสร้างและการปฏิสัมพันธ์ของความเป็นชุมชน บนหน่วยทางประชากรที่ศึกษา รวมทั้งสามารถเกิดหน่วยปฏิบัติการและหน่วยจัดการตนเอง เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ปฏิบัติการและเคลื่อนไหวสังคมตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ชุมชนต้องการได้

6. เป็นเครื่องมือจัดเวทีชุมชน : เป็นเครื่องมือสร้างการปรึกษาหารือ ระดมสมอง และสร้างการเรียนรู้เป็นชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

7. เป็นเครื่องมือนำเสนอข้อมูลชุมชนที่ทรงพลัง : วิทยากร นักสื่อสารเรียนรู้ นักวิจัย ทีมวิจัย ชาวบ้าน กลุ่มประชาชน ตลอดจนผู้นำชุมชนและองค์กรต่าง ๆ สามารถใช้เป็นเครื่องมือนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพและมิติสังคมภายใต้ประเด็นต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า การวิจัยแบบ PAR หรือ Participatory Action Research มีคุณลักษณะที่น่าสนใจหลายประการผสมผสานอยู่ด้วยกัน สามารถใช้เป็นเครื่องมือและวิธีการทางความรู้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ การเข้าถึงความจริง รวมไปถึงจนถึงการก่อเกิดความรู้ใหม่ การปฏิบัติที่ดำเนินไปอย่างผสมผสานในมิติต่างๆ ของการวิจัย ทำให้การสร้างและใช้ความรู้มีความเชื่อมโยงกับการปฏิบัติ สอดคล้องกับความจำเป็นในชีวิตและนำไปสู่การบรรลุจุดหมายที่ต้องการทางการปฏิบัติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำการวิจัยแบบ PAR มาเป็นต้นแบบในการทำวิจัย เรื่อง รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจ้าว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เพื่อหารูปแบบที่ตรงตามความต้องการของชุมชน และตรงกับความต้องการของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย อีกด้วย

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในที่เรียกว่าสัญชาตญาณ เป็นการเรียนรู้ ที่ไม่มีขีดจำกัด และต่อเนื่อง คุณสมบัตินี้มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ซึ่งการเรียนรู้เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยระยะแรกเป็นการเรียนรู้ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์นำความรู้ที่ได้มาใช้เพื่อปรับตัวและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้กับธรรมชาติและมนุษย์ด้วยกันเอง เป็นลักษณะความรู้เชิงปฏิบัติที่พัฒนาจากประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม ลองผิดลองศึกษา สังเกต คิด วิเคราะห์ และตกผลึกเป็นความรู้ นำมาถ่ายทอดกลายเป็นวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อรักษาสິงเดิมและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงและมีการพัฒนามาโดยตลอด โดยที่ศักยภาพในการเรียนรู้ของมนุษย์ก็มีการพัฒนาควบคู่ตามมาด้วยทั้งทางด้าน กาย จิตใจ สังคม และปัญญา

1. ความหมายของการเรียนรู้

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

สมพันธ์ เตชะอธิก (2549 : 7) ให้ความหมายการเรียนรู้ คือเป็นกระบวนการทางความคิดและการกระทำที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระของความรู้ และการปฏิบัติ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรม ซึ่งเป็นผล เนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการนี้กคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

บุษบา แดงวิจิตร (2550 : 6) ให้ความหมายการเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ Hilgard and Bower (1975 : 27 - 28 อ้างถึงใน บุษบา แดงวิจิตร. 2550 : 6) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มีใช้ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น สัญชาตญาณ หรืออูติภาวะหรือจากการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของร่างกาย เช่น ความเมื่อยล้า ความเครียด เป็นต้น

สรุปว่า การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิดทัศนคติต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมอย่างถาวร

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ธนัตถ์ พรหมด้วง (2550 : 24 - 25) กล่าวถึง ลักษณะธรรมชาติของการเรียนรู้ว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 3 ปัจจัย คือ

1. ระดับความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเมื่อเผชิญกับปัญหา เมื่อปัญหาเกิดขึ้นมนุษย์จะเกิดการรับรู้และนำไปสู่การเรียนรู้ปัญหานั้น ๆ ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น ขึ้นอยู่กับระดับของปัญหา ลักษณะของปัญหาและความสามารถของแต่ละบุคคลในการเรียนรู้ การรับรู้ปัญหาและข้อมูลข่าวสาร

2. ระดับการรับรู้ปัญหาและข้อมูลข่าวสารส่งผลต่อการเรียนรู้ เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับนั้นเป็นตัวจำกัดขอบเขตของการเรียนรู้ ถ้าหากระดับการรับรู้มีมากก็จะทำให้ระดับการเรียนรู้จะมีมากขึ้นเช่นกัน

3. ระดับความสามารถในการทำความเข้าใจปัญหา เป็นอีกปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ นอกเหนือจากระดับการเรียนรู้ และระดับข้อมูลที่ได้รับ เพราะความสามารถในการทำความเข้าใจปัญหา จะทำให้มีความเข้าใจลึกซึ้งต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุม สามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เมื่อมีความเข้าใจที่ถูกต้องแท้จริงเกิดขึ้น การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ก็จะทำได้ดีขึ้นและจัดการกับปัญหานั้น ๆ ได้อย่างถูกวิธี

เป้าหมายของการเรียนรู้ ธนัตถ์ พรหมด้วง (2550 : 18) ได้สรุปเป้าหมายการเรียนรู้ทางการศึกษาตลอดชีวิต มี 4 ประการ คือ

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ เน้นการเรียนรู้หลาย ๆ อย่างแบบกว้าง ๆ ร่วมกับการเรียนรู้ในสิ่งหนึ่งอย่างลึกซึ้ง การเรียนรู้ลักษณะนี้เป็นการเรียนรู้เพื่อให้ได้ประโยชน์ในการศึกษาตลอดชีพ

2. การเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพ มีการพัฒนาความสามารถในความรู้ที่นั้น ๆ กล่าวคือเมื่อนำความรู้ที่ได้มาประกอบอาชีพแล้ว จะมีการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะนำความรู้วิชาชีพมาใช้

3. การเรียนรู้เพื่อเป็นประสบการณ์ เมื่อเรียนรู้และนำสิ่งที่รู้มาประกอบอาชีพแล้ว การเรียนรู้นั้นจะมีอิสระมากขึ้น มีการตัดสินใจที่ถูกต้องและมีความรับผิดชอบต่อการทำงาน

4. การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันเป็นการเรียนรู้ผู้อื่น เข้าใจจิตใจผู้อื่น เข้าใจธรรมเนียมประเพณี โครงสร้างของสังคมที่ได้อาศัยอยู่

สอดคล้องกับแนวคิดของ บลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ทิศนา แชนมณี และคณะ, 2550 : 21 - 22) กล่าวว่า เป้าหมายของการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมายปลายทางของผู้เรียนว่าจะต้อง

บรรลุถึงจุดหมายปลายทางอะไรบ้าง ภายหลังจากการเรียนรู้ในการบริการการศึกษามีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งเป้าหมายของการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับทักษะทางปัญญา สามารถจำแนกทักษะทางปัญญาออกเป็น 6 ระดับ คือ 1) ทักษะทางด้านความรู้ ความจำ (Knowledge) 2) ความเข้าใจ (Comprehension) 3) การนำไปใช้ (Application) 4) การวิเคราะห์ (Analysis) 5) การสังเคราะห์ (Synthesis) 6) การประเมินค่า (Evaluation)

2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึง พฤติกรรมเกี่ยวกับการแสดงออกของสภาพจิตใจด้านอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งเกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความสนใจและความซาบซึ้ง ซึ่งเป้าหมายด้านจิตพิสัยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ 1) การรับรู้ (Receiving Attention) 2) การตอบสนอง (Responding) 3) การสร้างคุณค่า (Valuing) 4) การจัดระบบคุณค่า (Organization) และ 5) การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by a Value)

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึง ทักษะทางกาย ซึ่งเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความสามารถในการบังคับระบบกล้ามเนื้อ ระบบประสาท และสมองให้สัมพันธ์กันจนกระทั่งเกิดเป็นการเคลื่อนไหวของร่างกายในการปฏิบัติงานต่าง ๆ มีการจำแนกพฤติกรรมทางทักษะพิสัยออกเป็น 7 ระดับ คือ 1) ด้านการรับรู้ (Perception) 2) การเตรียม (Set) 3) การตอบสนองการชี้แนะ (Guided Response) 4) การสร้างกลไก (Mechanism) 5) การตอบสนองที่ซับซ้อน (Complex Overt Response) 6) การดัดแปลงให้เหมาะสม (Adaptation) 7) การริเริ่มใหม่ (Organization)

ดังนั้น เป้าหมายการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้โดยเน้นการเรียนรู้ การถ่ายทอดหรือผู้สอน ดำเนินการจัดทำแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ในแต่ละทักษะ เน้นการถ่ายทอดการเรียนรู้ที่มีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ตลอดเวลา และเน้นการสังเกต และพิจารณาพฤติกรรม การแสดงออก เช่น พฤติกรรมคุณธรรม การยอมรับทางสังคม ลักษณะนิสัยการฝึกปฏิบัติและทักษะต่าง ๆ ในสังคมหรือชั้นเรียน

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย หลักการเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

ทิตานา แคมมณี (2554 : 98 – 106) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ คือ การเรียนที่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ศึกษาอย่างมากที่สุด โดยอาศัยการร่วมมือกันช่วยเหลือกัน และแลกเปลี่ยนความรู้กัน ระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน ความแตกต่างของรูปแบบแต่ละรูปแบบจะอยู่ที่เทคนิคในการศึกษา เนื้อหาสาระและวิธีการเสริมแรงและการให้รางวัลเป็นประการสำคัญ

ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน (2554 : 19) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ว่าเป็น การเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือร่วมใจในการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งถือเป็นความสำเร็จของกลุ่ม เน้นการทำงาน คณะความสามารถของสมาชิก ดังนั้นการกระทำใด ๆ ของสมาชิกย่อมมีผล กระทบต่อกลุ่มและสมาชิกคนอื่น ๆ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative

Learning) และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2554 : 38) ได้กล่าวถึง ความหมาย การเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ ไว้ว่า เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียน ได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่มสำเร็จของแต่ละบุคคล คือความสำเร็จของกลุ่ม

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 : 12) กล่าวว่า เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2552 : 134) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียน ได้ร่วมมือและช่วยเหลือกันในการเรียนรู้โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งเป็นลักษณะการรวมกลุ่มที่มีโครงสร้างชัดเจน มีการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุป การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่ง ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ผู้เผยแพร่แนวคิดนี้ได้แก่ Slavin, David Johnson และ Roger Johnson มีทฤษฎีการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสรุปได้ดังนี้ (Johnson and Johnson, 1994 : pp. 31 - 37 อ้างอิงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552 : หน้า 41 - 44)

ทฤษฎีการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ คือ การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3 - 6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม ซึ่งมีองค์ประกอบการเรียนรู้ ดังนี้

1. การพึ่งพากันทางบวก (Positive Interdependence) กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีความตระหนักว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความสำคัญ และความสำเร็จของกลุ่มขึ้นกับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันสมาชิกแต่ละคนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ ความสำเร็จของบุคคลและของกลุ่มขึ้นอยู่กับกันและกัน

2. การปฏิสัมพันธ์เกื้อหนุนกัน (Face - to - face Promotive Interaction) การที่สมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน

ในทางที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มจะห่วงใย ใ้วางใจ ส่งเสริมและช่วยเหลือกันและกัน ในการทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

3. การกำหนดภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) สมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ และพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ไม่มีใครที่จะได้รับประโยชน์โดยไม่ทำหน้าที่ของตน ดังนั้น กลุ่มจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบผลงาน ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

4. การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะกลุ่มย่อย (Interpersonal and small group skills) การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญ ๆ หลายประการ เช่น ทักษะ ทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพ ยอมรับ และใ้วางใจกันและกัน ซึ่งผู้สอนควรสอนและฝึกให้ผู้เรียน เพื่อช่วยให้ดำเนินงานไปได้

5. การใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Processing) กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่ม เพื่อช่วยให้เกิดกลุ่มการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

ทิตานา แชมมณี (2554 : 98 - 106) ได้กล่าวถึงหลักการ การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ดังนี้

1. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ คือการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย มีสมาชิก 3 - 6 คน สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถที่แตกต่างกัน สมาชิกช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

2. องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ประกอบด้วย การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน, การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด, ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน, การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย, และการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงาน

3. การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ผู้สอนควรจัดระเบียบขั้นตอนการทำงานหรือฝึกฝนให้ผู้เรียนดำเนินงานอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อช่วยให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการที่ใช้ในการเรียนรู้แบบร่วมมือมีดังนี้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552 : 42 - 44) ได้ระบุไว้ว่า

1. ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่ผู้สอนต้องการให้ชัดเจน

1.2 กำหนดขนาดของกลุ่ม กลุ่มควรมีขนาดเล็ก ประมาณ 3 - 6 คน กลุ่มขนาด 4 คน จะเป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด

1.3 กำหนดองค์ประกอบของกลุ่ม หมายถึง การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่ม ซึ่งอาจทำได้โดยการสุ่มหรือการเลือกให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปกลุ่มจะต้องประกอบไปด้วยสมาชิกที่คละกันในด้านต่าง ๆ เช่น เพศ ความสามารถ เป็นต้น

1.4 กำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิดและมีส่วนในการทำงานอย่างทั่วถึง ผู้สอนควรมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานให้ทุกคน

และบทบาทหน้าที่นั้น ๆ จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของงานอันเป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ผู้สอนควรจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้อยู่ในลักษณะที่จะต้องพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน บทบาทหน้าที่ในการทำงานเพื่อการเรียนรู้มีจำนวนมาก เช่น บทบาทผู้นำกลุ่ม ผู้สังเกตการณ์ เลขานุการ ผู้เสนอผลงาน ผู้ตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

1.5 จัดสถานที่ให้เหมาะสมในการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์กัน ผู้สอนจำเป็นต้องคิดออกแบบการจัดห้องเรียน หรือสถานที่ที่จะใช้ในการเรียนรู้ให้เอื้อ และสะดวกต่อการทำงานของกลุ่ม

1.6 จัดสาระ วัสดุ หรืองานที่จะให้ผู้เรียนทำ วิเคราะห์สาระ / งาน / หรือวัสดุที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และจัดแบ่งสาระหรืองานนั้นในลักษณะที่ผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนในการช่วยกลุ่มและพึ่งพากันในการเรียนรู้

2. ด้านการสอน ผู้สอนควรมีการเตรียมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

2.1 อธิบายชี้แจงเกี่ยวกับงานของกลุ่ม ผู้สอนควรอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน เหตุผลในการดำเนินการต่าง ๆ รายละเอียดของงานและขั้นตอนในการทำงาน

2.2 อธิบายเกณฑ์การประเมินผลงานผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจตรงกันว่าความสำเร็จของงานอยู่ตรงไหน งานที่คาดหวังมีลักษณะอย่างไร เกณฑ์ที่จะใช้ในการวัดความสำเร็จของงานคืออะไร

2.3 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการของการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน ผู้สอนควรอธิบายกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา บทบาทหน้าที่ และระบบการให้รางวัลหรือประโยชน์ที่กลุ่มจะได้รับในการร่วมมือกันเรียนรู้

2.4 อธิบายวิธีการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม

2.5 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการในการตรวจสอบ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของแต่ละคนได้รับมอบหมาย เช่น การสุ่มเรียกชื่อผู้เสนอผลงานการทดสอบ การตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

2.6 ชี้แจงพฤติกรรมที่คาดหวัง หากผู้สอนชี้แจงให้ผู้เรียนได้รู้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ความคาดหวังที่มีต่อตน และพยายามจะแสดงพฤติกรรมนั้น

3. ด้านการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม ผู้สอนควรดำเนินการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม ดังนี้

3.1 ดูแลให้สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

3.2 สังเกตการณ์การทำงานร่วมกันของกลุ่ม ตรวจสอบว่าสมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในงานหรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือไม่ สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกให้ข้อมูลป้อนกลับ ให้แรงเสริม และบันทึกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของกลุ่ม

3.3 เข้าไปช่วยเหลือกลุ่มตามความเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานและการทำงาน เมื่อพบว่ากลุ่มต้องการความช่วยเหลือ ผู้สอนสามารถเข้าไปชี้แจง สอนซ้ำหรือให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ

3.4 สรุปรการเรียนรู้ ผู้สอนควรให้กลุ่มสรุปประเด็นการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้มีความชัดเจนขึ้น

4. ด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนควรดำเนินการด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

4.1 ประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

4.2 วิเคราะห์กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้สอนควรจัดให้ผู้เรียนมีเวลาในการวิเคราะห์การทำงานกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสเรียนรู้ที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่ม

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2554 : 98 - 106) ได้กล่าวถึง การนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ว่า

1. ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย กำหนดจุดมุ่งหมาย ขนาดกลุ่ม องค์ประกอบของกลุ่ม บทบาทของสมาชิก สถานที่ และงานที่กำหนดให้ผู้เรียนทำ

2. ด้านการสอน ประกอบด้วย อธิบายและชี้แจงการทำงานของกลุ่ม เกณฑ์การประเมิน การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน การช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม การตรวจสอบความรับผิดชอบและหน้าที่ของแต่ละคน และพฤติกรรมที่ความหวัง

3. ด้านการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม ประกอบด้วย ดูแลให้สมาชิกกลุ่มปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด สังเกตการณ์การทำงานร่วมกันของกลุ่ม ให้ข้อมูลป้อนกลับและการเสริมแรง ช่วยเหลือกลุ่มตามความเหมาะสม และสรุปการเรียนรู้

4. ด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ใช้วิธีการที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน และวิเคราะห์กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

Johnson, Johnson and Stann (2000 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี. 2554 : 98 - 106) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง มีทั้งหมด 8 รูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบแอลที (LT) หรือ Learning Together
2. รูปแบบเอ.ซี. (AC) หรือ Academic Controversy
3. รูปแบบเอส.ที.เอ.ดี (STAD) หรือ Student-Team-Achievement- Divisions
4. รูปแบบที.จี.ที (TGT) หรือ Team-Games-Tournaments
5. รูปแบบจี.ไอ (GI) หรือ Group Investigation
6. รูปแบบจิ๊กซอร์ (Jigsaw)
7. รูปแบบที.เอ.ไอ (TAI) หรือ Teams-Assisted-Individualization
8. รูปแบบซี.ไอ.อาร์.ซี (CIRC) หรือ Cooperative Integrated Reading and Composition

ทั้ง 8 รูปแบบ ให้ผลกระทบในด้านบวกต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ทิศนา แคมมณี (2554) กล่าวว่าทุกรูปแบบของการเรียนแบบร่วมมือต่างมีกระบวนการเรียนรู้ที่พึ่งพาและเกื้อกูลกัน สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือและปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ สมาชิกกลุ่มต้องใช้ทักษะการทำงานกลุ่มและการสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการทำงานหรือการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงานร่วมกัน ในส่วนที่ต่างกัมนั้นมักจะเป็นความแตกต่างในเรื่องของวิธีการจัดกลุ่ม วิธีการในการพึ่งพากัน วิธีการทดสอบ กระบวนการในการวิเคราะห์กลุ่ม บรรยากาศของกลุ่ม โครงสร้างของกลุ่ม บทบาทของผู้เรียน ผู้นำกลุ่มและครูประเภทของกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ทศนา แชนณี (2554 : 98 – 106) ได้แบ่งกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจที่ใช้อยู่โดยทั่วไป มี 3 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจอย่างเป็นทางการ (Formal Cooperative Learning Group) กลุ่มประเภทนี้ครูจัดขึ้นโดยการวางแผน จัดระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันเรียนรู้สาระต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นหลาย ๆ ชั่วโมงติดต่อกัน หรือหลายสัปดาห์ติดต่อกัน จนกระทั่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนด Blackcom (1992) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จโดยผู้เรียนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความสามารถต่างกัน ใช้กิจกรรมการเรียนที่หลากหลาย ในการปรับปรุงความเข้าใจในเนื้อหาวิชา สมาชิกแต่ละคนในทีมจะไม่เพียงจะต้องมีความรับผิดชอบ แต่ต้องช่วยเหลือกันในกลุ่ม ซึ่งสร้างบรรยากาศของสัมฤทธิ์ผลในการเรียนอีกด้วย

2. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Cooperative Learning Group) กลุ่มประเภทนี้ ครูจัดขึ้นเฉพาะกิจเป็นครั้งคราวโดยสอดแทรกอยู่ในการสอนปกติอื่น ๆ โดยเฉพาะการสอนแบบบรรยาย ครูสามารถจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือสอดแทรกเข้าไป เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมุ่งความสนใจ หรือใช้ความคิดเป็นพิเศษในสาระบางจุด

3. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจอย่างถาวร (Cooperative Base Group) หรือ Long - Term Group กลุ่มประเภทนี้ เป็นกลุ่มการเรียนรู้ที่สมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์การทำงาน / การเรียนรู้ร่วมกันมานานมากกว่า 1 หลักสูตร หรือภาคการศึกษา จนกระทั่งเกิดสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้น สมาชิกกลุ่มมีความผูกพัน ห่วงใย ช่วยเหลือกันและกันอย่างต่อเนื่อง ในการเรียนรู้แบบร่วมมือ มักจะมีกระบวนการดำเนินงานที่ต้องทำเป็นประจำ เช่น การเขียนรายงาน การเสนอผลงานของกลุ่ม การตรวจผลงาน เป็นต้น ในกระบวนการที่ใช้หรือดำเนินการเป็นกิจวัตรในการเรียนรู้แบบร่วมมือนี้ เรียกว่า Cooperative Learning Scripts ซึ่งหากสมาชิกกลุ่มปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จะเกิดเป็นทักษะที่ชำนาญในที่สุด

4. ลักษณะของการเรียนรู้แบบร่วมกัน

Johnson, Johnson & Smith (อ้างถึงใน Collaborative learning online, 2008) ได้สรุปหลักการการเรียนรู้แบบร่วมกันที่เป็นกระบวนการทัศนใหม่ทางการศึกษา ไว้ดังนี้

1. องค์ความรู้คือการสร้างการค้นคิดและเปลี่ยนสภาพโดยผู้เรียน ผู้สอนสร้างเงื่อนไขที่ผู้เรียนสามารถสร้างความหมายจากวัสดุในการเรียนโดยใช้กระบวนการผ่านโครงสร้างทางปัญญาและเก็บไว้ในความจำระยะยาวเพื่อจะสามารถนำกลับมาใช้

2. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการสร้างองค์ความรู้ การเรียนคือสิ่งที่ผู้เรียนทำไม่ใช่สิ่งที่ทำให้ผู้เรียน ผู้เรียนไม่ใช่คอยรับความรู้จากครูหรือหลักสูตร ผู้เรียนจะต้องมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนโดยใช้โครงสร้างทางปัญญาหรือสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาใหม่

3. การสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะและความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

4. การศึกษาคือการติดต่อระหว่างบุคคลของผู้เรียน และระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในการงานร่วมกัน

5. ข้อ ก - ง สามารถใช้แทนด้วยบริบทของการร่วมมือกัน

6. การสอนจะสมบูรณ์และมีประโยชน์ตามทฤษฎีจะต้องพิจารณาที่ผู้สอนว่าได้มีการอบรมทักษะและกระบวนการของการสอนแบบร่วมกันอย่างต่อเนื่องการออกแบบการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning)

จากการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning) สามารถส่งผลให้เกิดประโยชน์หลายด้าน ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ ทักษะทางสังคม ความคิด และความเชื่อมั่นและนับถือตนเอง การสร้างบรรยากาศในการสถานที่เรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน รวมถึงระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งสามารถนำรูปแบบนี้ไปประยุกต์ใช้ได้หลากหลาย

5. ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Learning Theory) ที่อธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายและนิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการปรับพฤติกรรม

Albert Bandura (1962 – 1986 อ้างถึงใน ภัทรธิดา ผลงาม, 2558 : 27-36) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าของตนเอง เดิมใช้ชื่อว่า “ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม” (Social Learning Theory) ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อทฤษฎีเพื่อความเหมาะสมเป็น “ทฤษฎีปัญญาทางสังคม” ทฤษฎีปัญญาสังคมเน้นหลักการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการณ์กระทำของผู้อื่นแล้วพยายามเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคม เราสามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การออกเสียง การขับรถยนต์ การเล่นเกมกีฬาประเภทต่าง ๆ เป็นต้น การเรียนรู้ทำให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ มนุษย์สามารถเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ได้จากประสบการณ์ตรงหรือไม่โดยการสังเกต องค์ประกอบในตัวบุคคลมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้พฤติกรรม และการอธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ Bandura ได้อธิบายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อกัน

Bandura ได้กล่าวว่า ตัวกำหนดพฤติกรรมมี 2 ประการ คือ ประการแรกตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้า ซึ่งได้แก่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่ซ้ำ ๆ กัน ทำให้มนุษย์คาดการณ์ว่า ถ้ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น จะมีเหตุการณ์ใดตามมา ประการที่สอง ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นผล ได้แก่ ผลของการกระทำ มนุษย์มักจะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลทางบวกและจะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ได้รับผลทางลบ

1. ขั้นตอนของการเรียนรู้โดยการสังเกต

1.1 ขั้นให้ความสนใจ (Attention Phase) ถ้าไม่มีขั้นตอนนี้ การเรียนรู้อาจจะไม่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอน ที่ผู้เรียนให้ความสนใจต่อตัวแบบ (Modeling) ความสามารถ ความมีชื่อเสียง และคุณลักษณะเด่นของตัวแบบจะเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจ

1.2 ขั้นจำ (Retention Phase) เมื่อผู้เรียนสนใจพฤติกรรมของตัวแบบ จะบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นไว้ในระบบความจำของตนเอง ซึ่งมักจะจดจำไว้เป็นจินตภาพเกี่ยวกับขั้นตอนการแสดงพฤติกรรม

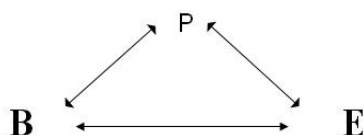
1.3 ขั้นปฏิบัติ (Reproduction Phase) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนลองแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ซึ่งจะส่งผลให้มีการตรวจสอบการเรียนรู้ที่ได้จดจำไว้

1.4 **ขั้นจูงใจ (Motivation Phase)** ขั้นตอนนี้เป็นขั้นแสดงผลของการกระทำ (Consequence) จากการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ถ้าผลที่ตัวแบบเคยได้รับ (Vicarious Consequence) เป็นไปในทางบวก (Vicarious Reinforcement) ก็จะจูงใจให้ผู้เรียนอยากแสดงพฤติกรรมตามแบบ ถ้าเป็นไปในทางลบ (Vicarious Punishment) ผู้เรียนก็มักจะงดเว้นการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ

2. **หลักพื้นฐานของทฤษฎีปัญญาสังคม มี 3 ประการ คือ**

2.1 **กระบวนการเรียนรู้ต้องอาศัยทั้งกระบวนการทางปัญญา และทักษะการตัดสินใจของผู้เรียน**

2.2 **การเรียนรู้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ ระหว่าง ตัวบุคคล (Person) สิ่งแวดล้อม (Environment) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งมีอิทธิพลต่อกันและกัน ดังภาพที่ 1**

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ

ที่มา : Albert Bandura (1962 – 1986 อ้างถึงใน ภัทรธิดา ผลงาม, 2558 : 27-36)

2.3 ผลของการเรียนรู้กับการแสดงออกอาจจะแตกต่างกัน สิ่งที่เราเรียนรู้แล้วอาจไม่มีการแสดงออกก็ได้ เช่น ผลของการกระทำ (Consequence) ด้านบวก เมื่อเรียนรู้แล้วจะเกิดการแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ แต่ผลการกระทำด้านลบ อาจมีการเรียนรู้แต่ไม่มีการเลียนแบบ

3. **การนำหลักการมาประยุกต์ใช้**

3.1 ในห้องเรียนครูจะเป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลมากที่สุด ครูควรคำนึงอยู่เสมอว่าการเรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบจะเกิดขึ้นได้เสมอ แม้ว่าครูจะไม่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ก็ตาม

3.2 การสอนแบบสาธิตปฏิบัติเป็นการสอนโดยใช้หลักการและขั้นตอนของทฤษฎีปัญญาสังคมทั้งสิ้น ครูต้องแสดงตัวอย่างพฤติกรรมที่ถูกต้องที่สุดเท่านั้น จึงจะมีประสิทธิภาพในการแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ ความผิดพลาดของครูแม้ไม่ตั้งใจ ไม่ว่าจะพรับปากบอกผู้เรียนว่าไม่ต้องสนใจจดจำ แต่ก็ผ่านการสังเกตและการรับรู้ของผู้เรียนไปแล้ว

3.3 **ตัวแบบในชั้นเรียนไม่ควรจำกัดไว้ที่ครูเท่านั้น ควรใช้ผู้เรียนด้วยกันเป็นตัวแบบได้ในบางกรณี** โดยธรรมชาติเพื่อนในชั้นเรียนย่อมมีอิทธิพลต่อการเลียนแบบสูงอยู่แล้ว ครูควรพยายามใช้ทักษะจูงใจให้ผู้เรียนสนใจและเลียนแบบเพื่อนที่มีพฤติกรรมที่ดี มากกว่าผู้ที่มีพฤติกรรมไม่ดี

สรุปได้ว่า ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Learning Theory) เป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำจะอยู่ในรูปของความเชื่อและความคาดหวังซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา ความเชื่อและความคาดหวังนี้จะทำหน้าที่ควบคุมหรือการกำกับการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในเวลาต่อมา การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาที่สำคัญเกี่ยวข้องกับ 3 ประการ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไข การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและผลที่จะเกิดขึ้นและสิ่งจูงใจ

ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ และทฤษฎีปัญญาสังคม มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป้าง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนและผู้สอนได้เรียนรู้ร่วมกัน

4. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันควรเน้นการมีและใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้ เพราะการให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้เพียงแหล่งเดียว คือ ระบบโรงเรียน อย่างเช่นปัจจุบันนั้นอาจไม่สามารถพัฒนาบุคคลให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และทรัพยากรของชุมชน และอาจจะทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ขาดความสามารถ ทักษะการดำรงชีวิตและพัฒนาตนเองตามวิถีของชุมชน เนื่องจากไม่มีแหล่งการเรียนรู้อื่นเข้ามาเสริม

การปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า “เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” และมาตรา 8 ได้กล่าวไว้ว่า “การจัดการศึกษา เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา”

การปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ตามปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าวนั้น ย่อมต้องมีปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีส่วนสำคัญต่อการศึกษาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมคือ แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ เพราะแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นศูนย์รวมหรือศูนย์กลางของความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นเสมือนห้องปฏิบัติการของการเรียนรู้ มีประโยชน์ทั้งในแง่การกระจายโอกาสทางการศึกษา การให้การศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงมีประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ซึ่งควบคู่ไปกับการจัดการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น www.dla.go.th)

ความหมายของการเรียนรู้

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2553 : 186) ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการจากฝึกหัดรวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน

สิริอร วิชชาวุธ (2554 : 2) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

1. มนุษย์ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจาก “ไม่รู้” เป็น “รู้” “ทำไม่ได้” เป็น “ทำได้” “ไม่เคยทำ” เป็น “ทำ”
2. การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนั้นต้องเป็นไปอย่างถาวร (Permanent not Temporary)
3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เกิดจากประสบการณ์การฝึกฝนและการฝึกหัด ไม่ใช่จากเหตุอื่น ๆ

จिरาภา เต็งไตรรัตน์ (2554 : 123) กล่าวว่า การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกหัด พฤติกรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้ เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ผลจากการกินยา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากภูมิภาวะ เป็นต้น

อัครา เอิบสุขศิริ (2556 : 48) กล่าวว่า นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน แต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์มิได้เป็นการเรียนรู้เสมอไป โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในช่วงระยะหนึ่งซึ่งเกิดจากการมีสิ่งเร้ามากระตุ้น

สรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรของบุคคลอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต ทั้งจากการฝึกฝนและการที่มนุษย์ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และมีปริมาณของความรู้ที่เพิ่มขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวไม่ได้ เกิดขึ้นจากการกินยา ความเหน็ดเหนื่อย หรือเป็นผลเนื่องมาจากภูมิภาวะ

การเรียนรู้ในชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2549)

นอกจากนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นยังได้กล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ มีเจตนารมณ์และสาระที่ถือเป็นมิติใหม่ในวงการศึกษาไทยหลายอย่างที่สำคัญ คือ การเปิดทางสำหรับรูปแบบการศึกษาใหม่ ๆ ตั้งแต่โรงเรียนในบ้าน ศูนย์การเรียนรู้ในวัด ในโรงเรียน ในสถานประกอบการ ซึ่งเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่สอดคล้องกับแนวคิดความเท่าเทียมทั่วถึง และการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม รวมทั้งการพัฒนาให้เกิดความหลากหลายของการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการด้านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไว้ดังนี้คือ

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

1. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ

และประเภทการศึกษา

3. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

4. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย

1. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา และการวัดและ ประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

2. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อมสื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

มาตรา 25 “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ”

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ในชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดความหลากหลายของการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการศึกษาตลอดชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้มีจุดเริ่มต้นจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ ได้ตลอดชีวิต (Long Life Learning) และเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องยาวนาน การเรียนรู้ดังกล่าวจึงไม่ได้ จำกัดเฉพาะห้องเรียน มีเนื้อหาหลักสูตรแน่นอน มีเอกสารตำราเรียน ฯลฯ หากแต่เป็นสถานที่ซึ่งจัดขึ้น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ด้วยปฏิบัติการอย่างแท้จริง ตลอดจนสามารถสร้างแผนงานรองรับ เพื่อให้ ความรู้เข้าสู่ผู้ที่เรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับเพศ วัย และสถานะทางอาชีพ รวมถึงสามารถนำไปปฏิบัติได้ใน ชีวิตจริง

คำว่า “ศูนย์การเรียนรู้” มีนักวิชาการ โดยเฉพาะด้านการศึกษาจำนวนหนึ่ง เรียกด้วยชื่อ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์การเรียนการสอน ศูนย์ทรัพยากรการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แต่มีนัยยะไปในทิศทางเดียวกัน

UNESCO (2013 : 42 - 51 อ้างถึงใน กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2558 : 3) กล่าวว่า ศูนย์การ เรียน คือ สถานที่ใด ๆ ที่จัดอย่างง่าย ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง ฉะนั้น โรงเรียน วิทยาลัย ห้องสมุด สถานประกอบการ ศูนย์วัฒนธรรม ที่อ่านหนังสือ สโมสร ฯลฯ ต่างใช้ เป็นศูนย์การเรียนรู้ได้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (www.dla.go.th) ได้ระบุว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่ ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของ ชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของ

ประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้ดังนี้

1. ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นส่วนที่แสดงถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีอัตลักษณ์และความเชื่อประเพณีเป็นของท้องถิ่น ซึ่งห้องแสดงวัฒนธรรมมีการจัดแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต และวัฒนธรรม เครื่องแต่งกาย เป็นต้น

2. ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน

เป็นส่วนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันโลกของเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้าถึงเทคโนโลยี และจัดการบริการสืบค้นเฉพาะที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้

3. ห้องวิชาการชุมชน

เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรมหัวข้อต่าง ๆ เช่น เรื่องภาษา การเลี้ยงลูก แนวทางการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา มุมพัฒนาการศึกษาด้วยตนเอง เช่น มุมสายสามัญของการศึกษานอกโรงเรียน มุมมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มุมมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น เป็นสถานที่จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรู้ในชุมชน และเป็นห้องถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ซึ่งจัดบริการแก่ชุมชน บุคคลหรือหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ยังเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น สารคดี ประวัติศาสตร์ต่าง ๆ องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน

4. ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน

เป็นส่วนเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพ การดำเนินงาน การรวมกลุ่ม การฝึกและพัฒนาอาชีพ และเป็นการเปิดโอกาสทางการตลาดของกลุ่มอาชีพในชุมชน จะได้สัมผัสกับการทำงานกลุ่มอาชีพอย่างแท้จริง

5. ร้านค้าชุมชน

เป็นส่วนส่งเสริมการเรียนรู้การค้าเงินเชิงธุรกิจร่วมกัน เพื่อการพัฒนาก้าวไปเป็นรูปแบบของสหกรณ์ชุมชน และวิสาหกิจกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตจากชุมชน และดำเนินการตลาดร่วมกับชุมชน ซึ่งร้านค้าชุมชนจัดบริการสินค้าราคาต้นทุนต่ำเพื่อเป็นทางเลือกของผู้บริโภคในชุมชน และเป็นศูนย์จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชุมชน หรือสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีมุมข้อมูลสินค้า มุมแคตตาล็อกสินค้าและผลิตภัณฑ์ ศูนย์สาธิตของดีเด่นของชุมชน เป็นต้น

6. ลานกิจกรรมชุมชน

เป็นสถานที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ให้มีการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน บริการเครื่องเล่นสำหรับเด็ก มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้สร้างสรรค์และสานสายใยครอบครัว เช่น กิจกรรมศิลปะ การร้องเพลง การเล่นเกมต่าง ๆ เวทีสำหรับปราชญ์ชุมชน คนเด่นคนดัง มาแสดงให้ชุมชนทราบถึงความสามารถ

7. ห้องสมุดชุมชน/ห้องสมุดประชาชน

เป็นรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนตำบล ได้มีการถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทนี้ ให้บริการหนังสือทุกประเภทตั้งแต่พัฒนาการของเด็กเล็ก เยาวชนผู้สนใจเฉพาะด้าน และมีบริการสื่อวารสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีความทันสมัย แหล่งที่มาของหนังสือนอกเหนือจากงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน และประชาชนทั่วไปที่ต้องการเห็นคนมีการอ่านหนังสือและมีความรู้มากขึ้น

8. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอีกประเภทหนึ่งที่ได้มีการถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นที่ให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ ส่งเสริมการอ่านหนังสือ และป้องกันการลืมนหนังสือ รวมทั้งเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านหนังสือของประชาชน

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงราย (www.chiangrai.cdd.go.th) ได้ให้ความหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชนว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน ในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่ง เรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์ฯ ของประชาชนที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนในความคาดหวังของกรมการพัฒนาชุมชน ไม่ใช่ศูนย์ฝึกอบรมประจำหมู่บ้านที่รอรับการนัดหมายจากวิทยากรภายนอก แต่จะเป็นสถานที่ที่จะสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับเรื่องราวของเขาเองเป็นสำคัญ

หลักการสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

1. เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกด้าน ทุกรูปแบบไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียน
2. เป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ รวมทั้งการพบปะ สังสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชน
3. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

ภารกิจของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

1. จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน
2. เป็นศูนย์รวมของข้อมูล เช่น ข้อมูล จปฐ. กชช.2ค.แหล่งน้ำ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ รวมทั้งข่าวสารสาระความรู้ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เท่าทันสถานการณ์โลก
3. รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายในชุมชน และจัดการให้เป็นหมวดหมู่ มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม ที่ประชาชนสามารถเข้าไปสืบค้นศึกษา และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

4. เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ ที่ดำเนินการโดยประชาชนและเพื่อประชาชน
5. เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงานในทุกภาคส่วน ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม/องค์กร เครือข่าย ภาคเอกชน และภาคีการพัฒนาภาครัฐ
6. เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน
7. เป็นสถานที่ที่มีโครงสร้างเป็นอาคาร หรือสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ที่มีองค์ความรู้ สามารถให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่ต้องการความรู้ สามารถเข้าถึงได้

องค์ประกอบ/รูปแบบ องค์ประกอบศูนย์เรียนรู้ชุมชน

1. วิธีการก่อเกิด

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นความต้องการของประชาชนในชุมชน เพราะจะเป็นสมบัติของชุมชน จึงควรนำแนวคิดเข้าเวที ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน เผยแพร่ความคิด โน้มน้าวสร้างการยอมรับ และชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การจัดเก็บองค์ความรู้ ประวัติชุมชน และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างเป็นระบบ การแสดงข้อมูลข่าวสารของชุมชนให้ได้เรียนรู้กัน อย่างทั่วถึง รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สม่ำเสมอ โดยเริ่มจากการจัดระเบียบแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และให้เป็นไปตามกำลังที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการได้ อีกทั้งให้มีขอบเขต และลักษณะตามความเห็นของชุมชน

2. โครงสร้างของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้แทนจากผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กร เครือข่ายองค์กรชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร ฯลฯ โดยมาจากการคัดเลือกของชาวบ้านเอง และชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งคณะกรรมการจะร่วมมือกันวางแผน และดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้ร่วมกันกำหนด เพื่อระดมพลังให้เกิดการเรียนรู้และบริหารจัดการในศูนย์เรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ที่ปรึกษา เป็นภาคีการพัฒนาภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษานอกโรงเรียน เกษตร สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระเบียบข้อบังคับ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดทำขึ้นที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารศูนย์ฯ สถานที่ เล็กใหญ่ไม่สำคัญ อาจจะอยู่ในห้องของอาคาร อบต. บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านผู้นำ บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ศาลาวัด ใต้ต้นไม้ ศาลากลางบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ให้พบปะ ประชุม ทำงานกันได้อย่างสะดวก ให้เป็นสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวกัน เพื่อการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องหางบประมาณมาก่อสร้างศูนย์ใหม่

การบริหารจัดการศูนย์ฯ คณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือก มีการบริหารจัดการเพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม

งบประมาณ เพื่อพัฒนาคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

3. กิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

สถานที่จัดกิจกรรมเรียนรู้ อาจดำเนินการได้ทั้งในอาคารศูนย์ฯ และนอกอาคารศูนย์ฯ โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน เช่น บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ไนไร่เนา เพื่อสาธิตกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียน/การสอน การจัดการความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ ชนบประเพณี วัฒนธรรม การรับความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การจัดเวทีประชาคม เพื่อการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน การเรียนรู้ผ่าน E-Learning การสาธิต การจัดนิทรรศการ การจัดสัมมนา อภิปราย ฯลฯ

4. เนื้อหาสาระข่าวสารความรู้ ประกอบด้วย

ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูล จปฐ. กชช.2ค ทะเบียนผู้นำ กลุ่ม/องค์กร ข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น อัตลักษณ์ของชุมชน แผนชุมชน โครงการกิจกรรม ฯลฯ

ข่าวสาร (สารสนเทศ) ได้แก่ สารสนเทศชุมชน 13 องค์ประกอบ ได้แก่ ประวัติหมู่บ้าน แผนที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ (ภูมิอากาศ/ฤดูกาล) ลักษณะของประชากร (อัตราความหนาแน่น/โครงสร้างประชากร) ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน (เกษตร/อุตสาหกรรม/รับจ้าง ฯลฯ) ผลิตภัณฑ์มวลรวมของหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของหมู่บ้านศิลปะ/วัฒนธรรม/ภูมิปัญญาของหมู่บ้าน สถานที่ท่องเที่ยว/สถานที่บริการ การคมนาคม(การเดินทางไปยังหมู่บ้าน) ประเพณี/เทศกาลประจำปี ทักษะ/ฝีมือ/แรงงานของหมู่บ้าน อื่น ๆ ข่าวสารเพื่อชีวิต ข่าวสารเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน

ความรู้ ได้แก่ ความรู้ด้านวัฒนธรรมการประกอบอาชีพ/ผลิตภัณฑ์ชุมชน องค์ความรู้ที่ชุมชนต้องการ เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน ความรู้ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ความรู้ข่าวสารจากภายนอก

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 1-16) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา และนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มและหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เริ่มดำเนินการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือชุมชนอุดมปัญญา มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึง พ.ศ. 2553 มีจุดมุ่งหมายที่จะใช้องค์ความรู้ ผลการวิจัย เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในการพัฒนาชุมชนสู่ความสมดุล พอเพียง อันจะส่งผลต่อความสุข ความอบอุ่นของครอบครัว ความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สภาพปัญหาของชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ ศักยภาพในการพัฒนาอาชีพ รวมทั้งสภาพภูมิสังคม จนสามารถสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมของจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทนในแต่ละภูมิภาค ต้นแบบชุมชนทั้ง 9 ต้นแบบ มีขอบเขตในการพัฒนาสู่จุดมุ่งหมายหลัก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขอบเขตในการพัฒนาสู่จุดหมายหลักของต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 1)

หลักสำคัญในการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้

1. การสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เน้นการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการผลิต/ผลิตภัณฑ์ การเพิ่มผลิตภาพผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ชุมชน การเพิ่มความสามารถในการประกอบอาชีพ และเพิ่มโอกาส/ทางเลือกในการทำอาชีพเสริม ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยของชุมชนในรูปแบบกลุ่มองค์กรเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะขีดความสามารถ รวมทั้งหลักการบริหารจัดการที่ดีแก่กลุ่มที่มีศักยภาพและความพร้อมในการผลิตเชิงพาณิชย์เพื่อนำไปสู่การขยายผล ตลอดจนการเชื่อมโยงต่อยอดห่วงโซ่การผลิต เพื่อให้ผลผลิตและผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยราคาต่อหน่วยสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตลดลง และหรือรายได้เพิ่มขึ้นรายจ่ายลดลง

2. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของสมาชิกชุมชน ลดช่องว่างทางความรู้ระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท และให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้เข้าถึงความรู้ในทางตรงได้โดยง่าย ฝึกให้คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบตลอดกระบวนการตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การแนะนำ การทดสอบ การสาธิต การตัดสินใจ การยอมรับและการประเมินผลโดยเฉพาะการปฏิบัติร่วมกันในทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

3. การสร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตอย่างถูกวิธี ประหยัดและมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้ชุมชนมีทางเลือกทำการผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย โดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

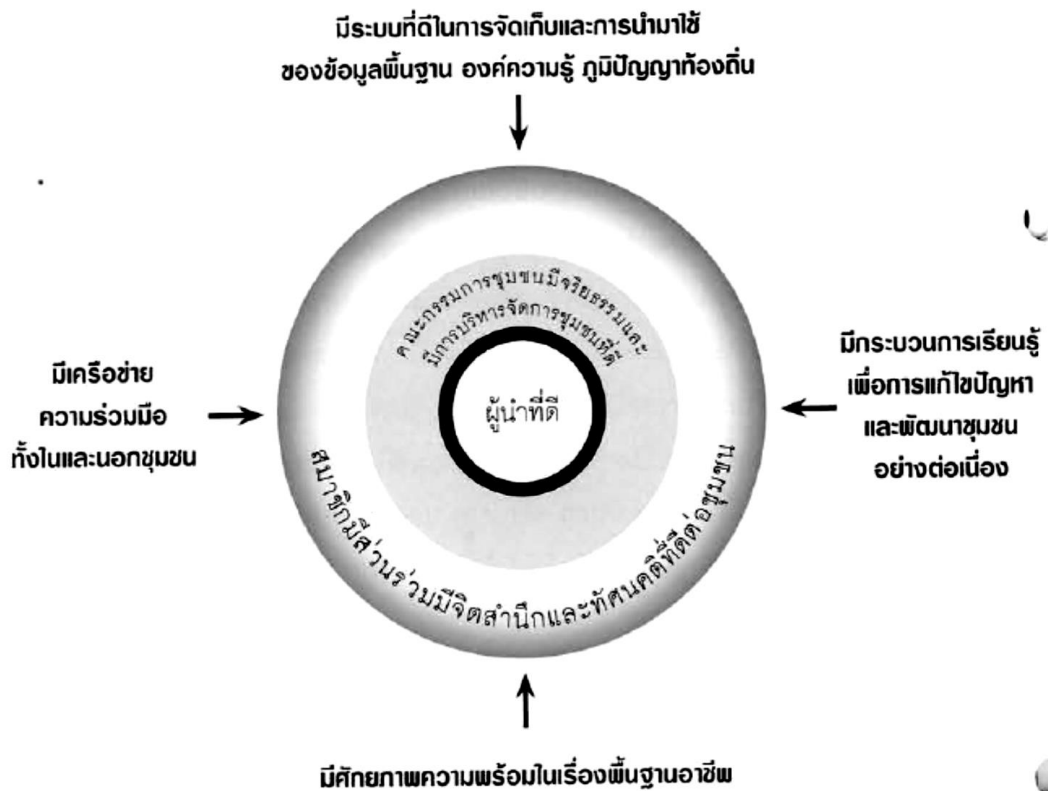
4. การรักษาและเสริมสร้างศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ภายในชุมชน เน้นการถ่ายทอดและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ทั้งต่อการวิจัยพัฒนาต่อยอด และการผลิตแปรรูปเป็น

ผลิตภัณฑ์ โดยการสืบหา พัฒนาระบบการจัดเก็บเพื่อรวบรวมและจัดทำเป็นฐานข้อมูลทางความรู้ ตลอดจนสร้างหลักประกันด้านสังคมให้ประชาชนชาวบ้าน อาทิ การสนับสนุนเงินทุนในการรักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญา สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความสามารถหลากหลายของศิลปะ และวัฒนธรรมไทยทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยมที่ดีงาม และความเป็นไทยเพื่อการศึกษา เรียนรู้ ฟันฟู พัฒนา ถ่ายทอดและเผยแพร่สู่สังคมโลก

5. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพันธมิตรด้านกิจกรรมการพาณิชย์ระหว่างชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

องค์ประกอบสำคัญของต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้

ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพและมีโอกาสประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 องค์ประกอบสำคัญของต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 4)

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดพื้นที่เป้าหมายจากเอกสารและข้อมูลแหล่งต่าง ๆ วิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของจังหวัดพื้นที่เป้าหมาย เพื่อกำหนดกรอบการดำเนินงาน โดยประชุมร่วมกับนักวิจัยและผู้แทนหน่วยงานภาครัฐของแต่ละจังหวัด

2. คัดเลือกพื้นที่ตัวอย่างที่ใช้ในการดำเนินงานในแต่ละจังหวัด พิจารณาจากพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตสินค้า/พืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัด

3. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างจากเอกสารข้อมูลแหล่งต่าง ๆ

4. วิเคราะห์ จัดลำดับความต้องการและปัญหาชุมชนพื้นที่ตัวอย่าง โดยจัดการประชุมระดมความคิดเห็นกวิวิจัย ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและสมาชิกชุมชนในพื้นที่จังหวัดเป้าหมายและจัดเวทีชุมชนกลุ่มย่อยในพื้นที่ตัวอย่างชุมชนละ 3-4 ครั้ง

5. กำหนดกิจกรรม คัดเลือกผลงานวิจัยที่มีความพร้อมและสอดคล้องกับความต้องการแก้ปัญหาของชุมชนโดยประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับนักวิจัย ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ และผู้แทนชุมชน

6. จัดเวทีชุมชนในพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจกับสมาชิกชุมชน และค้นหาผู้นำชุมชน

7. จัดเวทีชุมชนในพื้นที่ร่วมกันกำหนดขอบเขต แผนการดำเนินงานในแต่ละชุมชน

8. ดำเนินตามแผนการดำเนินงาน ดังนี้

8.1 ถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ผลการวิจัย เทคโนโลยีที่สรรไว้ ในรูปแบบที่สามารถตอบสนองต่อระดับความรู้พื้นฐานของเกษตรกรทุกระดับ โดยจัดรูปแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบผสมผสาน ยึดหลักความสมัครใจของเกษตรกร เป็นหลัก ได้แก่

(1) การสัมมนา การประชุมโดยวิทยากรในลักษณะสื่อสารทางเดียว

(2) การบรรยายในห้องโดยวิทยากร ที่เป็นการสื่อสาร 2 ทาง มีแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ปัญหาที่เกษตรกรพบจากการทำงาน

(3) การฝึกอบรมปฏิบัติการเพื่อสร้างทักษะ/เพิ่มทักษะ โดยการลงมือปฏิบัติจริง

(4) การออกปฏิบัติในพื้นที่จริง ในสภาพไร่/นา/สวน/ฟาร์ม/แปลง

(5) การศึกษาดูงานและเยี่ยมชมแหล่งผลิต/สถานที่/ศูนย์สาธิตที่ประสบผลสำเร็จ หรือมีการปรับปรุงคุณภาพ การผลิต การจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดแนวคิด และสามารถนำไปประยุกต์ใช้

(6) การจัดทำแปลงสาธิตในพื้นที่ โดยคัดเลือกแปลงจากเกษตรกรที่สมัครใจ

(7) การเผยแพร่เอกสาร แผ่นพับ

(8) การจัดนิทรรศการ จัดทำโปสเตอร์แสดงผลงานทั้งในอาคารและนอกอาคาร

8.2 ประสานการจัดตั้งกลุ่มในรูปแบบกรรมการชุมชน และกลุ่มอาชีพในแต่ละชุมชน

8.3 ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่ม/ชุมชน โดยสนับสนุนการจัดประชุม ศึกษาดูงานทำข้อตกลงความร่วมมือ ฯลฯ ทั้งด้านการเรียนรู้ และกิจกรรมทางพาณิชย์

8.4 สร้างแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้

9. การติดตามผลการดำเนินงาน

9.1 ก่อนดำเนินการถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ผลการวิจัย เทคโนโลยี โดยใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

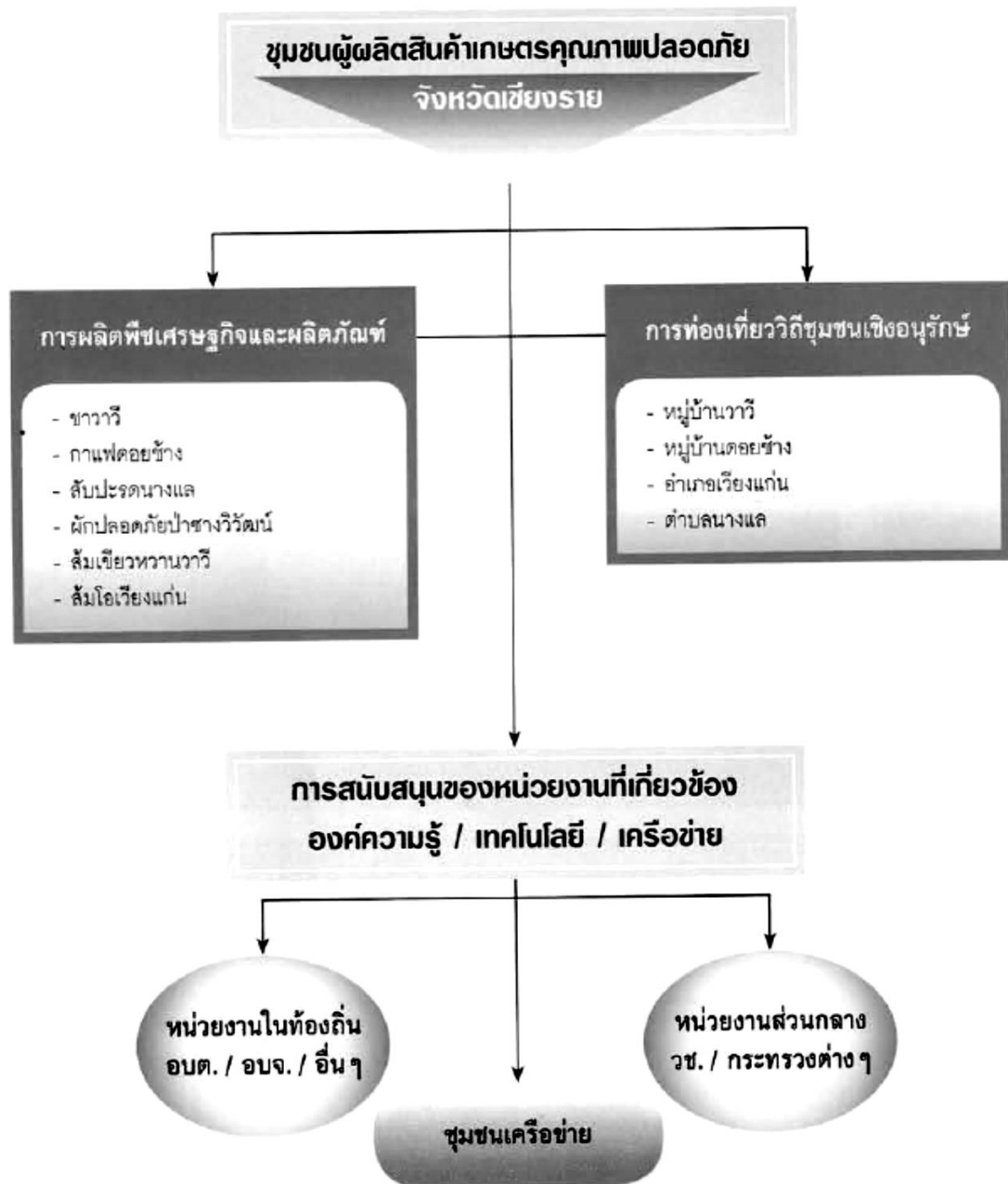
9.2 ระหว่างดำเนินการถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ผลการวิจัย เทคโนโลยี โดยคณะผู้ติดตาม ตรวจสอบฯ ลงพื้นที่จริง

9.3 หลังดำเนินการถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ผลการวิจัย เทคโนโลยี โดยใช้แบบทดสอบ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง การสังเกต การสัมภาษณ์

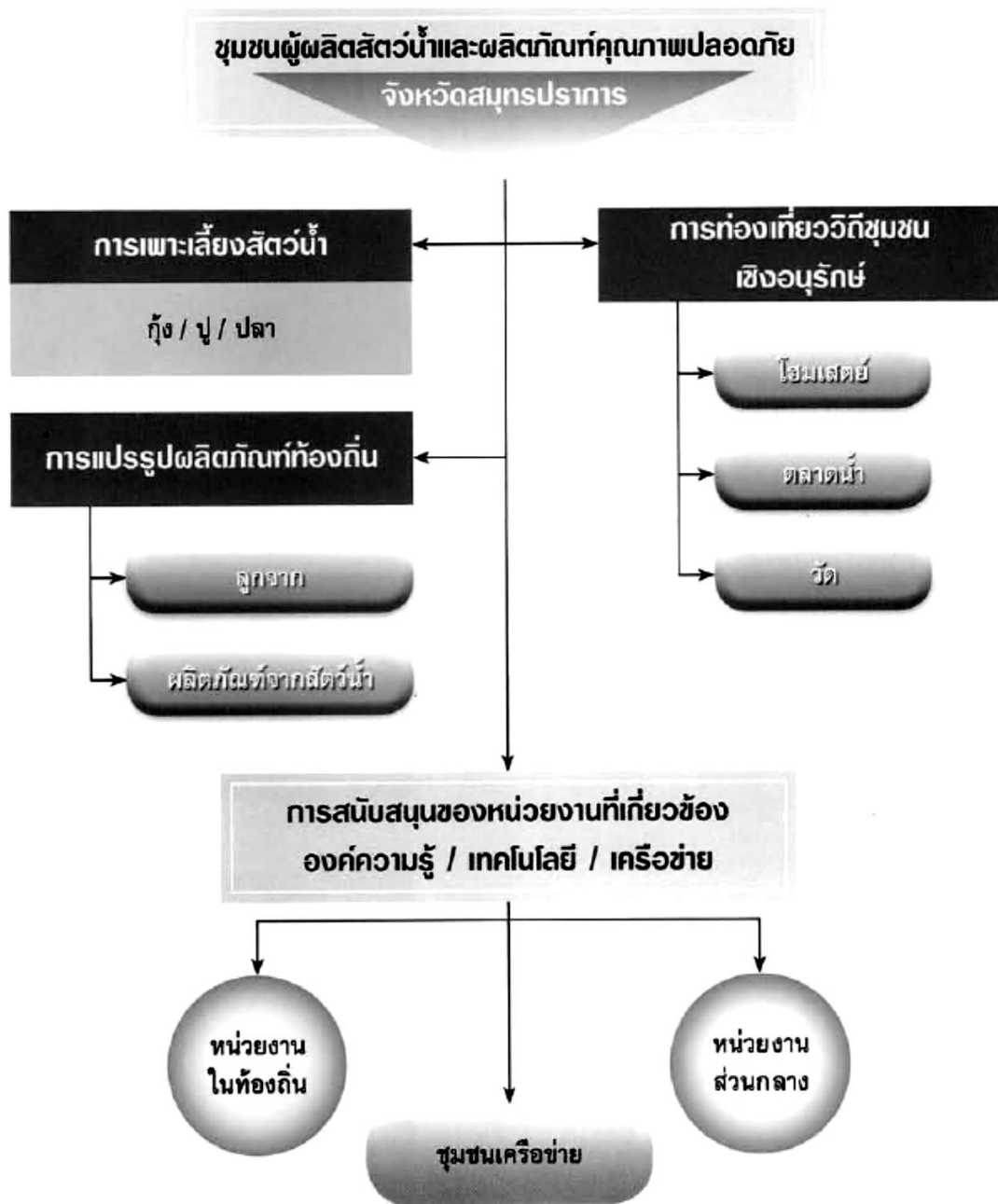
ภาพที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 7) ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้
ทั้ง 9 แห่ง

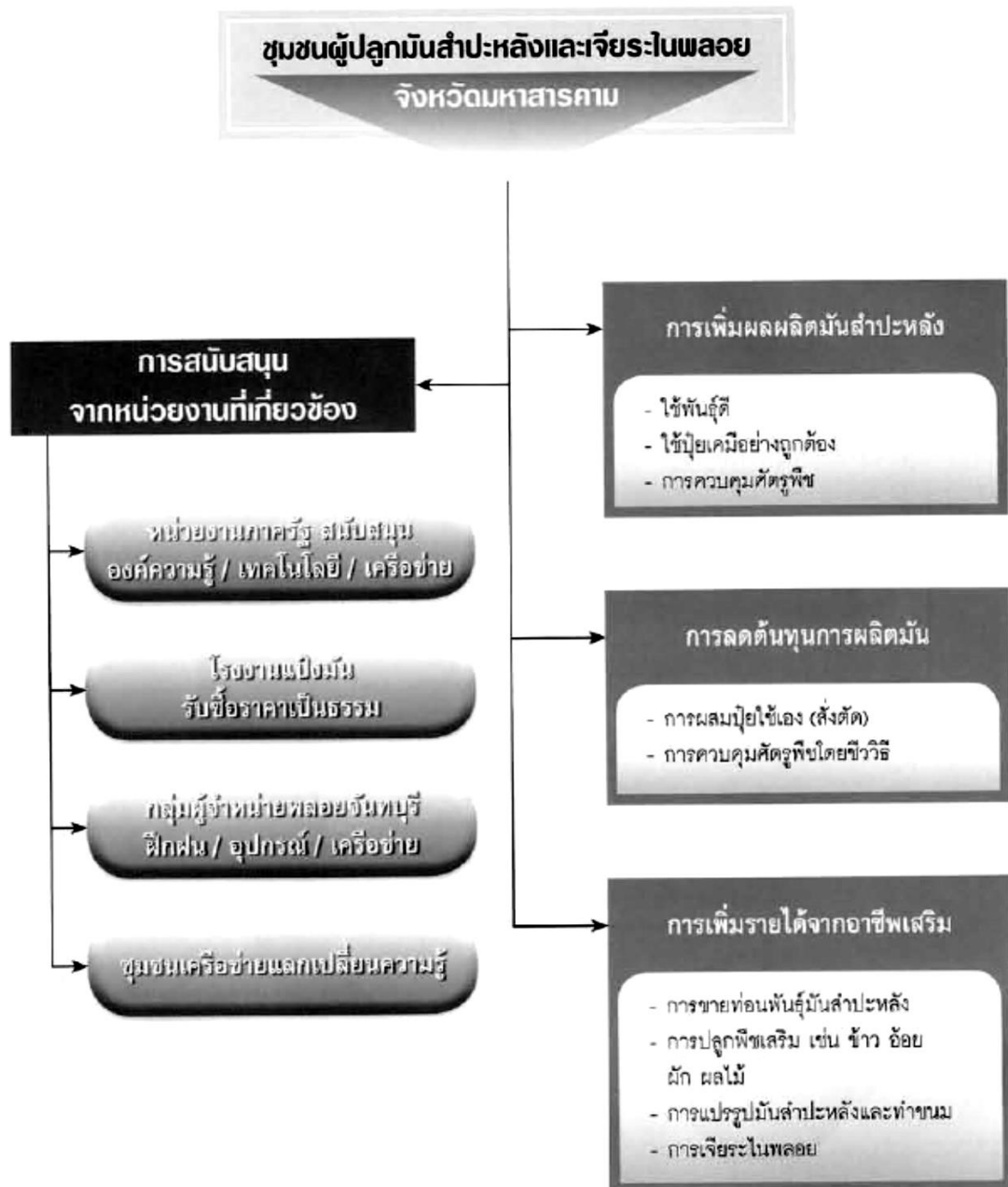

ภาพที่ 5 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดเชียงราย

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 8)

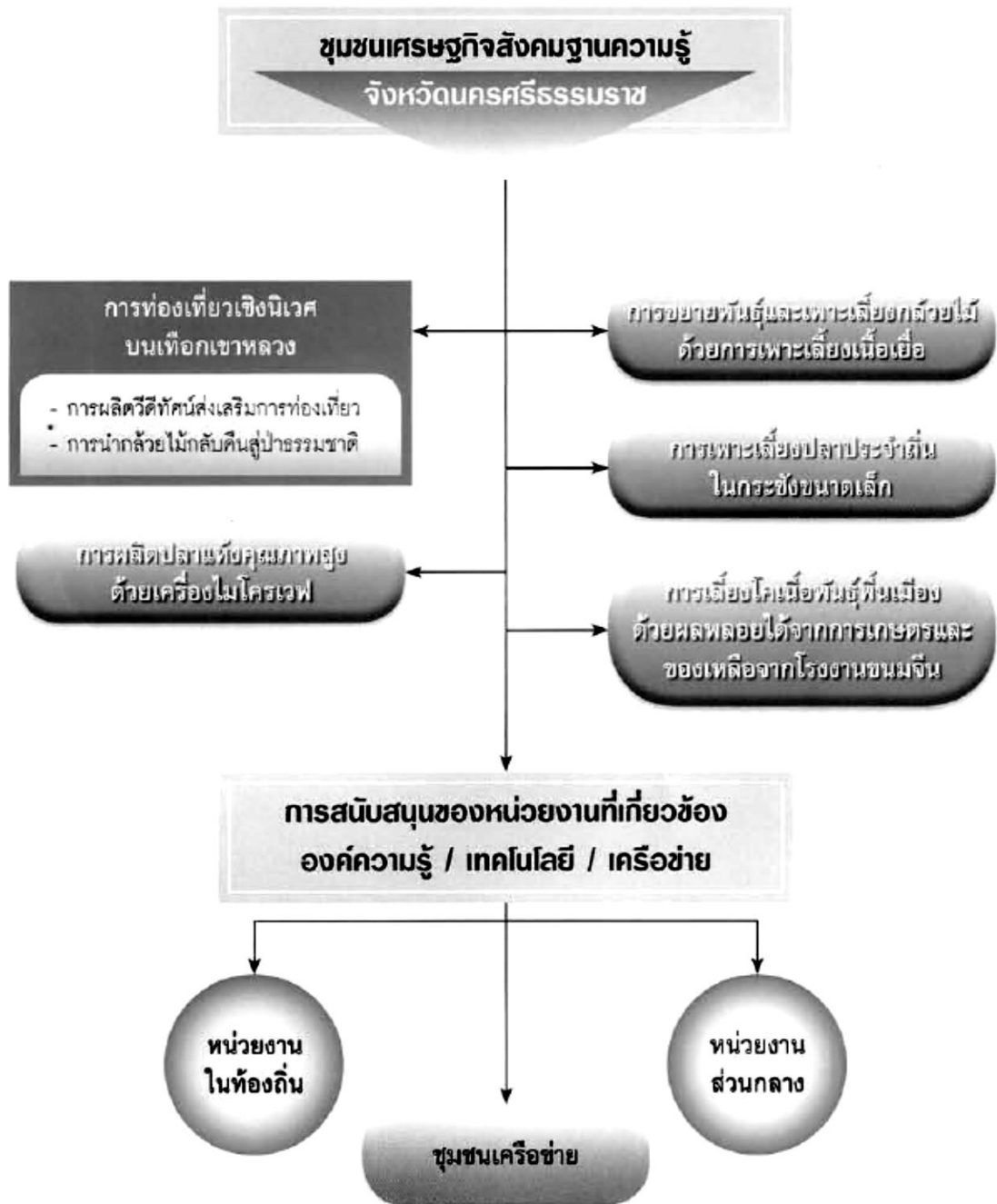

ภาพที่ 6 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรปราการ
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 9)

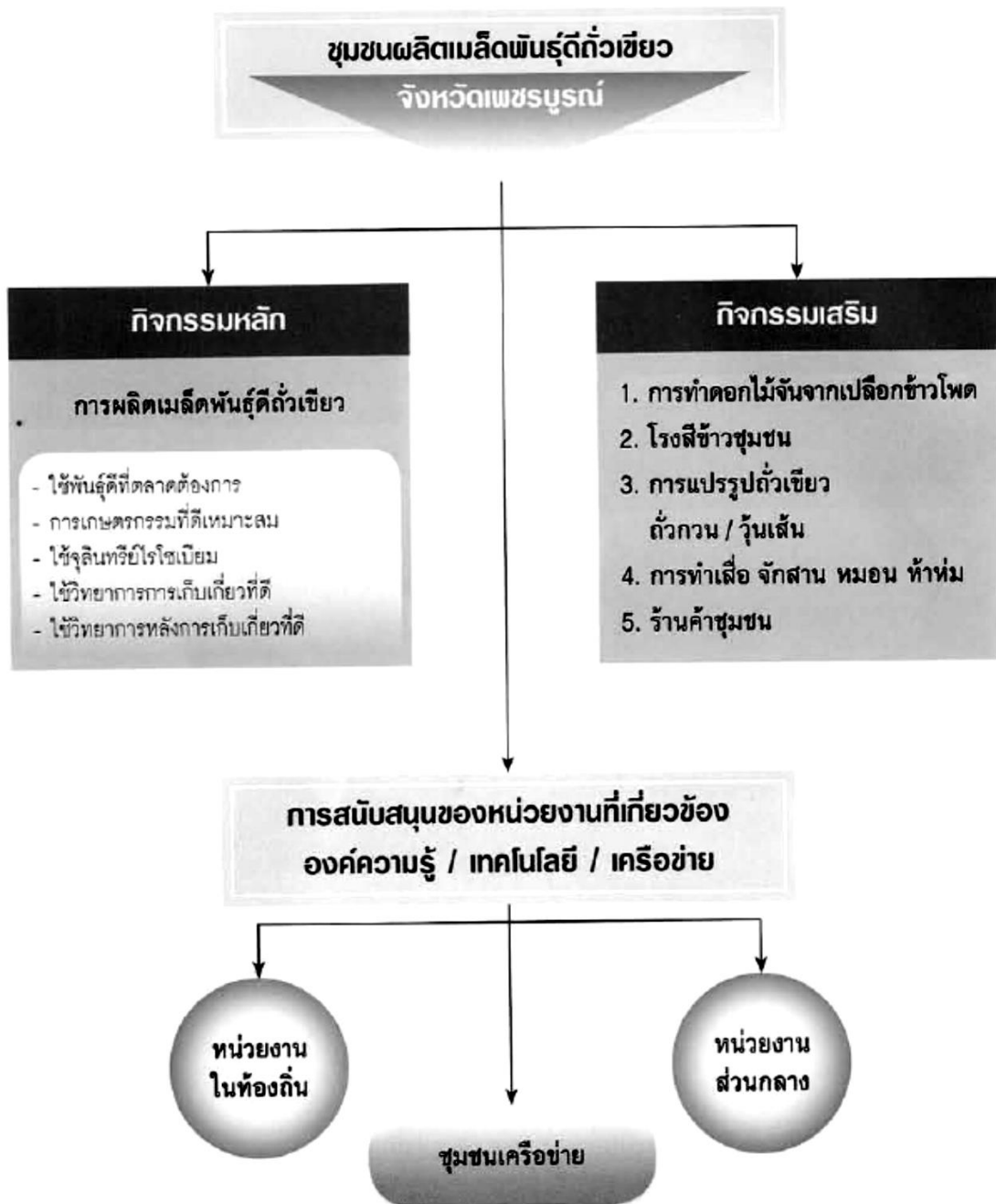

ภาพที่ 7 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดมหาสารคาม

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 10)

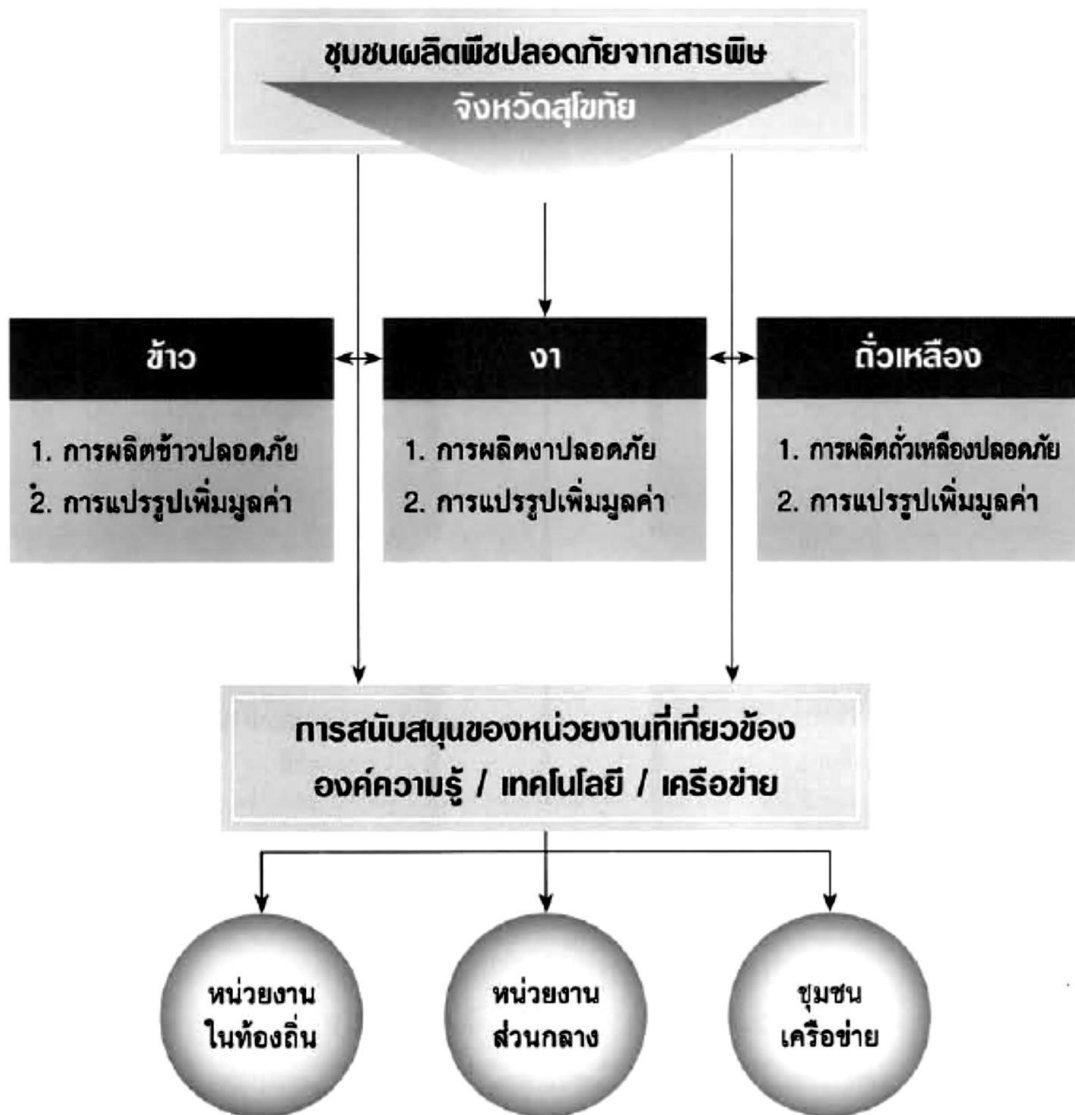

ภาพที่ 8 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 11)

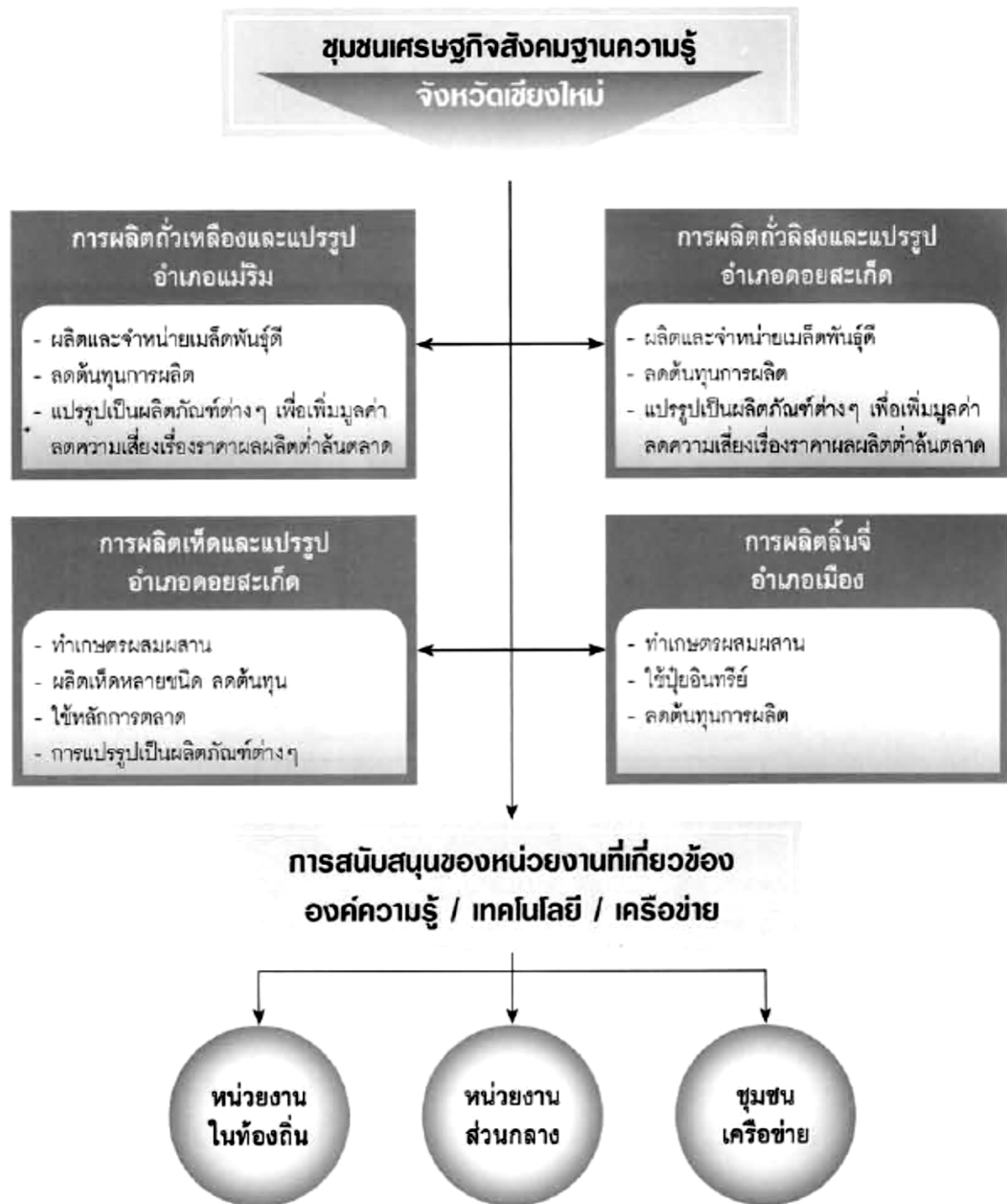
ภาพที่ 9 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 12)

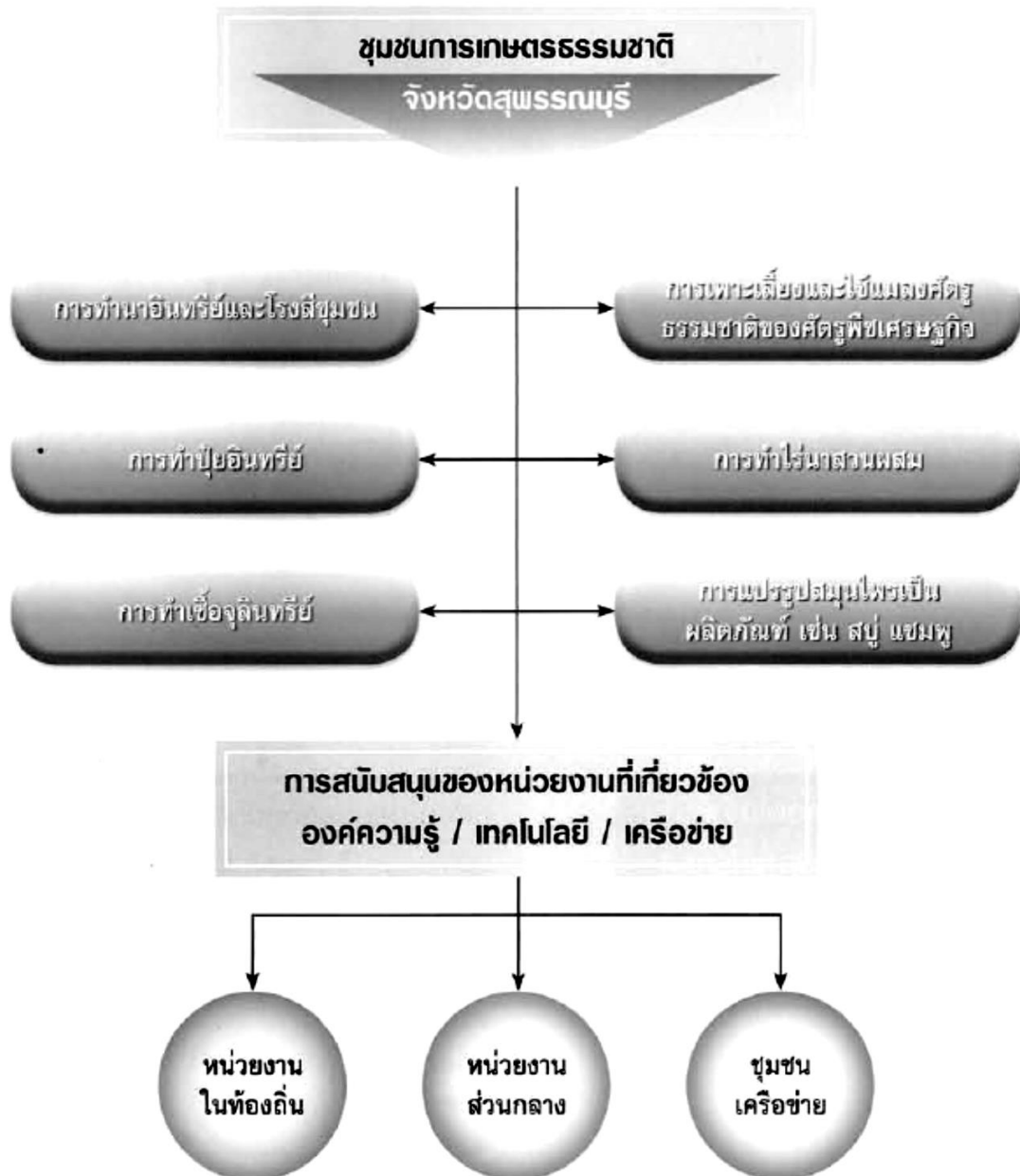
ภาพที่ 10 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดสุโขทัย

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 13)

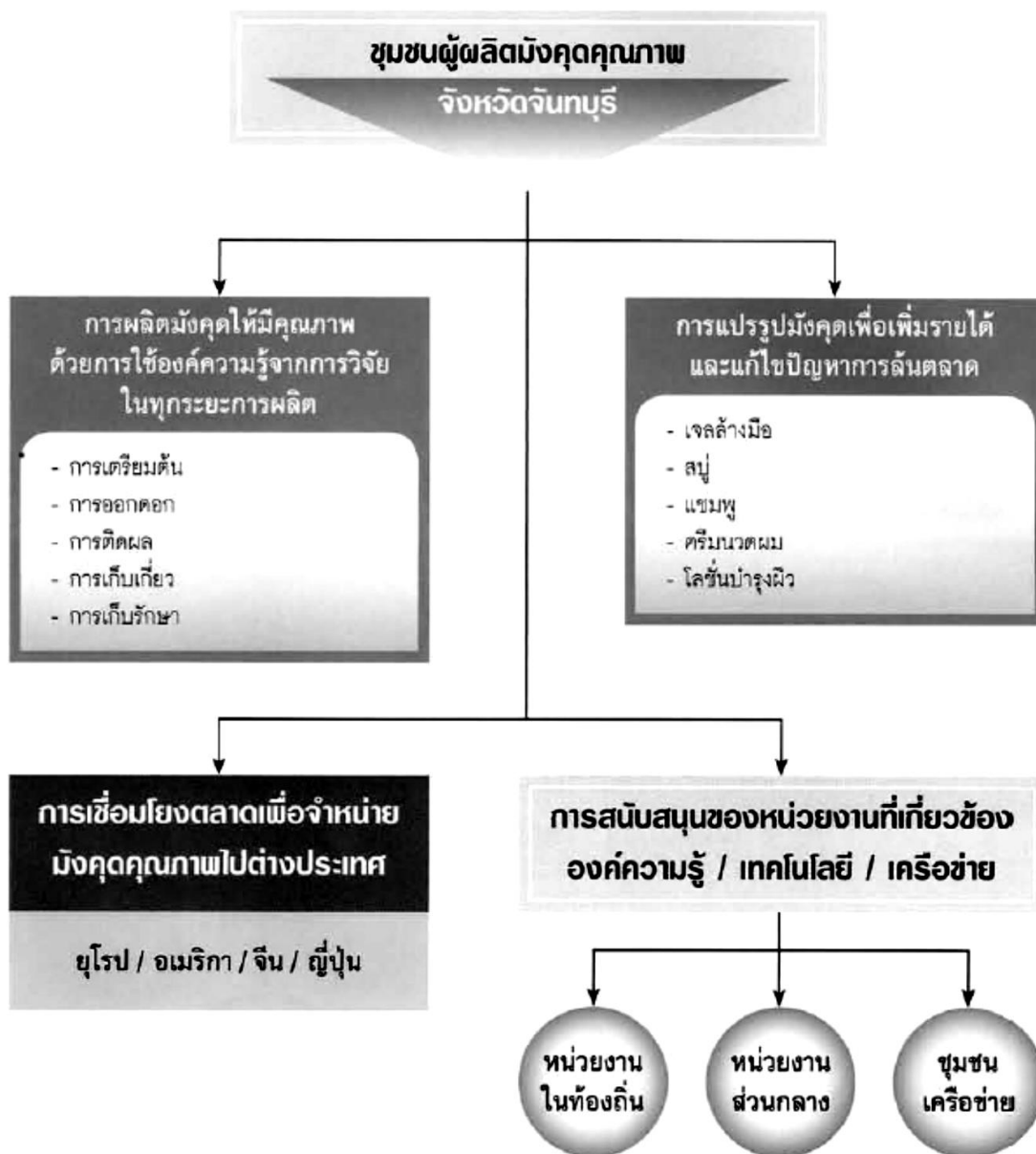

ภาพที่ 11 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 14)

ภาพที่ 12 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 15)

ภาพที่ 13 ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้จังหวัดจันทบุรี

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (มปป. : 16)

สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีจุดเริ่มต้นจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Long Life Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ไม่ได้จำกัดเฉพาะห้องเรียน อาจมีเพียงสถานที่ซึ่งจัดขึ้นโดยมีเนื้อหาหลักสูตรแน่นอน มีเอกสารตำราเรียนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยปฏิบัติการอย่างแท้จริง ตลอดจนสามารถสร้างแผนงานรองรับ เพื่อให้ความรู้เข้าสู่ผู้ที่เรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับเพศ วัย และสถานะทางอาชีพ รวมถึงสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง

รูปแบบการจัดศูนย์การศึกษาในต่างประเทศ

สุกฤตา จันทรวิมล (2545) ได้ทำการจำแนกประเภทตามสถานที่ตั้งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งในสถานศึกษา (Institution Base) ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้อัจฉริยะที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนเทศบาล เป็นต้น 2) ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งขึ้นในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (Integrated Based) ได้แก่ ศูนย์การเรียนที่จัดตั้งขึ้นในค่ายทหาร เรือนจำ สถานีนอนามัย บริษัทขนส่งจำกัด โรงงาน สถานประกอบการ เป็นต้น 3) ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งในชุมชน (Community Based) ได้แก่ ศูนย์การเรียนที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนแออัด วัด สมาคม บัณฑิต โบสถ์ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สถาบันครอบครัว เป็นต้น และยังทำการทบทวนเอกสาร ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งในต่างประเทศ ได้แก่ ศูนย์การเรียนที่จัดตั้งขึ้นในประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบและกระบวนการทำงานที่น่าสนใจ ได้แก่

1. ศูนย์การศึกษาชุมชนของสหรัฐอเมริกา

ศูนย์การศึกษาชุมชนแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา ตั้งอยู่ที่เมืองฟลินท มลรัฐมิชิแกน ซึ่งเป็นที่ตั้งของ บริษัท เจเนอรัล มอเตอร์ (General Motors) และการจัดการศึกษาชุมชนสมัยใหม่ ศูนย์แห่งนี้ตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1935 ซึ่งแรกเริ่มเน้นการจัดโปรแกรมการศึกษาด้านพลานามัย การพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาผู้ใหญ่ เพื่ออบรมครูในโรงเรียน จนในที่สุดโรงเรียนโครงการปรับสภาพมาเป็นโรงเรียนชุมชน ซึ่งจัดกิจกรรม เพื่อสนองความต้องการของชุมชน ขณะเดียวกันก็สร้างผู้นำชุมชน โดยร่วมดำเนินงานกับมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นมิชิแกน จัดฝึกอบรม และเผยแพร่งานการศึกษาชุมชน โดยถือว่าทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในการผลักดันงานของชุมชน ผู้นำชุมชนต้องดำเนินงานในหลายรูปแบบ ศูนย์มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงความคิด และพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน ผู้ที่เข้ารับการอบรมต้องผ่านการประเมิน คือ ประเมินตนเองด้านความรู้ ความเข้าใจการศึกษาชุมชน รู้แหล่งความรู้หมู่บ้าน ความสัมพันธ์ถึงหน่วยงานอื่น ๆ และเครือข่ายการศึกษาชุมชน หลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมจะกลับไปปฏิบัติงานในชุมชนของตนเอง และจะมีการประเมินการดำเนินงานของบุคคลนั้นหลังจาก 6 เดือน เพื่อดูว่าสามารถนำไปใช้กับสภาพชุมชนของตนหรือไม่ บราวน์ (Brown, 1990 : 9)

2. ศูนย์การศึกษาชุมชนของสหราชอาณาจักรอังกฤษ (United Kingdom)

ศูนย์การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (Community Education Development) ของอังกฤษ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1977 เพื่อดำเนินงานพัฒนาชุมชน จัดฝึกอบรม วิจัย และเผยแพร่งานศึกษานอกโรงเรียน โดยดำเนินงานในลักษณะโครงการจัดประชุมสัมมนา เพื่อช่วยเหลือผู้ดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชน จัดความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนแก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทำงานประสานกับองค์การภาครัฐ เอกชน มหาวิทยาลัย มูลนิธิต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางการพัฒนางานพัฒนาชุมชนของประเทศ และต่างประเทศ ในปัจจุบันศูนย์เน้นประชุมและสัมมนา อภิปรายเกี่ยวกับงานชุมชน ศึกษาเผยแพร่งานวิจัย สัมมนางานการศึกษาชุมชน ขยายเครือข่าย จัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรให้กับโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองโดยจัดการศึกษาและกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน วัตต์ (Watts, 1990)

3. ศูนย์การศึกษาชุมชนของออสเตรเลีย

ศูนย์การเรียนรู้ของประเทศออสเตรเลีย เกิดขึ้นจากการที่โรงเรียนมัธยมศึกษาในออสเตรเลีย มีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการศึกษา ทำให้ต้องดึงความร่วมมือจากชุมชน มามีส่วนร่วมพัฒนา จึงเกิดโครงการศึกษาพัฒนาชุมชน โดยสำรวจความต้องการของชุมชน องค์กร ท้องถิ่น อาทิ โรงเรียน วัด ห้างสมุด เพื่อหาจุดรวมในการให้บริการชุมชนแต่ละชุมชนจะมีศูนย์ดำเนินการ จัดกิจกรรมตามความสนใจของชาวบ้าน ผู้ประสานงานแต่ละศูนย์จะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ รับลงทะเบียน ค่าเรียน ค่าสอน และอื่นๆ โดยมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Community Center or Neighborhood Centre) เป็นตัวแทนเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาการศึกษาและการศึกษาและตัวแทน สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ศูนย์เหล่านี้ อาจตั้งอยู่ที่ชานเมืองในโรงเรียนที่ไม่ใช้แล้ว (Disused school) หรือ ปรับสถานที่ในร้าน หรือที่ว่าง ในหน่วยงานของรัฐ อาคารว่างในชุมชน หรือที่ซึ่งบริษัทเอกชนจัดสำหรับ บริการกิจกรรมการศึกษา เพื่อเสนอความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ในศูนย์บางแห่งจัดสอน วิชาสายสามัญ โดยให้ประกาศนียบัตรด้วย

4. ศูนย์การศึกษาชุมชนของญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นในศาลาประชาคม (Citizen's Public Hall) เป็นศูนย์ชุมชน ทำหน้าที่ส่งเสริม กิจกรรมทางการศึกษา และวัฒนธรรมในชุมชน โดยมีห้องสมุด ห้องเล่นกีฬา ห้องเรียน ฯลฯ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ ปาฐกถา อภิปราย บรรยาย สาธิต นิทรรศการ ภาพยนตร์ กีฬา เป็นต้น ดำเนินงานโดยคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น จัดทำธนาคาร ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำทะเบียนกลุ่มอาสาสมัคร จัดทำระบบเครือข่ายห้องสมุด (Library Information Network System) จัดศูนย์บริการที่ปรึกษาการเรียนรู้ (Library Consultation Service) และอำนวยความสะดวกในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยจัดในลักษณะของการให้สัมภาษณ์ โทรศัพท์ ซึ่งจะให้ข้อมูลด้าน ต่าง ๆ อาทิ แหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน กิจกรรมกลุ่ม โปรแกรมการเรียนทั้งในระบบโรงเรียนการสอบเทียบ

5. ศูนย์การศึกษาชุมชนของมาเลเซีย

กรมการศึกษาผู้ใหญ่และพัฒนาชุมชน กระทรวงเกษตรแห่งมาเลเซียประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งศูนย์บริการชุมชน โดยจัดตั้งให้ทุกศูนย์จัดหาอุปกรณ์โปรแกรมการสอน สำหรับ เยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน โดยดำเนินและนิเทศกิจกรรมนั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง

6. ศูนย์การศึกษาชุมชนของอิสราเอล

ในเขตชุมชนใหญ่ของอิสราเอล มีศูนย์ชุมชน (Community Centre) ให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มาแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกับผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการท้องถิ่นกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จัดกิจกรรมต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามวัย และเพศ เพื่อสนองความต้องการของผู้มาใช้บริการภายในศูนย์และมี ห้องจัดกิจกรรมกีฬา วาดภาพ ประดิษฐ์เศษวัสดุ และของเล่น กลุ่มหนุ่มสาวจะมีกิจกรรมสนทนากัน บางศูนย์จะจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ออกไปบริการประชาชนในภาคฤดูร้อน ศูนย์ชุมชนร่วมกับศูนย์เยาวชน จัดกิจกรรมพักผ่อนตามหมู่บ้าน หรือชนบทห่างไกล เพื่อฝึกเยาวชนให้มีความรับผิดชอบ ความอดทน และ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

7. ศูนย์การศึกษาชุมชนของทานชาเนีย

ศูนย์บริการชุมชนของประเทศทานชาเนีย เกิดขึ้นในระหว่างที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยใช้ศูนย์เป็นแหล่งจัดกิจกรรมบันเทิงแก่ทหารที่ผ่านสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาได้เปลี่ยนวัตถุประสงค์เป็นศูนย์บริการให้ความรู้อนามัยพื้นฐาน ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูลูก สอนการอ่านออกเขียนได้ ส่งเสริมจัดคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และจัดตั้งศูนย์ผลิตอาคารเสริมต่อมาในปี ค.ศ. 1970 รัฐบาลทานชาเนีย ได้เปลี่ยนรูปแบบการจัดโดยจัดให้มีศูนย์บริการของชุมชน 2 แห่ง ต่อ 1 อำเภอ และจัดกิจกรรมสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น มีการทำวิจัยเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมโปรแกรมการศึกษาที่เหมาะสม ในปัจจุบันได้รับเงินช่วยเหลือจากธนาคารโลกให้จัดตั้งศูนย์การศึกษาชุมชน ซึ่งจะแปลงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นสถาบันการศึกษาที่สามารถให้ความรู้ขั้นพื้นฐานแก่ทุกคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สร้างอาคารอำนวยความสะดวกเพื่อจัดกิจกรรม เช่น ศาลาประชาคม ห้องสมุด ห้องฝึกงาน ห้องเอนกประสงค์สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ และสำนักงานทั่วไป

จากการศึกษาการจัดศูนย์การศึกษาและศูนย์การเรียนในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งศูนย์การเรียนชุมชนของไทย สรุปได้ว่า การจัดตั้งศูนย์การศึกษา หรือศูนย์การเรียนเกิดจากแนวคิดที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในการพัฒนาชุมชนของตน โดยองค์การท้องถิ่นจะเป็นผู้เข้ามาดำเนินการ และมีอาสาสมัคร หรือผู้นำชุมชนเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมศูนย์การศึกษา หรือศูนย์การเรียนจึงเป็นสถานที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลทุกเพศ ทุกวัย เข้าศึกษาหาความรู้ได้ ผู้เรียนจะเรียนจากโปรแกรมการสอน ซึ่งจัดไว้ในรูปแบบของชุดการสอนรายบุคคล ตามหมวดหมู่ของเนื้อหา และประสบการณ์ต่าง ๆ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ศูนย์การเรียนชุมชนจัดขึ้น ภายใต้การดูแลของครู ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ที่ปรึกษา และควบคุมโปรแกรมของผู้เรียนชุดการสอนนี้ จะทำสื่อประกอบที่สอดคล้องกับเนื้อหา เช่น สไลด์ เทป แผ่นคำบรรยาย วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะเรียนเมื่อไรก็ได้ ในศูนย์การเรียนอาจจะมีศูนย์อื่นๆ วับริหาร เช่น ศูนย์เด็กอายุ 2 - 6 ปี ทำหน้าที่ฝึกการใช้สื่อ ฝึกวินัย การพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อ โดยมีอุปกรณ์วับริหาร มีการเล่นกีฬา เล่นเกม ศูนย์การศึกษาขั้นพื้นฐานจะจัดประสบการณ์การเรียนรู้ขั้นพื้นฐานในชีวิตให้กับเด็กอายุ 6 ขวบ เด็กจะมีความก้าวหน้าทางการเรียนต่างกัน เช่น คนหนึ่งเรียนสังคม 40 หน่วย อีกคนหนึ่งเรียนได้ 60 หน่วย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ศูนย์การอาชีพจัดประสบการณ์วิชาชีพสำหรับผู้ใหญ่โดยสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งมีให้เลือกตามความสนใจ ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว สรุปได้ว่าการจัดศูนย์การเรียนชุมชนดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ พัฒนา เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐระดับตำบล อำเภอ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมนั้นเมื่อระดับชุมชนเกิดการพัฒนาแล้ว จะนำไปสู่สังคมพัฒนาในที่สุด โดยต้องคำนึงการจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู

ในการศึกษาค่าความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู นักวิชาการได้ให้ความหมายของความความเป็นไปได้ ดังนี้

สุวิมล ติรภานันท์ (2550 : 9) กล่าวว่าความเป็นไปได้ (Feasibility Study) หมายถึง การประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของทางเลือก เพื่อนำมาจัดทำเป็นนโยบาย แผนงาน หรือโครงการใดๆ ทั้งนี้มักนิยมประเมินกันใน 6 ด้านด้วยกัน คือ

1. ด้านเศรษฐกิจ เป็นการพิจารณาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเมื่อเทียบกับผลตอบแทนที่ได้รับ
2. ด้านสังคม เป็นการพิจารณาว่าแผนงาน หรือโครงการไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และการดำรงชีวิต ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคม
3. ด้านการเมือง เป็นการพิจารณาว่าการดำเนินงานจะมีข้อขัดแย้งกับทางการเมืองเกิดขึ้นหรือไม่ ตลอดจนได้รับข้อสนับสนุนทางการเมือง
4. ด้านการบริหาร เป็นการพิจารณาถึงขีดความสามารถขององค์กรที่เกี่ยวข้องว่ามีความสามารถที่จะดำเนินการตามแผนหรือไม่
5. ด้านเทคนิค เป็นการพิจารณาถึงขีดความเหมาะสมและความเป็นไปได้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการที่นำมาใช้ในการดำเนินงาน
6. ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการพิจารณาโครงการ หรือแผนงานที่จัดทำขึ้นมีผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมหรือไม่

นอกจากนี้ สามารถพิจารณาถึงความเหมาะสม และการประเมินผลประโยชน์ของความเป็นไปได้ (Feasibility) ของโครงการ โดยการเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการพัฒนาระบบขององค์กร โครงการส่งเสริมการผลิตเอกสารชุดวิชาและสื่อประกอบการเรียนการสอน โดยมีปัจจัยที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาด้วยกัน 4 ประการ คือ

1. ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐศาสตร์ (Economic Feasibility) การศึกษาความเป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost- Benefits Analysis)” เป็นการศึกษาถึงผลตอบแทนทางการเงินและต้นทุนที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาระบบ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาความเป็นไปได้ทางด้านเศรษฐศาสตร์ คือการจำแนกผลตอบแทน ต้นทุนที่จะใช้ในโครงการพัฒนาระบบ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาความเป็นไปได้ทางด้านเศรษฐศาสตร์ คือการจำแนกผลตอบแทน ต้นทุนที่จะใช้ในโครงการพัฒนาระบบ ในการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจะใช้ฟังก์ชันทางการเงินเพื่อคำนวณหาต้นทุนและกำไร ตลอดจนผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ

2. ความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิค (Technical Feasibility) เป็นการศึกษาถึงความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิคมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เข้าใจถึงความสามารถในการพัฒนาระบบใหม่ขององค์กร และเป็นการประเมินเทคนิคของระบบใหม่ที่ใช้ในการแก้ปัญหา โดยอาจจะอาศัยคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน ดังนี้

- 2.1 เทคโนโลยีที่จะนำมาใช้นั้นสามารถรองรับปริมาณลูกค้าที่อาจเพิ่มจำนวนมากขึ้น และสามารถปรับเข้ากับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้หรือไม่

- 2.2 เทคโนโลยีที่มีอยู่เดิมนั้นสามารถปรับใช้กับระบบใหม่ได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้องค์กรสามารถซื้อมาได้โดยมีค่าใช้จ่ายที่ผู้บริหารพึงพอใจหรือไม่

- 2.3 บุคลากรขององค์กรมีความเชี่ยวชาญกับเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้มาพอหรือไม่

ทั้งนี้ หากมีการนำเทคโนโลยีที่มีมาตรฐานมาใช้ในการทำงานหรือดำเนินการย่อมถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้ต่าง ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจมีความเสี่ยงต่อความเข้าใจของกลุ่มผู้ใช้งาน/ชุมชน สืบเนื่องจากเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นมีความล้ายุคเกินไปด้วยเหตุนี้ การสร้าง

ความคุ้นเคยของผู้ใช้งานกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ ย่อมมีความจำเป็นต่อการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย ล้ำยุคมาปรับใช้ในองค์กรเช่นกัน

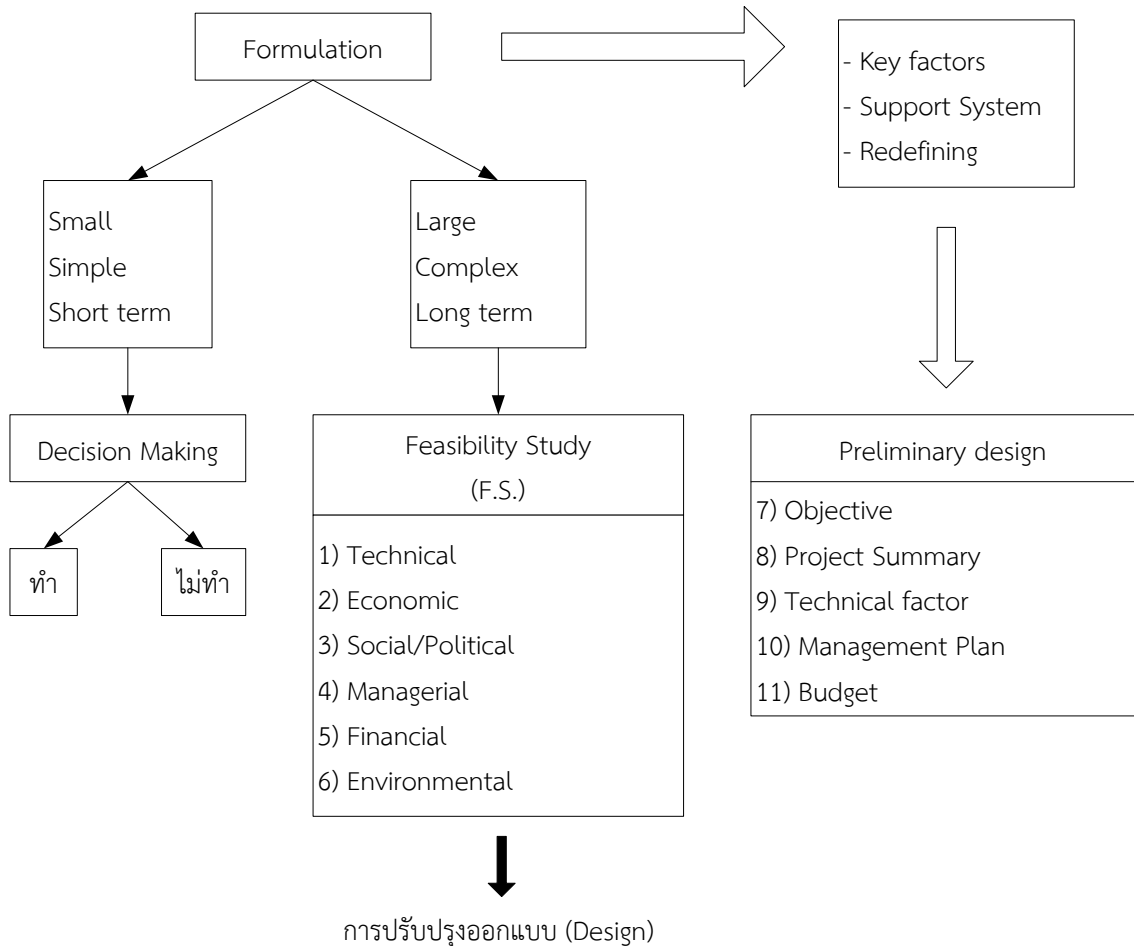
3. ความเป็นไปได้ทางด้านการปฏิบัติงาน (Operational Feasibility) เป็นการประเมินถึงระบบใหม่เมื่อมีการใช้งานว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาของระบบเดิมได้มากน้อยเพียงใดรวมถึงความรู้สึกของผู้ใช้ระบบที่มีต่อการทำงานของระบบใหม่ด้วย

การจะประเมินว่าระบบใหม่นั้นจะสามารถแก้ไขปัญหาของระบบเดิมได้มากน้อยเพียงใด มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

1. ประสิทธิภาพ (Performance) ระบบใหม่นั้นมีความเร็วในการทำงานมากน้อยเพียงใด
2. สารสนเทศ (Information) สารสนเทศที่จะได้จากระบบใหม่นั้น มีความถูกต้องตรงประเด็น และสามารถใช้ร่วมกันได้หรือไม่
3. เศรษฐศาสตร์ (Economy) ระบบใหม่นั้นสามารถช่วยลดต้นทุนหรือเพิ่มกำไรให้กับองค์กรได้อย่างไร
4. การควบคุม (Control) มีความสามารถในการควบคุมระบบเพื่อป้องกันการโกงและการรั่วไหล และมีความถูกต้องปลอดภัยของข้อมูลมากน้อยเพียงใด
5. ประสิทธิภาพ (Efficiency) ระบบใหม่จะต้องมีการใช้แหล่งทรัพยากรมากที่สุดเพียงใด เช่น ทรัพยากรบุคคล เวลา ข้อมูล เป็นต้น
6. การบริการ (Services) ระบบใหม่มีการเตรียมการบริการเมื่อเกิดปัญหาแก่ผู้ใช้งาน และมีความยืดหยุ่นหรือไม่

ไฟโรจน์ ภัทรนรากุล (2551: 67-107) ได้กล่าวว่า ถึงความเป็นไปได้ของการประเมินโครงการที่มีขนาดเล็กกว่า สามารถทำการตัดสินใจได้ทันทีเมื่อดูจากข้อมูลต่างๆ ที่เสนอมาแต่หากเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่มีความสลับซับซ้อน ใช้เวลายาว (Long Term Project) จะต้องทำการประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study: FS หรือ Feasibility Analysis: FA) ที่มีความครอบคลุมในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีขอบเขตการศึกษาความเป็นไปได้ใน 6 ด้านด้วยกัน คือ 1) ด้านเทคนิค 2) ด้านการเงิน 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านสังคมและการเมือง 5) ด้านการตลาด และ 6) ด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้หากเป็นภาครัฐก็จะเน้นด้านเศรษฐกิจและด้านการตลาดเป็นหลัก แต่หากเป็นภาครัฐมักจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับด้านสังคมการเมือง และด้านสิ่งแวดล้อม ดังแสดงดังภาพที่ 14

Formulation & Feasibility Study

ภาพที่ 14 แสดงการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ (Project Feasibility)

ที่มา : ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2551: 67-107)

ดังนั้น การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการจัดทำศูนย์การเรียนรู้

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์ (2550 : 37) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการอุตสาหกรรมโดยทั่วไป จะมีกิจกรรมหลักหรือหน้าที่หลัก 3 กิจกรรม คือกิจกรรมด้านตลาด ด้านเทคนิค และด้านการเงิน ผลของกิจกรรมดังกล่าวจะสรุปหรือสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบของงบการเงินล่วงหน้า (Performa Financial Statement) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญเพื่อนำมาประเมินผลและตัดสินใจว่าจะลงทุนในโครงการหรือไม่ โดยพิจารณาที่ผลตอบแทนจากการลงทุนและความเสี่ยงว่าคุ้มกับเงินลงทุนและความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ จะเป็นการพิจารณาจากการศึกษาวิเคราะห์โครงการใน 4 ด้าน คือ ด้านการตลาด ด้านเทคนิค ด้านการจัดการ และ

ด้านการเงิน ซึ่งผลของกิจกรรมดังกล่าว จะสรุปหรือสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของการประมาณการกำไรสุทธิของโครงการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการนำมาประเมินผลและตัดสินใจในการลงทุนหรือไม่ โดยพิจารณาผลตอบแทนจากการลงทุนว่าคุ้มค่าในการลงทุนหรือไม่

การวิเคราะห์ด้านการตลาด

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2552 : 110-123) ได้กล่าวว่าการวิเคราะห์ด้านการตลาดจะใช้ทฤษฎีส่วนประสมการตลาดสำหรับธุรกิจให้บริการหรือ 7 P's มาประกอบในการวิเคราะห์แต่ละส่วน ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่ธุรกิจเสนอเพื่อตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของบุคคลให้พึงพอใจ
2. ราคา (Price) หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน
3. สถานที่ (Place) หมายถึง สถานที่ให้บริการ ท่าเลที่ตั้ง หรือช่องทางจัดจำหน่าย
4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จูงใจให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ การลดราคา การโฆษณา เป็นต้น
5. บุคลากร (People) หมายถึง บุคลากรในองค์กรที่คอยให้บริการ ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการในธุรกิจบริการส่วนใหญ่ลูกค้าที่ใช้บริการจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับพนักงานและประเมินผลความพอใจจากบริการที่ได้รับ ดังนั้นบุคลากรจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับตลาดบริการ
6. ขั้นตอนการให้บริการ (Process) หมายถึง ขั้นตอนต่าง ๆ ของการใช้บริการ ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เนื่องจากในธุรกิจบริการลูกค้าจะสัมผัสกับกระบวนการให้บริการ โดยตรงดังนั้นองค์ประกอบด้านนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก
7. สภาพลักษณะต่าง ๆ ขององค์กร (Physical Evidence) หมายถึง ส่วนประกอบขององค์กรที่ลูกค้าสามารถสัมผัสได้และเป็นส่วนที่เพิ่มความมั่นใจให้แก่ลูกค้าให้เข้ามาใช้บริการ

การวิเคราะห์ด้านเทคนิค (Technical Analysis)

จะบ่งบอกความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิคและเป็นพื้นฐานในการคาดคะเนต้นทุนของโครงการเพื่อจัดหาแหล่งเงินทุนต่อไป

การวิเคราะห์ด้านเทคนิคจะพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. ในการกำหนดทำเล สถานที่ตั้ง พร้อมทั้งประเมินความเหมาะสมของทำเลสถานที่
2. คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ รวมถึงรายละเอียดคุณสมบัติทางด้านกายภาพ
3. การกำหนดขนาด และวิธีการก่อสร้าง
4. การออกแบบผังอาคาร และการปรับปรุงที่ดินในการก่อสร้าง

การวิเคราะห์ด้านการเงิน

การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน (Financial Analysis) นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุนนี้จะเน้นหนักการเตรียมงบการเงินล่วงหน้า โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางด้านการตลาดด้านเทคนิค และด้านการจัดการมาใช้ประกอบการประมาณการทางด้านต้นทุนและรายได้ของโครงการเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์ทางการเงิน ได้แก่

1. ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period หรือ PB) คือวิธีที่คิดระยะเวลาคืนทุนโดยหากำไรที่ได้รับจากโครงการว่าใช้ระยะเวลานานเท่าไร จึงจะคุ้มกับรายจ่ายลงทุนเริ่มแรกพอดี ซึ่งกำไรในที่นี้หมายถึง กำไรสุทธิหลังหักภาษี รวมกับต้นทุนทางการเงิน (ดอกเบี้ย) และค่าเสื่อมราคาและการคำนวณ

จะไม่ได้มีการคำนึงถึงมูลค่าของเงินตามกาลเวลา ของกระแสเงินสดตลอดช่วงอายุของโครงการ จะเป็นลักษณะผลตอบแทนโดยสรุป มุ่งสภาพคล่องทางการเงินมากกว่าจะมุ่งถึงความสามารถทำกำไร แต่สำหรับโครงการที่มีขนาดเล็กซึ่งมูลค่าเงินตามกาลเวลาไม่มีผลกระทบมากนัก ก็สามารถนำมาประเมินได้

2. มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value หรือ NPV) คือการประเมินหาผลรวมสุทธิของมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดทั้งรับ และจ่ายที่เกิดขึ้นตลอดช่วงอายุโครงการลดค่าด้วยอัตราลดค่า ซึ่งแสดงออกมาในรูปของสมการ คืออัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงของเงินกู้ระยะยาวในตลาดเงินทุน หรืออาจเป็นต้นทุนของทุนก็ได้ ซึ่งอัตราดังกล่าว เป็นอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำสุด (Minimum Rate of Return) ที่นักลงทุนต้องการ

3. อัตราผลตอบแทนภายในโครงการ (Internal Rate of Return หรือ IRR) คืออัตราที่นำไปลดค่าแล้วทำให้กระแสเงินสดรับเท่ากับกระแสเงินสดจ่ายพอดีนั่นเอง คือวิธีการคำนวณก็เหมือนกับวิธีการของ NPV เพียงแต่เปลี่ยนการใช้อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำมาเป็นการลดค่าหลาย ๆ ค่า จนกระทั่งได้มูลค่าปัจจุบันสุทธิรวมเท่ากับศูนย์ อัตราลดค่าที่ได้ นั่นคือ อัตราผลตอบแทนขี้อลดที่แสดงถึงความสามารถในการทำกำไรที่แท้จริงของโครงการนั่นเอง ซึ่งวิธีการคำนวณเริ่มด้วยการเตรียมตารางกระแสเงินสด แล้วนำอัตราลดค่าที่ประมาณการไว้มาลดค่ากระแสเงินสดสุทธิออกมาเป็นมูลค่าปัจจุบัน หากผลลัพธ์ที่ได้ ออกมาเป็นบวก แสดงว่าอัตราลดค่าที่ประมาณการไว้ต่ำเกินไป ควรเปลี่ยนมาลองอัตราลดค่าที่สูงขึ้น หากผลลัพธ์ที่ได้ออกมาเป็นลบ แสดงว่าอัตราลดค่าที่ประมาณการไว้สูงเกินไป อัตราลดค่าที่แท้จริงจะอยู่ระหว่างช่วงดังกล่าวซึ่งไม่สามารถหาได้จากตาราง ก็อาจทำได้โดยการเทียบบัญญัติไตรยางค์ และโดยหลักการควรเลือกโครงการที่ให้อัตราผลตอบแทนภายในโครงการที่สูงกว่าอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำหรืออัตราจุดตัดซึ่งแสดงว่า โครงการนั้นมีความสามารถในการทำกำไรแสดงว่าโครงการนี้เป็นที่ยอมรับได้ ดังนั้น การวิเคราะห์โครงการการจัดการและแบ่งออกเป็นการตลาด เทคนิค การจัดการและการเงิน

สรุปได้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ต้องนำหลักการเกณฑ์ความเป็นไปได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริการ เทคนิค สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชน จากแนวความคิดที่กล่าวข้างต้นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของชุมชนในการดำเนินรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจั่ว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายนั้น มีดังนี้

1. ด้านนโยบาย ประกอบด้วย นโยบายทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ- การอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย จังหวัดเชียงราย

2. ด้านการจัดการและกระบวนการ ประกอบด้วย โครงสร้างของศูนย์การเรียนรู้ บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และปัจจัยด้านกระบวนการดำเนินการของศูนย์ (PDCA)

3. ด้านเทคนิค ประกอบด้วยเครือข่าย ด้านการประสานงาน

4. ด้านการศึกษาศักยภาพความพร้อมของชุมชน ประกอบด้วย ด้านการศึกษา ฐานะเศรษฐกิจ ด้านการรับรู้ในเรื่องของปัญหาแนวทางการแก้ปัญหา เป็นต้น ด้านความตระหนักของปัญหา ประสบการณ์ และการมีส่วนร่วม

การเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้

การเตรียมความพร้อมเป็นการตอบสนองซึ่งขึ้นกับองค์ประกอบที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์กับประชาชน ชุมชน สังคม มากที่สุด ดังนั้นทฤษฎีการหลายท่านได้ให้ความหมายของการเตรียมความพร้อมไว้ว่า

เดโซ สวานานท์ (2552 : 40-43) ได้ให้ความหมายว่า การเตรียมความพร้อมเป็นภาพของการเตรียมตัวเพื่อการตอบสนอง หรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และสภาพความพร้อมของบุคคลนั้น ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ภาวะความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ การเร้า การจูงใจ และการฝึกอบรม

พรณี ชูทัย เจนจิต (2550 : 26) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความพร้อมมี 3 ประการ ดังนี้

1. วุฒิภาวะ
2. การได้รับการอบรมและเตรียมตัว
3. ความสนใจหรือแรงจูงใจ

Down and Thackery (1971: 14-16 อ้างถึงใน พรณี ชูทัย เจนจิต. 2550 : 26)

ได้แบ่งองค์ประกอบของการเตรียมความพร้อม ดังนี้

1. องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ การบรรลุวุฒิภาวะทางด้านร่างกายทั่วไป
2. องค์ประกอบทางสติปัญญา ได้แก่ ความพร้อมทางสติปัญญาโดยทั่วไป ความสามารถในการรับรู้ และความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล
3. องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ประสบการณ์ด้านสังคม
4. องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ แรงจูงใจ และบุคลิกภาพ ได้แก่ ความมั่นคงทางด้านอารมณ์และความต้องการที่จะเรียนรู้

Rowden (2001 อ้างถึงใน พรณี ชูทัย เจนจิต. 2550 : 26 - 27) กล่าวว่า ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมปัจจุบันมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) และมีความไม่แน่นอนในระดับสูง องค์กรต่าง ๆ จำต้องแสวงหายุทธศาสตร์และวิธีการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไว้เป็นการเรียนรู้ต่อคู่แข่งพร้อมกับการแสวงหาองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในอนาคตให้แก่องค์กร มี 2 ประเภท ดังนี้

1. ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงโดยพิจารณาว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นมีความเป็นมาอย่างไร ในอดีตเคยมีเหตุการณ์ลักษณะเดียวกันหรือไม่
2. การชี้แนะ (Direction) หมายถึง องค์กรจะต้องสร้างความเข้าใจต่อสมาชิกในองค์กรและทำให้สมาชิกในองค์กรยอมรับต่อการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น
3. การสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ (Cooperation and Trust) ในหมู่พนักงาน ทั้งนี้องค์กรจะต้องพิจารณาว่าข้อมูลต่าง ๆ ภายในองค์กรได้ถูกแพร่กระจายไปอย่างทั่วถึงรวมถึงสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจกันเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น
4. การสร้างวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ส่งเสริมในเรื่องการสร้างความสำเร็จและกล้าเผชิญกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

5. การสร้างกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นในการดำเนินการใด ๆ เพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้ กระบวนการยืดหยุ่นถูกคาดหวังว่าจะทำให้ระดับการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในองค์การลดน้อยลง

6. การใช้รางวัลและกลวิธีต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลง

Sudharatna (2004 : 61-62 อ้างถึงใน พรธณี ชูทัย เจนจิต. 2550 : 27 - 28) กล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการสร้างความพร้อมรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงขององค์การไว้ 8 ประการ ได้แก่

1. การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ คือสมาชิกองค์การต้องมีความรู้เกี่ยวกับสถานะขององค์การ

2. ภาวะผู้นำ ในการสร้างความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง จะต้องสนับสนุนให้เป้าหมายและพันธกิจขององค์การบรรลุผลสำเร็จ มีการกระตุ้นให้พนักงานทำงานร่วมกัน สร้างความไว้วางใจภายใต้กรอบจริยธรรมและยังต้องสื่อสารเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรวมถึงผลกระทบที่มีต่อตัวพนักงานรวมถึงการสนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลง

3. วัฒนธรรมองค์การ องค์การที่มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงจะมีวัฒนธรรมองค์การที่เน้นการให้อำนาจพนักงานในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้พนักงานกล้าเสี่ยงและพร้อมเปลี่ยนแปลง

4. แนวปฏิบัติในการบริหารจัดการ มีความพร้อมในการรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโดยมุ่งเน้นการกระตุ้นให้สมาชิกกล้าตัดสินใจ มีความจริงใจ เปิดกว้าง รวมถึงความสามารถในการบริหารจัดการความหลากหลายของสมาชิกในองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การสื่อสารภายในองค์การ มีการสร้างช่องทางในการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกในองค์การได้สะดวก

6. ทักษะและความเหมาะสมกับของงาน กล่าวคือ องค์การต้องแน่ใจ ว่าสมาชิกส่วนใหญ่ขององค์การมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงความท้าทาย ขณะเดียวกันแน่ใจว่าผู้นำในการเปลี่ยนแปลงขององค์การมีความรู้และทักษะที่เหมาะสม ทั้งความสามารถในการประสานผลประโยชน์ที่หลากหลายของสมาชิกให้สอดคล้องต่อกัน ความสามารถในการรับฟังผู้อื่นความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการสื่อสารกับผู้คน และความสามารถในการจัดการการต่อต้านการเปลี่ยนที่เหมาะสม

7. การให้รางวัลและคำชื่นชม เป็นการจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อาจทำได้ตั้งแต่การโน้มน้าวให้สมาชิกขององค์การเชื่อว่า ตนจะได้รับประโยชน์จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การให้รางวัลหรือผลตอบแทนที่เชื่อมโยงต่อความสำเร็จขององค์การ การรับประกันความมั่นใจทั้งความมั่นคงในการทำงานและคุณค่าของพนักงาน เป็นต้น

8. โครงสร้างองค์การ โดยมีองค์การโครงสร้างที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพสมาชิกขององค์การต้องเข้าใจถึงเป้าหมายและบทบาทของตนอย่างชัดเจน

จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงขององค์การไว้ 2 ด้าน คือ

1. ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำที่สนับสนุนให้องค์การมีความพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงใดๆ นั้นสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership) และภาวะผู้นำเชิงแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership)

1.1 ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการกระตุ้นผู้ตามทั้งในเชิงของปัญญา แรงบันดาลใจ และมีเสน่ห์ในการนำผู้คน ผู้นำเชิงปฏิรูปจะเป็นผู้ประสานผลประโยชน์ส่วนตัวของพนักงานให้สอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันกับผลประโยชน์ขององค์กร ผู้นำประเภทนี้จะสร้างแรงบันดาลใจให้พนักงานปฏิบัติงานภายใต้วิสัยทัศน์ร่วมกัน และจะอุทิศตนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ท้าทาย

1.2 ภาวะผู้นำเชิงแลกเปลี่ยน หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการจูงใจหรือกระตุ้นพนักงานผ่านการแลกเปลี่ยนค่าตอบแทนและการบริการจัดการแบบกระทือหรือรัน ผู้นำประเภทนี้จะตั้งเป้าหมายและมีการสื่อสาร ความคาดหวังข้อตกลงต่อสมาชิก ตลอดจนการสื่อสารถึงรางวัลที่พวกเขาจะได้รับจากความพยายาม และความมั่นคงนอกจากนี้ ผู้นำประเภทยังมีการจัดเตรียมผลย้อนกลับต่อพนักงานอีกด้วย

2. โครงสร้างขององค์กร หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการจูงใจหรือกระตุ้นพนักงานผ่านการแลกเปลี่ยนค่าตอบแทนและการบริการจัดการแบบกระทือหรือรันต่อความเปลี่ยนแปลง โครงสร้างองค์กรเหมาะสมและสามารถช่วยเหลือให้พนักงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้เข้ามาช่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กรให้อำนาจในการตัดสินใจ และอิสระในการทำงาน ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีมและข้ามสายงาน

การเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย

1. ด้านอาคารสถานที่ ที่เหมาะสมและเป็นศูนย์รวมของสมาชิกชุมชน
2. ด้านปัจจัยการจัดการ เช่น Plan Do Check Action (PDCA)
3. เนื้อหากรณีศึกษาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ถึงความพร้อมในการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ มีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิทยุทัศน์ แผ่นพับ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพืชภัยและการป้องกันยาเสพติดในชุมชน
4. ปราชญ์ผู้รู้ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ในชุมชนเองหรือผู้มีความรู้หรือวิทยากรจากภายนอกชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

5. บริบทของชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจั่ว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ความเป็นมาของชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ มีพื้นที่ทั้งหมด 1,250 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2465 ได้มีนายอิน ไม่ทราบนามสกุล อพยพมาจากอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มาก่อสร้างบ้านเรือนอาศัยในอยู่บ้านห้วยมะเกลือ ตระกูลนี้นับถือศาสนาพุทธ จึงได้ก่อสร้างอารามขึ้น ที่ศูนย์กลางของหมู่บ้าน คือ อารามบ้านห้วยมะเกลือ ซึ่งชาวบ้านได้สืบทอดกันมาและใช้เป็นที่พักประกอบศาสนกิจจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ชุมชนวิถีล้านนา วนเกษตรรักษาป่า ชุมชนห้วยไคร้เป็นหย่อมบ้านหนึ่งของหมู่บ้านห้วยมะเกลือ หมู่ที่ 8 เทศบาลตำบลป่าจั่ว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ทิศเหนือ ติดกับ บ้านแม่หาง หมู่ที่ 7 ตำบลป่าจั่วอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ทิศใต้ ติดกับบ้านทรายขาว หมู่ที่ 9 ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านทุ่งยาว หมู่ที่ 7 ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ทิศตะวันตก ติดกับ เขตจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 65 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 131 คน แยกเป็น ชาย 73 คน หญิง 58 คน ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป) 25 คน คนพิการ 3 คน

ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนเล็ก ๆ ในหุบเขาที่เป็นป่าต้นน้ำ คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยล้านนา และชาติพันธุ์ชาวปกากะญอ หรือชนเผ่ากะเหรี่ยง ที่ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเอาไว้เป็นอย่างดี เช่น การทำเกษตรด้วยระบบวนเกษตรหรือการทำเกษตรแบบพึ่งพาอาศัยกัน ระหว่างป่าและพืช มีเป้าหมายหลักเพื่อรักษาผืนป่าต้นน้ำเอาไว้ให้ลูกหลานและคนรุ่นหลัง โดยการปลูกพืชเศรษฐกิจ คือ ต้นชาพันธุ์อัสสัม และกาแฟ (ชาอัสสัมหรือต้นเมี่ยง ที่นำใบมาทำเป็นของว่างของชาวล้านนาตั้งแต่โบราณ) ต้นไม้เหล่านี้จะเจริญเติบโตได้ดีต้องอาศัยสภาพอากาศที่เย็นและมีแสงแดดรำไร จึงต้องอาศัยร่มเงาของป่าไม้ซึ่งเป็นการพึ่งพากันระหว่างต้นชา กาแฟ และผืนป่า ในระบบเกษตรแบบนี้ ชาวบ้านไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำสวน ทำให้ป่าต้นน้ำยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งเกษตรกรในหมู่บ้านทุกคนยังดใช้สารเคมี และยาฆ่าหญ้า ด้วยสำนึกการเป็นคนต้นน้ำไม่ควรก่อกมลพิษที่จะส่งผลต่อสภาพแวดล้อมและคนที่อยู่ปลายน้ำ

ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในชุมชนห้วยมะเกลือจึงได้ปลูกชาอัสสัมและกาแฟเพื่ออนุรักษ์ป่าและเพื่อที่จะนำรายได้จากการขายกาแฟ เมี่ยง ชา มาเป็นทุนในการซื้อข้าวและจัดตั้งกองทุนธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือ จัดสรรการบริโภคข้าวในชุมชน

ด้วยจิตสำนึกในการรักษาป่าต้นน้ำนี้ ส่งผลให้บรรยากาศในชุมชนมีความร่มรื่นอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี แม้ในช่วงฤดูร้อน ฤดูหนาวจะมีอากาศที่หนาวเย็นและทุกพื้นที่ถูกปกคลุมด้วยหมอกหนานับเป็นสิ่งที่หาได้ยากในชุมชนอื่น ๆ และเป็นสิ่งที่คนในชุมชนหวงแหนเอาไว้ให้เป็นสมบัติของลูกหลาน คนเชียงราย การเดินทางขึ้นไปยังปลายยอดดอยผาเงี้ยวที่มีความสูงเหนือน้ำระดับน้ำทะเล 1,400 เมตร จะสามารถชมทะเลหมอกแบบกว้างใหญ่และรอบทิศทาง (360 องศา) ได้อีกด้วย (ทองสุข บัวระพันธ์ พ่อหลวงบ้านห้วยไคร้, 2560)

6. บริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

6.1 ข้อมูลพื้นฐานของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ปีการศึกษา 2559 – 2560

1. ปรัชญา “สามัคคี มีวินัย ใญ่หนักกีฬา พัฒนาอาชีพ” คือปรัชญาการทำงานของสถานศึกษาที่ใช้เป็นหลักในการดำเนินงานบริหารวิทยาลัย ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. วิสัยทัศน์ “วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย เป็นผู้นำจัดการศึกษาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

3. พันธกิจ

3.1 ผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพทุกระดับอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

3.2 ขยายโอกาสและยกระดับการศึกษาวิชาชีพ

3.3 บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดกิจกรรมการเรียนและการบริหารจัดการ

3.4 วิจัย สร้างนวัตกรรม พัฒนาการความรู้ เพื่อการพัฒนาอาชีพ

4. นโยบายวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

4.1 ผู้สำเร็จการศึกษามีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

4.2 พัฒนาคุณภาพ ครู และบุคลากรทางการศึกษา

- 4.3 พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน
- 4.4 พัฒนาอาคารสถานที่ เครื่องมือวัสดุ ครุภัณฑ์อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน
- สื่อการสอน
- 4.5 นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ในการบริหารจัดการ
- 4.6 เสริมสร้างทักษะการเป็นผู้ประกอบการ
- 4.7 ประกันคุณภาพการศึกษา
- 4.8 สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4.9 เพิ่มเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา จุดเน้นในการพัฒนาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย “วินัย วิธีคิด ภาษา”
5. กลยุทธ์และมาตรการ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย
- กลยุทธ์ที่ 1 สร้างโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- เป้าประสงค์ : ขยายโอกาสและยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้มีคุณภาพมาตรฐานและส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน
- มาตรการที่ 1 จัดการศึกษาวิชาชีพให้หลากหลายและต่อเนื่องจนถึงระดับปริญญา
- มาตรการที่ 2 บริการและพัฒนาทักษะวิชาชีพสู่สังคมของผู้เรียน
- กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
- เป้าประสงค์ : ผู้เรียน บุคลากรและสถานศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานและมีคุณธรรม จริยธรรม ตรงตามความต้องการ
- มาตรการที่ 1 พัฒนาคุณภาพและสมรรถนะผู้เรียนให้ได้มาตรฐาน
- มาตรการที่ 2 พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- มาตรการที่ 3 ส่งเสริมการประกันคุณภาพสถานศึกษา รองรับการประเมินของ สมศ.
- มาตรการที่ 4 ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ
- มาตรการที่ 5 ส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อ นวัตกรรมมาใช้ในการเรียนการสอน
- มาตรการที่ 6 สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ของความเป็นไทย
- กลยุทธ์ที่ 3 สนับสนุนการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองในการพัฒนาประเทศรองรับ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
- เป้าประสงค์ : ผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และประเทศ รองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
- มาตรการที่ 1 สร้างและส่งเสริมค่านิยมการศึกษาวิชาชีพ/ลดปัญหาการออกกลางคัน/เพิ่มปริมาณผู้เรียน
- มาตรการที่ 2 เสริมสร้างทักษะการเป็นผู้ประกอบการ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อคุณภาพอาชีวศึกษาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าประสงค์ : การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่าย ICT ประกอบภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มาตรการที่ 1 พัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีคุณภาพ โดยใช้เครือข่าย ICT

มาตรการที่ 2 พัฒนาครูและบุคลากร โดยใช้เครือข่าย ICT

มาตรการที่ 3 ส่งเสริมให้ครู บุคลากร นักเรียน นักศึกษา ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการวิจัย สร้างนวัตกรรม พัฒนางค์ความรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพ

เป้าประสงค์ : สร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและต่างประเทศเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาและบุคลากร

มาตรการที่ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษา

มาตรการที่ 2 เพิ่มเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาทั้งใน และนอกประเทศ

ด้านบุคลากร ข้อมูลบุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ประจำปี 2559 - 2560

รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลบุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ประจำปี 2559 - 2560

อัตรากำลัง	ปี 2559 จำนวน (คน)	ปี 2560 จำนวน (คน)
1. ผู้บริหาร	5	5
2. ข้าราชการครู	62	60
3. ลูกจ้างประจำทำหน้าที่ทั่วไป/สนับสนุน	10	6
4. พนักงานราชการทำหน้าที่สอน	3	6
5. ลูกจ้างชั่วคราวทำหน้าที่สอน	29	34
6. ลูกจ้างชั่วคราวทำหน้าที่ทั่วไป/สนับสนุน	42	45
รวมทั้งสิ้น	151	156

ด้านนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ปีการศึกษา 2559 และปีการศึกษา 2560

ประกอบด้วย หลักสูตรในระบบ/ต่อเนื่อง และหลักสูตรนอกระบบ/ระยะสั้น ดังแสดงในตารางที่ 3 และ ตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ข้อมูลนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ปีการศึกษา 2559

ประเภทวิชา/สาขา	ภาคเรียนที่ 2/2559										รวมทั้งสิ้น
	ระดับ ปวช.				ระดับ ปวส.			ระดับ ป.ตรี/ป.ทส.			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	
รวมทั้งสิ้น	846	649	582	2,077	581	506	1,087	52	29	81	3,245
- สาขาวิชา/งาน การบัญชี	177	150	134	461	145	147	292	-	-	-	753
- สาขาวิชา/งาน การตลาด	75	64	66	205	34	25	59	-	-	-	264
- สาขาวิชา/งาน การตลาด (ทวิภาคี)	-	-	-	-	17	19	36	-	-	-	-
- สาขาวิชา/งาน การเลขานุการ	19	29	35	83	20	24	44	-	-	-	127
- สาขาวิชา/งาน คอมพิวเตอร์ธุรกิจ	78	46	67	191	36	40	76	-	-	-	267
- สาขาวิชา การจัดการธุรกิจ ค้าปลีก (ทวิภาคี)	-	-	-	-	15	-	15	-	-	-	15
- สาขาวิชา โลจิสติกส์	-	-	-	-	57	35	92	-	-	-	92
รวมทั้งสิ้น	846	649	582	2,077	581	506	1,087	52	29	81	3,245
2. ประเภทวิชา อุตสาหกรรมท่องเที่ยว											
- สาขาวิชา การโรงแรม	82	60	46	188	27	25	52	-	-	-	240
- สาขาวิชา การท่องเที่ยว	101	61	50	212	35	27	62	-	-	-	274
- สาขาวิชา การโรงแรมและ บริการ (ทวิภาคี)	-	-	-	-	20	12	32	-	-	-	32
3. ประเภทวิชา คหกรรม											
- สาขาวิชา/งาน แพ้น้ำและสิ่งทอ	21	19	12	52	9	6	15	-	-	-	67

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเภทวิชา/สาขา	ภาคเรียนที่ 2/2559										รวมทั้งสิ้น
	ระดับ ปวช.				ระดับ ปวส.			ระดับ ป.ตรี/ปทส.			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	
- สาขาวิชา/งาน อาหารและโภชนาการ	146	111	112	369	74	69	143	-	-	-	512
- สาขาวิชา/งาน คหกรรมเพื่อการ โรงแรม	42	17	6	65	13	8	21	-	-	-	86
- สาขาวิชา/งาน อาหารและโภชนาการ (ทวิภาคี)	-	-	-	-	29	29	58	-	-	-	58
4. ประเภทวิชา ศิลปกรรม											
- สาขาวิชา จิตรศิลป์	24	20	12	56	14	12	26	-	-	-	82
- สาขาวิชา การออกแบบ	19	20	16	55	-	-	-	-	-	-	55
- สาขาวิชา เทคโนโลยีศิลปกรรม	29	28	26	83	15	14	29	-	-	-	112
5. ประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร											
- สาขาวิชาเทคโนโลยี สารสนเทศและการ สื่อสาร	33	24	-	57	21	14	35	-	-	-	92
รวมทั้งสิ้น	846	649	582	2,077	581	506	1,087	52	29	81	3,245
6. ปริญญาตรี											
- สาขาวิชาการบัญชี	-	-	-	-	-	-	-	13	-	13	13
- สาขาวิชาเทคโนโลยี อาหารและโภชนาการ	-	-	-	-	-	-	-	25	17	42	42
- สาขาวิชา การท่องเที่ยว	-	-	-	-	-	-	-	14	12	26	26

ตารางที่ 4 ข้อมูลนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ปีการศึกษา 2560

ประเภทวิชา/สาขา	ภาคเรียนที่ 1/2560										รวมทั้งสิ้น
	ระดับ ปวช.				ระดับ ปวส.			ระดับ ป.ตรี/ ปทส.			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	
รวมทั้งสิ้น	985	846	649	2,480	580	581	1,161	75	52	127	3,768
1. ประเภทวิชา พาณิชยกรรม / บริหารธุรกิจ											
- สาขาวิชา/งาน การบัญชี	200	177	150	527	120	145	265	-	-	-	792
- สาขาวิชา/งาน การบัญชี (ทวิภาคี)	-	-	-	-	40	-	40	-	-	-	40
- สาขาวิชา/งาน การตลาด	40	75	64	179	30	34	64	-	-	-	243
- สาขาวิชา/งาน การตลาด (ทวิภาคี)	-	-	-	-	15	17	32	-	-	-	32
- สาขาวิชา/งาน การเลขานุการ	40	19	29	88	20	20	40	-	-	-	128
- สาขาวิชา/งาน คอมพิวเตอร์ธุรกิจ	120	78	46	244	40	36	76	-	-	-	320
- สาขาวิชา/งาน คอมพิวเตอร์ธุรกิจ (ทวิภาคี)	-	-	-	-	40	-	40	-	-	-	40
รวมทั้งสิ้น	985	846	649	2,480	580	581	1,161	75	52	127	3,768
- สาขาวิชา การจัดการ ธุรกิจค้าปลีก (ทวิภาคี)	-	-	-	-	15	15	30	-	-	-	30
- สาขาวิชา โลจิสติกส์	-	-	-	-	30	57	87	-	-	-	87
2. ประเภทวิชา อุตสาหกรรมท่องเที่ยว											
- สาขาวิชา การโรงแรม	80	82	60	222	20	27	47	-	-	-	269
- สาขาวิชา การท่องเที่ยว	120	101	61	282	20	35	55	-	-	-	337
- สาขาวิชา การท่องเที่ยว (ทวิภาคี)	-	-	-	-	15		15	-	-	-	15
- สาขาวิชา การโรงแรม และบริการ (ทวิภาคี)	-	-	-	-	15	20	35	-	-	-	35

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเภทวิชา/สาขา	ภาคเรียนที่ 1/2560										รวมทั้งสิ้น
	ระดับ ปวช.				ระดับ ปวส.			ระดับ ป.ตรี/ ปทส.			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	
3. ประเภทวิชา คหกรรม											
- สาขาวิชา/งาน แฟชั่น และสิ่งทอ	40	21	19	80	15	9	24	-	-	-	104
- สาขาวิชา/งาน อาหาร และโภชนาการ	160	146	111	417	40	74	114	-	-	-	531
- สาขาวิชา/งาน คหกรรม เพื่อการโรงแรม	40	42	17	99	15	13	28	-	-	-	127
- สาขาวิชา/งาน อาหาร และโภชนาการ (ทวิภาคี)	-	-	-	-	30	29	59	-	-	-	59
4. ประเภทวิชา ศิลปกรรม											
- สาขาวิชา วิชาจิตรศิลป์	35	24	20	79	20	14	34	-	-	-	113
- สาขาวิชา การออกแบบ	35	19	20	74	-	-	-	-	-	-	74
- สาขาวิชา เทคโนโลยี ศิลปกรรม	35	29	28	92	20	15	35	-	-	-	127
5. ประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร											
- สาขาวิชาเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร	40	33	24	97	20	21	41	-	-	-	138
6. ปริญญาตรี											
- สาขาวิชาการบัญชี	-	-	-	-	-	-	-	25	13	38	38
- สาขาวิชาเทคโนโลยี อาหารและโภชนาการ	-	-	-	-	-	-	-	25	25	50	50
- สาขาวิชาการท่องเที่ยว	-	-	-	-	-	-	-	25	14	39	39

หลักสูตรนอกระบบ/ระยะสั้น ปีการศึกษา 2559	รวมทั้งสิ้น	240 คน
1. หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น (108 อาชีพ)		200 คน
2. หลักสูตรพิเศษ (Fix it)		40 คน
หลักสูตรนอกระบบ/ระยะสั้น ปีการศึกษา 2560	รวมทั้งสิ้น	470 คน
1. หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น 76 – 12 ชม.		20 คน
2. หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ต่ำกว่า 30 ชม.		200 คน
3. หลักสูตรอื่นๆ		210 คน
4. หลักสูตรพิเศษ (Fix it)		040 คน

6. ความโดดเด่นของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย (ผลงาน/รางวัล/เกียรติยศ/ชื่อเสียง)

พ.ศ. 2546

- 1) ได้รับรางวัลสถานศึกษารางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา 2546
- 2) รางวัลห้องสมุดดีเด่นระดับภาค ภาคเหนือ

พ.ศ. 2549

- 1) รางวัลสถานศึกษาประกันคุณภาพภายในดีเด่น ระดับชาติ

พ.ศ. 2551

- 1) รางวัลชนะเลิศ สุดยอดส้วมสถานศึกษาอาชีวศึกษาแห่งปี 2551 ระดับภาค ภาคเหนือ

พ.ศ. 2552

- 1) ได้รับรางวัลสถานศึกษารางวัลพระราชทานประจำปีการศึกษา 2552
- 2) รางวัลชนะเลิศ สุดยอดส้วมแห่งปี 2552 ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
- 3) รางวัลชนะเลิศสุดยอดส้วมอาชีวศึกษาแห่งปี 2552 จากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- 4) รางวัลชนะเลิศหน่วยมาตรฐานดีเด่นระดับภาค ภาคเหนือ ปีการศึกษา 2552
- 5) รางวัลแบบอย่างการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปีการศึกษา 2552
- 6) รางวัลระดับเหรียญเงิน (ดีมาก) ตามนโยบายสถานศึกษา 3D 2 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม (D2) และด้านห่างไกลยาเสพติด (D3) ปีการศึกษา 2552 จากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

พ.ศ. 2553

- 1) ได้รับรางวัลชนะเลิศ ระดับเหรียญทอง ด้านการจัดสถานที่เรียนรู้ทางเทคโนโลยี สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา ทศวรรษที่สอง ชื่อผลงานห้องปฏิบัติการบัญชี
- 2) รางวัลชนะเลิศ ระดับเหรียญเงินด้านการจัดสถานที่เรียนรู้ทางเทคโนโลยี สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา ทศวรรษที่สอง ชื่อผลงาน การพัฒนาซอฟต์แวร์และเว็บไซต์ พ.ศ. 2556 ได้รับรางวัลสถานศึกษาเฉพาะทาง ประจำปีการศึกษา 2556

พ.ศ. 2556

- 1) ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 1 ทีม Survey ชื่อผลงาน Decorative of Asean ในการประกวดโครงการ China World Fashion Design Contest 2013 ภายใต้ Concept “งานจิตรกรรมสู่คุณค่าแห่งอาเซียน”

พ.ศ. 2557

- 1) ได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวด Fashion Design ระดับชาติ ภายใต้โครงการ China World Fashion Design Contest 2014

พ.ศ. 2558

- 1) ได้รับรางวัลและเกียรติบัตรสถานศึกษารางวัลพระราชทาน ระดับอาชีวศึกษาขนาดใหญ่ ประจำปีการศึกษา 2557

2) ได้รับรางวัลหมู่มาตรฐาน ค่ายย่อยที่ 5 ในงานชุมนุมลูกเสือ เนตรนารีวิสามัญ อาชีวศึกษา ระดับชาติ ครั้งที่ 18

3) ได้รับรางวัลเหรียญเงิน ชื่อผลงานเชิงราย (ศูนย์เรียนรู้วิชาชนมไทย) ในการประกวด การจัดสถานที่เรียนรู้เทคโนโลยีเฉพาะทางอาชีวศึกษา ประจำปีการศึกษา 2557

พ.ศ. 2559

1) วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ร่วมกับ บริษัท เอ็มเค เซอร์วิส เทรนนิ่ง เซ็นเตอร์ จำกัด ลงนามความร่วมมือในการฝึกงาน นักเรียน นักศึกษา อาชีวศึกษาในต่างประเทศ และบริษัท เอ็มเค เรสโตรองต์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) มอบห้องศูนย์การเรียนรู้ MK Brain Center

2) ได้รับรางวัล รองชนะเลิศอันดับ 2 โครงการจินตนาการ สืบสาน วรรณกรรมไทยกับ อินทซ์ ปีที่ 10 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/อาชีวศึกษา ปวช. มอบโดยศิลปินแห่งชาติ จากบริษัทอินทซ์ โสเนดิงส์ จำกัด

3) ได้รับรางวัล รองชนะเลิศอันดับที่ 2 ในการประกวด China World Fashion Design Contest 2016 ครั้งที่ 6 ภายใต้ความร่วมมือระหว่างศูนย์การค้าไชน่าเวิลด์ และสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา

4) ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 และรองชนะเลิศอันดับที่ 3 จากการแข่งขัน Makro HoReCaChallege 20416 ระดับภาค ภาคเหนือ

5) ได้รับ 4 ดาวในการประเมินสถานศึกษาโครงการดำเนินการบ่มเพาะผู้ประกอบการ อาชีวศึกษาแบบครบวงจร สู่ความเป็นเลิศระดับชาติ ภาคเหนือ ประจำปี 2558

6) ได้รับรางวัลเหรียญทองแดง ชื่อผลงานห้องปฏิบัติการเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการ ประกวดการจัดสถานที่เรียนรู้เทคโนโลยีเฉพาะทางอาชีวศึกษา ประจำปีการศึกษา 2558

7) วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย เขตชูเกียรติ นางสาวณัฐรุจา สิงห์เพชร นักเรียนระดับชั้น ปวช.2 แผนกผ้าฯ ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศเหรียญทอง ในการแข่งขันกีฬาเทควันโด ระดับประเทศ “CERTIFICATE OF Award” จากประเทศเกาหลีใต้

8) นักเรียน แผนกวิชาคหกรรม ที่ได้รับรางวัลถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รางวัลชนะเลิศการประกวด “วิจิตรระการกรรกรรร้อยช่อดอกไม้แบบประณีตศิลป์ เฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา มหาราชินีศรีแผ่นดิน” ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และรางวัลส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การประกวด “วิจิตรระการกรรกรรร้อยต้นเทียนชัย เฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา มหาราชินีศรีแผ่นดิน” ประชาชนทั่วไป โครงการเย็บร้อยค้อยจีบประดิษฐ์ใบตอง ระดับชาติ ครั้งที่ 7 (แผนพัฒนาปฏิบัติการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ประจำปี 2559 - 2560 : 1 - 25)

7. บริบทการจัดการเรียนสาขาการบัญชีวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบัญชี ปัจจุบันมีนักเรียนศึกษาอยู่ 277 คน (สถิติปีการศึกษา 2560) ทางสาขาวิชามีวัตถุประสงค์หลักในการเรียน การสอน คือ เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา และทักษะทางสังคมและการดำรงชีวิต ในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อให้มีความเข้าใจหลักการ บริหารและจัดการวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และหลักการของงานอาชีพที่สัมพันธ์เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาวิชาชีพการบัญชีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าของเศรษฐกิจ สังคม

และเทคโนโลยี เพื่อให้มีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการทำงานในกลุ่มงานพื้นฐานด้านบริหารจัดการธุรกิจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและวางแผนการจัดการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีในงานอาชีพได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ประยุกต์ทักษะและบูรณาการความรู้ในวิชาการที่สัมพันธ์กับวิชาชีพได้อย่างเป็นระบบ นำไปใช้ในงานอาชีพและการพัฒนางานอาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานที่ใช้ทักษะ และสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ วิชาชีพในระดับเทคนิค ปฏิบัติงานวิชาชีพในเชิงวิเคราะห์วางแผน และจัดระบบวิชาชีพให้เหมาะสมกับประเภทธุรกิจ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานด้านวิชาชีพในสถานประกอบการและประกอบอาชีพอิสระ รวมทั้งการใช้ความรู้และทักษะเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้ เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ต่อต้านความรุนแรงและสารเสพติด นักเรียนจะได้ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ ความรู้เบื้องต้นทางการบัญชีแม่บท การบัญชี สมการบัญชี การวิเคราะห์ รายการค้า การบันทึกบัญชีในสมุดบันทึกรายการขั้นต้น การบันทึก รายการเกี่ยวกับสินค้าในสมุดรายวันเฉพาะ ผ่านรายการไปบัญชีแยกประเภท การจัดทำงบดุลอง กระดาษทำการรายการปรับปรุงการปิดบัญชี และการจัดทำงบการเงินของกิจการเจ้าของคนเดียว ประเภทธุรกิจบริการ ประเภทธุรกิจซื้อขายสินค้า เป็นต้น และจะต้องศึกษารายวิชาจากหมวดวิชาต่างๆ รวมไม่น้อยกว่า 83 หน่วยกิต และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆตามที่วิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงรายได้จัดขึ้น

8. บริบทสาขาวิชาการโรงแรมวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สาขาวิชาการโรงแรม ปัจจุบันมีนักเรียนศึกษาอยู่ 81 คน (สถิติปีการศึกษา 2560) ทางสาขาวิชา มีวัตถุประสงค์หลักในการเรียนการสอน คือ เพื่อให้สามารถประยุกต์ ใช้ความรู้และทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะการคิด และการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคมและการดำรงชีวิตในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อให้มีความเข้าใจหลักการบริหารและจัดการวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและหลักการของงานอาชีพที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องของการพัฒนาวิชาชีพการโรงแรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี เพื่อใหม่ความเข้าใจในหลักการและกระบวนการทำงานในกลุ่มงานพื้นฐานด้านการบริการส่วน หน่วยงานแม่บ้านโรงแรมการบริการอาหารและเครื่องดื่ม และงานครัวโรงแรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในโรงแรมตามสาขาวิชาที่สำเร็จในระดับหัวหน้างาน (Supervisor) ซึ่งมีความรับผิดชอบในการจัดตารางการทำงานของพนักงานดูแลรักษาอุปกรณ์เครื่องมือของใช้ ดำเนินการประชุมย่อยประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานสอนงานพนักงาน ระวังรักษา ความปลอดภัยของสถานที่ทำงานดำเนินการด้านเอกสารของแผนก ประสานงานการทำงานร่วมกับ แผนกอื่น ติดตามและควบคุมการปฏิบัติงานของพนักงาน แก้ไขปัญหาการบริการลูกค้า และการดำเนินงานของแผนก เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพในธุรกิจโรงแรม เพื่อให้สามารถใช้ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพอิสระ และศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้ เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ต่อต้านความรุนแรงและสารเสพติด ซึ่งสาขาวิชาการโรงแรม มีทั้งหมด 4 สาขางานที่ได้มีการเรียนการสอน ได้แก่ สาขางานบริการส่วนหน้าโรงแรม นักเรียนจะได้ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการ และดำเนินการ งานบริการส่วนหน้าโรงแรม จัดทำเอกสารและใช้เทคโนโลยีในงานบริการส่วนหน้าโรงแรม สื่อสารภาษาอังกฤษใน

ระดับปฏิบัติงานและประสานงาน สาขางานแม่บ้านโรงแรม นักเรียนจะได้ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการและดำเนินการงานแม่บ้านโรงแรม จัดทำเอกสาร และใช้เทคโนโลยีในงานแม่บ้านโรงแรม สื่อสารภาษาอังกฤษในระดับปฏิบัติงานและประสานงาน สาขางานบริการอาหารและเครื่องดื่ม นักเรียนจะได้ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการและดำเนินการงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม จัดทำเอกสาร และใช้เทคโนโลยีในงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม สื่อสารภาษาอังกฤษในระดับปฏิบัติงานและประสานงาน และสาขางานครัวโรงแรม นักเรียนจะได้ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการและดำเนินการงานครัวโรงแรม จัดทำเอกสารและ ใช้เทคโนโลยีในงานครัวโรงแรม สื่อสารภาษาอังกฤษ ในระดับปฏิบัติงานและประสานงาน นอกจากนี้ ยังมีการจัดให้นักเรียนได้ศึกษาประสบการณ์ทำงานจริงโดยให้ทำฝึกงานจากสถานที่ปฏิบัติการจริงเพื่อเข้าใจการทำงานและปัญหาต่างๆจากสถานการณ์จริง และจะต้องศึกษารายวิชาจากหมวดวิชาต่าง ๆ รวมไม่น้อยกว่า 83 หน่วยกิต และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ตามที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายได้จัดขึ้น

9. บริบทสาขาวิชาการท่องเที่ยววิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สาขาวิชาการท่องเที่ยว ปัจจุบันมีนักเรียนศึกษาอยู่ 68 คน (สถิติปีการศึกษา 2560) ทางสาขาวิชา มีวัตถุประสงค์หลักในการเรียนการสอน คือ เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคมและการดำรงชีวิตในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ การท่องเที่ยว เพื่อให้เข้าใจการบริหารและการจัดการตามหลักวิชาชีพ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่องานอาชีพ สามารถพัฒนาวิชาชีพการท่องเที่ยวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี เพื่อให้มีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการทำงานในกลุ่มงานพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถบูรณาการความรู้ และทักษะจากศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานด้านการวางแผนจัดนำเที่ยว งานด้านมัคคุเทศก์ งานด้านการประสานงาน งานด้านการขายและการตลาดและงานธุรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งในสถานประกอบการและอาชีพอิสระ ตลอดจนสามารถใช้ความรู้และทักษะเพื่อเป็นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับสูงได้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวในสถานประกอบการและประกอบอาชีพอิสระ รวมทั้งการใช้ความรู้และทักษะเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป เพื่อให้มีเจตคติ ที่ดีต่องานอาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัยเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ต่อต้านความรุนแรงและสารเสพติดให้โทษ นักเรียนจะได้ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับมีความรู้เรื่องอุตสาหกรรมโรงแรมและท่องเที่ยว มีความรู้ความเข้าใจในงานบริการในอุตสาหกรรมโรงแรม และท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมโรงแรมและท่องเที่ยว มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ การโรงแรมและท่องเที่ยว มีความรู้เกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มที่มีบริการในโรงแรม มีความรู้และเข้าใจหลักโภชนาการเบื้องต้นรายการอาหาร และลักษณะอาหารที่มีบริการในโรงแรม มีความรู้ในเรื่องอุปกรณ์เครื่องใช้เกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่ม มีความละเอียดรอบคอบและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้และเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเลือกและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการดำเนินงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีเจตคติและกิจนิสัยที่ดีต่อการปฏิบัติงาน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคลิกภาพและการพัฒนาบุคลิกภาพ มีทักษะในการพัฒนาบุคลิกภาพในธุรกิจบริการ มีเจตคติ และตระหนักถึงความสำคัญของบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวิชาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการจัดให้

นักเรียนได้ศึกษาประสบการณ์ทำงานจริงโดยให้ทำฝึกงานจากสถานที่ปฏิบัติการจริงเพื่อเข้าใจการทำงาน และปัญหาต่างๆจากสถานการณ์จริง และจะต้องศึกษารายวิชาจากหมวดวิชาต่างๆ รวมไม่น้อยกว่า 83 หน่วยกิต และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ตามที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายได้จัดขึ้น

10. บริบทสาขาวิชาการอาหารและโภชนาการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาการอาหารและโภชนาการ ปัจจุบันมีนักเรียนศึกษาอยู่ 213 คน (สถิติปีการศึกษา 2560) ทางสาขาวิชามีวัตถุประสงค์หลักในการเรียนการสอน คือ เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะการคิด และการแก้ปัญหา และทักษะทางสังคมและการดำรงชีวิตในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อให้มีความเข้าใจหลักการบริหารและจัดการวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและหลักการของงานอาชีพที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพัฒนาวิชาชีพอาหารและโภชนาการ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีเพื่อให้มีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการทำงานในกลุ่มงานพื้นฐานด้านอาหารและโภชนาการ เพื่อให้สามารถวางแผนดำเนินงาน จัดการงานอาชีพด้านอาหารและโภชนาการตามหลักการและกระบวนการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานวิชาชีพด้านอาหารและโภชนาการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานด้านอาหารและโภชนาการในสถานประกอบการและประกอบอาชีพอิสระ รวมทั้งการใช้ความรู้และทักษะเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้ เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชื่อสัตย์สุจริต นักเรียนจะได้ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับหลักโภชนาการ ปัญหาภาวะโภชนาการ อาหารแลกเปลี่ยน อาหารครบมาตรฐานการกำหนดรายการอาหารและคำนวณคุณค่าอาหาร อาหารเฉพาะโรค อาหารบุคคลภาวะพิเศษ เข้าใจเกี่ยวกับหลักโภชนาการบุคคลวัยต่าง ๆ บุคคลภาวะพิเศษ ความต้องการปริมาณสารอาหารของบุคคลวัยต่าง ๆ บุคคลภาวะพิเศษ การกำหนดอาหาร การคำนวณความต้องการสารอาหาร การใช้ ตารางสารอาหารและการประกอบอาหารของบุคคลวัยต่าง ๆ บุคคลภาวะพิเศษ และอาหารเฉพาะโรค สามารถกำหนดอาหารและคำนวณความต้องการปริมาณสารอาหารของบุคคลวัยต่าง ๆ บุคคลภาวะพิเศษ และอาหารเฉพาะโรคจากตารางแสดงคุณค่าอาหารของไทย และตารางอาหารแลกเปลี่ยนสามารถประกอบอาหารสำหรับบุคคลวัยต่าง ๆ บุคคลภาวะพิเศษ และอาหารเฉพาะโรคตามหลักโภชนาการ ตระหนักและเห็นคุณค่าถึงความสำคัญของโภชนาการสำหรับบุคคลวัยต่าง ๆ และบุคคลภาวะพิเศษ นำความรู้ด้านโภชนาการไปใช้เป็นพื้นฐานการเรียนวิชาชีพอาหารและใช้ในชีวิตประจำวัน มีเจตคติและกิจนิสัยในการจัดการงานอาชีพ ด้วยความรับผิดชอบ รอบคอบ มีวินัย ขยัน ประหยัด อดทน และสามารถทำงานร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการจัดให้นักเรียนได้ศึกษาประสบการณ์ทำงานจริง โดยให้ทำฝึกงานจากสถานที่ปฏิบัติการจริงเพื่อเข้าใจการทำงาน และปัญหาต่างๆจากสถานการณ์จริง และจะต้องศึกษารายวิชาจากหมวดวิชาต่างๆ รวมไม่น้อยกว่า 83 หน่วยกิต และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆตามที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายได้จัดขึ้น

6.2 โสมสเตอร์ศูนย์การเรียนรู้ของอาชีวศึกษาเชียงราย

โสมสเตอร์ศูนย์การเรียนรู้ของอาชีวศึกษาเชียงรายตั้งอยู่ที่ ห้วยไคร้ (ห้วยมะเกลือ) หมู่ที่ 8 เทศบาลตำบลป่าจี่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นศูนย์การเรียนรู้โสมสเตอร์ต้นแบบของโสมสเตอร์ชุมชนบ้านห้วยไคร้ (ห้วยมะเกลือ) ที่เป็นแหล่งความรู้และตัวอย่างในการจัดการโสมสเตอร์ได้มีการฝึกอบรมชาวบ้านชุมชนห้วยไคร้ (ห้วยมะเกลือ) เกี่ยวกับการโรงแรม การอาหาร การบริหารบัญชี

และการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนได้มีความรู้ในการบริหารจัดการอาชีพเพิ่มมากขึ้นทั้งในเรื่องของโฮมสเตย์ การท่องเที่ยว และการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน

1. วิถีชีวิตของชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ

วิถีชีวิตของชุมชนบ้านห้วยไคร้ (ห้วยมะเกลือ) ตำบลป่าจั่ว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัด เชียงราย เป็นแหล่งเพาะปลูกเมี่ยง โดยได้มีการทำสวนเมี่ยงตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านโดยเป็นการปลูกเสริม ในพื้นที่ป่าเดิมและได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

1) เมี่ยง สำหรับการทำเมี่ยง (หมักเมี่ยง) ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ มาหลายชั่วอายุคน โดยเก็บไว้บริโภคเองในครัวเรือน และหากเหลือก็จะนำมาจำหน่าย โดยเมี่ยงของบ้าน ห้วยไคร้ นั้นมีอายุมากกว่า 100 ปี ในปัจจุบันการทำเมี่ยงมีกระบวนการ คือ เก็บ - นึ่ง - นวด - หมัก - หม่า (กิน)

2) ชาอัสสัมและกาแฟ ชาอัสสัมออร์แกนิกได้ร่เมงา คือรูปแบบหนึ่งของการเพาะปลูก ที่นำเอาหลักการความยั่งยืนถาวรของระบบป่าธรรมชาติมาเป็นแนวทางในการทำการเกษตร ไม่ทำลายป่า ธรรมชาติและดิน เป็นต้นชาที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อให้ได้ชาอัสสัมที่มีคุณภาพสูงปลอดสารเคมี บ้านห้วยไคร้ให้ความสำคัญเป็นอย่างสูงกับการปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล และไม้ใช้สอยต่างๆ ให้เป็น องค์ประกอบหลักของไร้ชา ผสมผสานกับการปลูกพืชชั้นล่างที่ไม่ต้องการแสงแดดมาก หรือได้อาศัยร่มเงา และความชื้นจากการที่มีพืชชั้นบนปกคลุม รวมทั้ง การจัดการองค์ประกอบการผลิตทางการเกษตรให้มีความ หลากหลาย ชนิดของพืชจึงทำให้บ้านห้วยไคร้ นั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาสามารถปลูกร่วมกับต้นไม้อื่น ตามวิถีเกษตรอินทรีย์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องตัดไม้ทำลายป่าอีกด้วย และเรียนรู้กระบวนการทำกาแฟและชา ดังแสดงในภาพที่ 15

ใบชา

เก็บใบชา

เมล็ดกาแฟคั่วแล้ว

เมล็ดกาแฟ

ผลิตภัณฑ์กาแฟบ้านห้วยไคร้

ภาพที่ 15 แสดงกาแฟและชาอัสสัม

ที่มา : วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย, 2560

2. โฮมสเตย์ชุมชนบ้านห้วยไคร้

นายทองสุข บัวระพันธ์ พ่อหลวงชุมชนบ้านห้วยไคร้ ได้เป็นผู้ริเริ่มการสร้างโฮมสเตย์ ในช่วงปี พ.ศ.2559 โดยเริ่มจากการสร้างพระธาตุผาโง้ม บนดอยผาโง้มที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติขุนแจ อุทยานแห่งชาติที่ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอเวียงป่าเป้า สภาพเป็นป่าดิบเขียวสวยงาม เหมาะแก่การชมทะเลหมอก และชมพระอาทิตย์ตกที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย และในฤดูหนาวจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งที่อาจจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมบรรยากาศที่สวยงาม พ่อหลวงชุมชนบ้านห้วยไคร้ จึงร่วมกับชุมชนสร้างพระธาตุผาโง้มเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาชื่นชมบรรยากาศของดอยผาโง้มและจะได้กราบไหว้บูชาพระธาตุผาโง้มด้วย หลังจากการสร้างพระธาตุเสร็จ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาแวะเวียนเยี่ยมชมและกราบไหว้บูชาเป็นจำนวนมาก พ่อหลวงจึงร่วมกับชุมชนสร้างที่พักให้กับนักท่องเที่ยวที่พำนักหลังไหลเข้ามาชื่นชมความสวยงามของพระธาตุผาโง้ม และดอยผาโง้ม เพื่อเป็นการเสริมรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง จนปัจจุบันมีโฮมสเตย์ของ ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ มีทั้งหมด จำนวน 7 หลัง และแต่ละหลังจะมีเจ้าของบ้านเป็นผู้ดูแล และมีการดูแลควบคุม โดยคณะกรรมการของชุมชน ประกอบด้วย ประธานชุมชน 1 คน, รองประธานชุมชน 1 คน และตัวแทนชุมชน 20 คน ดังนี้

นายทองสุข	บัวระพันธ์	ประธาน
นางพนิตพร	สิทธิบุญ	เหรัญญิก
นายสมพล	คงธนวร	เลขานุการ
นายบุญเทียน	บัวระพันธ์	บัญชี
นายวิรัตน์	แก่นทอง	กรรมการ
นางบัวซอน	พันธ์ง	กรรมการ

โดยบ้านโฮมสเตย์ จำนวน 7 หลัง มีรายละเอียดดังนี้

บ้านหลังที่ 1 บ้านเมียง

บ้านหลังที่ 2 บ้านไม้ไผ่

บ้านหลังที่ 3 บ้านกาแพ

บ้านหลังที่ 4 บ้านชาขาว

บ้านหลังที่ 5 บ้านระเปียงงาม

บ้านหลังที่ 6 สมุนไพร

บ้านหลังที่ 7 ชาแดง

ภาพที่ 16 แสดงโฮมสเตย์ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ
ที่มา : วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย, 2560

จากบริบทของสถานศึกษา และบริบทของชุมชน จึงเป็นที่มาของการจัดทำวิจัย เรื่อง รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย เป็นการเสริมสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชนให้สามารถประกอบอาชีพโดยไม่ต้องออกจากแหล่งที่อยู่อาศัยของตนเอง อีกทั้งยังเป็นสถานที่เรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ผู้ที่มีความสนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้ เพื่อนำรูปแบบที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพต่อไปได้ด้วย

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อำนาจ เถาตระกูล (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารความรู้ในสถาบัน การอาชีวศึกษาไทย พบว่า 1) สารที่สำคัญที่เป็นตัวระบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ สำหรับใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารความรู้ในสถาบันการอาชีวศึกษาไทย ประกอบด้วย วิสัยทัศน์พันธกิจเป้าหมาย การประเมินความสามารถ และวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์การบริหารความรู้ สำนักงานบริหารจัดการความรู้ กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ กระบวนการบริหารความรู้ สำนักงาน บริหารจัดการความรู้กระบวนการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ กระบวนการบริหารความรู้ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้และบริหารความรู้ 2) สภาพการดำเนินการบริหารความรู้ในสถาบัน การอาชีวศึกษาไทย พบว่ายังไม่มีรูปแบบการบริหารความรู้ที่เป็นของสถาบันเอง แต่มีการดำเนินการ ที่เป็นกิจกรรมย่อย ๆ ของทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าแผนกวิชามีความแตกต่างกันอย่างไม่มี

นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ในทุกด้าน 3) ผลการพัฒนา รูปแบบการบริหารความรู้ในสถาบันการอาชีวศึกษาไทย ประกอบด้วยรูปแบบหลักของการบริหารความรู้ และรูปแบบย่อยอีก 13 รูปแบบ ดังนี้ 3.1) โครงสร้างสำนักงานบริหารความรู้ 3.2) การสร้างฐานความรู้อาชีพ 3.3) การสร้างองค์ความรู้อาชีพสำหรับแลกเปลี่ยนแบ่งปันและให้บริการความรู้ 3.4) ขั้นตอนการสร้างความรู้อาชีพ และไม่เปิดเผย 3.5) การบริหารความรู้และเทคโนโลยีในการจัดเก็บและการเข้าถึงฐานข้อมูลความรู้ 3.6) การบริหารการพัฒนาชุมชนคนทำงานด้วยความรู้ 3.7) กระบวนการพัฒนาชุมชนคนทำงานด้วยความรู้ระดับผู้บริหารและทีมคนทำงานด้วยความรู้ 3.8) กระบวนการพัฒนาคนทำงานด้วยความรู้และแนวร่วมคนทำงานด้วยความรู้ 3.9) บทบาทคุณสมบัติหน้าที่ของชุมชนคนทำงานด้วยความรู้ของการบริหารความรู้ 3.10) การบริหารการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้และการให้บริการความรู้ 3.11) การบริหารการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ 3.12) การบริหารการให้บริการความรู้ 3.13) การบริหารการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้และการให้บริการความรู้เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

วัฒนา สุราษฎร์มณี (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง พบว่า 1) ผลการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนล่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการใช้ทรัพยากรการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการใช้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการจัดการศึกษา ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ การประสานงานการประเมินผลนโยบาย การมีส่วนร่วมกับศูนย์การเรียนรู้อื่นและชุมชน การยอมรับของศูนย์การเรียนรู้อื่นและชุมชน ทรัพยากรทางการบริหาร และการนำนโยบายไปปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งปัจจัยดังกล่าวสามารถทำนายผลการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนล่างได้ ร้อยละ 84.80 (Adjusted R² = 0.848) 3) แนวทางในการบริหารจัดการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนล่างที่เสนอแนะ ประกอบด้วยการดำเนินการที่สำคัญ 8 ประการ คือ (1) มีนโยบายที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของประชาชนในชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงและสามารถปฏิบัติได้จริง (2) มีการประเมินผลหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติในแต่ละโครงการแล้ว เพื่อให้ทราบการบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (3) มีการสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ กับประชาชนได้เป็นอย่างดี (4) มีการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และมีการประสานงานทั้งในเครือข่ายและนอกเครือข่ายองค์กร (5) มีการพัฒนาปรับปรุงผลงานของศูนย์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอ (6) มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ (7) มีการร่วมมือกันในทุกภาคส่วน ทั้งราชการส่วนท้องถิ่นและราชการส่วนภูมิภาคทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (8) มีการจัดการศึกษาที่เป็นระบบและให้ชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง และควรมีหลักสูตรที่หลากหลาย ยืดหยุ่น ให้อิสระแก่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนได้

พรชัย กิตติชญาณรงค์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบและการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติด : ศึกษากรณีชุมชนธณีนาคา แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดมีรูปแบบโดยนำแนวคิดที่เป็นรูปแบบทั้งภาครัฐและภาคประชาชนมาผสมผสานและพัฒนาเป็นรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดที่เหมาะสมกับชุมชน ส่วนกระบวนการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดได้นำแนวคิดมา 2 แนวคิดได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วย 1) ชั้นการตระหนักในช่องว่าง (Consciousness Gap) 2) ชั้นมีความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างมีขอบเขต (Aspiration Frontier) 3) ชั้นให้เกียรติไม่สร้างความรู้สึกแตกแยก (De-Alienation) 4) ชั้นการมีส่วนร่วม (Participation) 5) ชั้นสามารถพึ่งตนเอง (Self - Reliance) 6) ชั้นคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน (Collective Personality Society) และแนวคิดที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดโดยนำแนวคิดเกี่ยวกับยุทธธรรมชุมชนซึ่งประกอบด้วย หลัก 3 ประการ คือ 1) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน 2) การระงับข้อพิพาทหรือการจัดการกับความขัดแย้งด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ 3) การป้องกันปัญหาอาชญากรรมโดยใช้หลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับความเป็นไปได้ ในด้านความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจได้แก่ความพอเพียงของงบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ 2) ด้านสังคม ได้แก่ความเป็นเครือญาติการรวมกลุ่มและเครือข่าย 3) ด้านการเมืองได้แก่ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 4) ด้านเทคนิคได้แก่ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด สำหรับการเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้นั้นมีรายละเอียด ดังนี้ 1) อาคารสถานที่ที่เหมาะสมและเป็นศูนย์รวมของสมาชิกชุมชน 2) ปัจจัยการจัดการ เช่น Plan Do Check Action (PDCA) 3) เนื้อหา กรณีศึกษาเช่นการจัดทำสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพิษภัยและการป้องกันยาเสพติดในชุมชน 4) ประชาชนผู้รู้ ได้แก่ผู้ที่มีความรู้ภายในชุมชนหรือวิทยากรจากภายนอกชุมชนตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ชนาวุธ ประทุมชาติ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านชุมคำเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยใช้การจัดการความรู้แบบบูรณาการ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายพบว่า ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านชุมคำ เพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยใช้การจัดการความรู้แบบบูรณาการ ที่ผ่านการใช้ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) สำรวจและศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความเป็นไปได้ 2) กำหนดรูปแบบการวิจัยและประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3) วางแผน สร้างทีมกำหนดความสำเร็จตามตัวชี้วัด 4) ลงมือปฏิบัติ ปรับปรุงพัฒนางาน 5) ประเมินผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลความรู้ในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมหลัก การจัดการความรู้ควบคู่กับแผนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชุมคำ 21 กิจกรรม พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด ผลการใช้การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านชุมคำเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยใช้การจัดการความรู้แบบบูรณาการ พบว่า สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและของชุมชนประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการ 2) การจัดการเรียนรู้ 3) ด้านเทคนิค การผลิต 4) มีศูนย์การจัดการความรู้สำหรับให้กลุ่มได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยผ่านการใช้เว็บไซต์ 5) มีชุดความรู้ละชิ้นงานงานของผู้ร่วมวิจัย ผู้ร่วมวิจัย มีความ

พึงพอใจผลการประเมินโดยใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน การจัดการความรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านชุมคำโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ปราโมทย์ น้อยวัน (2556) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแยกตามรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก โดยด้านบุคลากร ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น มีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ด้านงบประมาณ ได้รับการจัดสรรจากรัฐและภาคชุมชนอย่างเหมาะสม ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ควรจัดให้เพียงพอต่อความต้องการ ด้านบริหารจัดการ ควรเป็นในรูปแบบคณะกรรมการที่ได้รับเลือกจากชุมชน และมีการแบ่งโครงสร้างการทำงานอย่างเป็นระบบ

นิสิต คำหล้า อนันต์ พลธานี และอรุณี พรหมคำบุตร (2557) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน : กรณีศึกษา อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรเกิดจากกระตุ้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนกระบวนการผลิตที่ล้มเหลวในอดีตอยู่ในกับดักของวงจรหนี้สิน การผลิตที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมนำไปสู่ความล้มเหลวในครอบครัว การใคร่ครวญอย่างแยกคายถึงอดีต ปัจจุบันและอนาคต นำไปสู่การสร้างความรู้ตระหนักรู้ สร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนกระบวนการนำหลักธรรมมาปรับใช้ คือ หลักอริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และ ศีล 8 (กลุ่มปราชญ์) นำไปสู่ฐานแห่งการรู้จักตนเองและพึ่งพาตนเองและเห็นทางแก้ปัญหาชีวิต มีการออกแบบชีวิตโดยมีปราชญ์คนต้นแบบและใช้หลักสัมมาทิฐิเป็นฐานในด้านแนวคิดและแนวปฏิบัติ ผลที่ตามมานำไปสู่การสร้างระบบการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกร มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต การสังเกต การระดมสมอง การสะท้อนเส้นทางชีวิตและมีการสร้างการเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาเพื่อตอบโจทย์ชีวิต ซึ่งความรู้ที่สร้างขึ้นสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ช่วยในการจัดการ ด้านครอบครัว ทรัพยากร เศรษฐกิจและชุมชน ตลอดจนมีหลักที่ดั่งามของชีวิตไปปฏิบัติ การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นและความรู้สมัยใหม่ ทำให้สามารถยืนหยัดได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งการเรียนรู้นำไปสู่การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ มีอาหารพอเพียง มีความอยู่ดีขึ้นลดภาวะหนี้สิน เพิ่มรายได้ครัวเรือน และมีการสร้างเครือข่ายต่อเนื่อง

ณรงค์ อภิธินัง (2551) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ผลการศึกษาพบว่า แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และและสรุประดับความเหมาะสมในแต่ละขั้นตอนได้ดังนี้ ขั้นการให้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากแนวทางที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ วิธีการแจ้งข่าวสารโดยการแจ้งทางเสียงตามสายในหมู่บ้าน ขั้นการรับฟังความเห็น พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากแนวทางที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ การเปิดรับฟังความคิดเห็น ทำให้มีส่วนร่วมในการให้ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ขึ้นเกี่ยวข้อง โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แนวทางที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน อำเภอเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมคัดเลือกกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ขึ้นเสริมอาจประชาชน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แนวทางที่มีความ

เหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ การจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มุ่งสนองความต้องการของท้องถิ่น ตามคำแนะนำของกรรมการศูนย์การเรียนรู้โดยจัดทำเป็นแผนส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนไว้ทุกภาคเรียน ผลการตรวจสอบแนวทางดังกล่าว โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดเห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดเห็นว่า การลำดับขั้นตอนของแนวทางดังกล่าวทั้ง 5 ขั้นตอนเป็นขั้นตอนพื้นฐานของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดเห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว และให้สังเกตว่า ไม่ว่าจะแนวทางส่งเสริมมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นแนวทางดังกล่าว และให้ข้อสังเกตว่า ไม่ว่าจะแนวทางส่งเสริมมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวทางใด ผู้นำชุมชนจะมีบทบาทสำคัญในการยอมรับความคิดเห็นจากภายนอกเพื่อนำมาใช้ในชุมชนเอง จึงควรจะถือว่าผู้นำชุมชนเป็นเงื่อนไขทางการพัฒนาไปสู่การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม

ปาหนัน กนกวงศ์บุญวัฒน์(2551,หน้า37)ได้ศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล และเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล เทคนิคที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามแนวทางของ ซูเบอร์-สเกอร์ริทท์ (Zuber-Skemitt,1991) รวมถึงเคมีส และแมคแทกการ์ท(Kemmis&McTaggart,1998) ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน มีปัญหาที่สำคัญ 8 ประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผู้วิจัยจึงเลือกมาเป็นประเด็นต้นแบบในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

2. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล มีองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ

2.1 ด้านโครงสร้างของศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ การกำหนดสถานที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้และการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินงาน

2.2 ด้านกระบวนการทำงานของศูนย์การเรียนรู้มี 5 ขั้นตอนได้แก่

2.2.1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

2.2.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแกนนำเครือข่ายชุมชน

2.2.3 การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงโดยง่ายและสะดวกต่อการเรียนรู้

2.2.4 การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

2.2.5 การเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของชุมชน

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล จากประเด็นต้นแบบอยู่ในระดับดีขึ้นไป ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 4 ประการ คือ

3.1 ผู้บริหารได้การสนับสนุนทั้งสถานที่และงบประมาณ

3.2 ผู้เรียนมีแรงจูงใจใฝ่รู้และมีวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3.3 คุณค่าของความรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

3.4 รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้มีความปรับเปลี่ยนตามความต้องการของชุมชนที่มี

กรมการพัฒนาชุมชน (2556 : 42-43) ได้กล่าวว่า “ศูนย์เรียนรู้รูปแบบชุมชน” รูปแบบต่าง ๆ เป็นแหล่งที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งชาวบ้านทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ และค้นหาประสบการณ์ในทุกด้าน และสามารถสืบทอดคนรุ่นปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เช่น ศูนย์เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

งานวิจัยต่างประเทศ

Gold (2000) ได้ศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครองและนักศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดเฟีย ผลการศึกษาพบว่าการจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้เรียนรู้เกี่ยวชุมชน ดังนั้น การสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

Brian S. McGowan (2010) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตของชาวญี่ปุ่น : ศูนย์ชุมชนและกลุ่มการเรียนรู้ พบว่า คุณสมบัติต่าง ๆ ของชุมชนตามผู้ใหญ่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในห้องเรียนและการดำเนินงาน มีความมุ่งมั่น ในระยะยาวกับกลุ่มทางสังคมในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งมาจากการบริหารงานจากการเรียนการสอนและ รูปแบบทางเลือกของการเรียนรู้

Giles (1975) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ที่สร้างขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบคุณค่าของศูนย์การเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์การเรียนรู้เปิดโอกาสให้ครูได้สังเกตพฤติกรรม และรู้ถึงความต้องการของนักเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ศูนย์การเรียนรู้ยังสร้างความกระตือรือร้นแก่นักเรียนในทางบวกและเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ศูนย์การเรียนรู้จะให้คุณค่าอย่างมีนัยสำคัญสูงสำหรับนักเรียนที่ต้องการเรียน

Braswell (1992) ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงการใช้คุณประโยชน์จากศูนย์การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาจะใช้ประโยชน์จากศูนย์การเรียนรู้แบบการศึกษาตลอดชีวิต สามารถศึกษาหาความรู้ได้โดยปราศจากแรงกดดันจากการสอบ และสามารถเลือกเรียนได้ตามความชอบใจ และศูนย์การเรียนรู้ที่ดีควรตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน เพื่อประกันว่าจะมีนักศึกษาใช้ประโยชน์จากศูนย์การเรียนรู้อย่างจริงจัง

Ishumi (1982) ได้ศึกษาถึงศูนย์บริการชุมชน (Community Center) ในประเทศแทนซาเนียเกิดขึ้นในระหว่างที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยใช้เป็นศูนย์จัดกิจกรรมบันเทิงแก่ทหารที่ผ่านสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาได้เปลี่ยนวัตถุประสงค์เป็นศูนย์บริการให้ความรู้ด้านอนามัยพื้นฐาน ให้ความรู้การเลี้ยงลูก สอนการอ่านออกเขียนได้ ส่งเสริมการจัดคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและจัดตั้งศูนย์ผลิตเอกสารเสริม ต่อมาในปี ค.ศ.1970 รัฐบาลแทนซาเนียได้เปลี่ยนรูปแบบการจัด โดยจัดให้มีศูนย์บริการชุมชน 2 แห่งต่อหนึ่งอำเภอและจัดกิจกรรมสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น มีการวิจัยเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม โปรแกรมการศึกษาที่เหมาะสม ในปัจจุบันได้รับเงินช่วยเหลือจากธนาคารโลกให้จัดตั้งเป็นศูนย์การศึกษาชุมชน(Community Education Center) ซึ่งจะแปลงโรงเรียนประถมให้เป็นสถาบันศึกษาที่สามารถให้ความรู้พื้นฐานแก่คนในชุมชนทั้งเด็กและ

ผู้ใหญ่ สร้างอาคารอำนวยความสะดวกเพื่อจัดกิจกรรม เช่น ศาลาประชาคม ห้องสมุด ห้องฝึกงาน ห้องเอนกประสงค์สำหรับกิจกรรมต่างๆ และสำนักงานทั่วไป

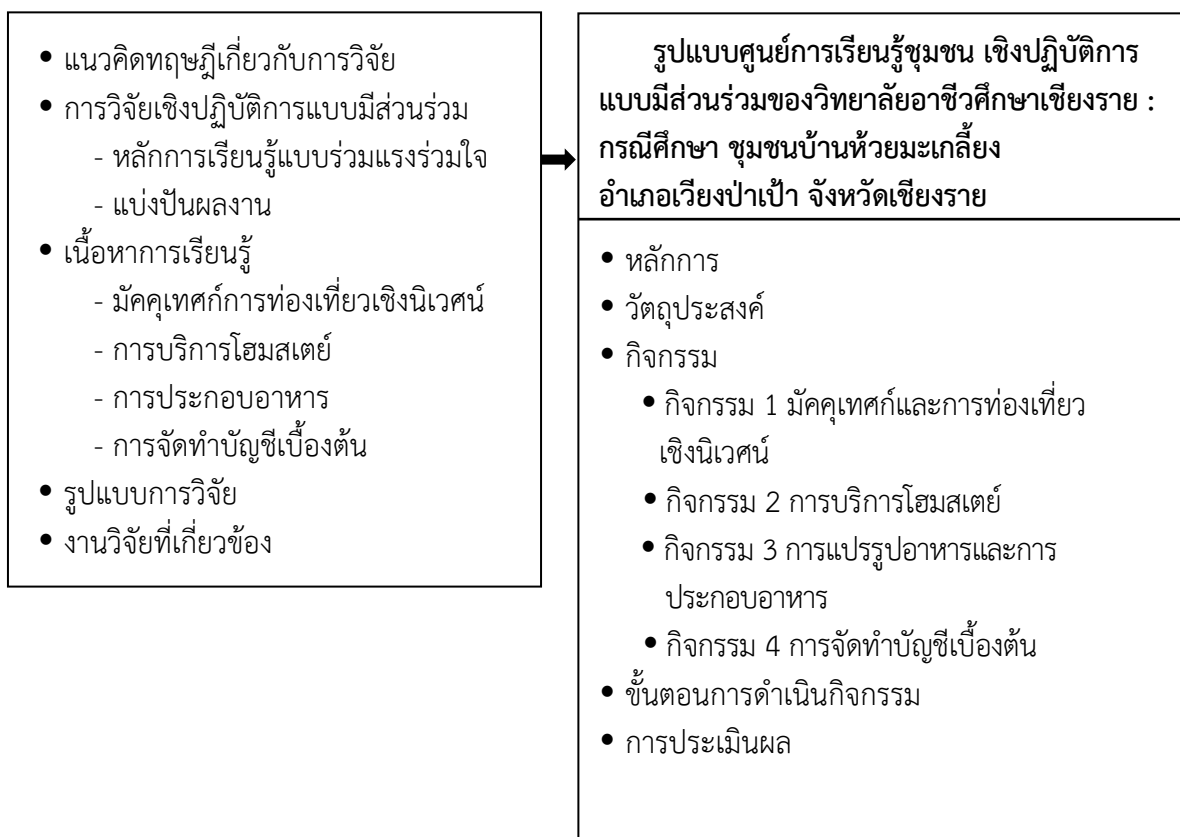
Watts(1990) ศูนย์การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา (Community Education Development Center) ของอังกฤษ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1977 เพื่อดำเนินงานพัฒนาชุมชนสัมมนาเพื่อช่วยเหลือผู้ดำเนินงาน ด้านพัฒนาชุมชนจัดความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนแก่ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทำงานผสานงานกับองค์กรภาครัฐ เอกชน มหาวิทยาลัย มูลนิธิต่างๆ เพื่อหาแนวทางพัฒนาชุมชนของประเทศและต่างประเทศในปัจจุบันศูนย์การประชุมสัมมนา อภิปรายเกี่ยวกับงานศึกษาชุมชน ศึกษาเผยแพร่งานวิจัยสัมมนา การศึกษาในชุมชนขยายเครือข่าย จัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรให้กับโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน โดยการจัดการศึกษาและกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน

Kanu (1996) ได้วิจัยเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ของคุณป้ามิลลี่: การเรียนรู้ทางชาติพันธุ์วรรณนาของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเมืองนิวเจอร์ซีย์ ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบการเรียนรู้ นั้น คือการช่วยเหลือปรับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงบรรยากาศในห้องเรียน ครู นักเรียนที่มีความรักความอบอุ่น ผู้ปกครอง ผู้คนในชุมชน มีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศในห้องเรียนรู้อะไรและสิ่งสำคัญจะต้องได้รับความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน

Zhang (1997) ได้ศึกษาความเข้าใจเบื้องต้นภาษาอังกฤษของการศึกษาผู้ใหญ่ในชุมชนกรณีศึกษาผู้ใหญ่ในชุมชนชาวจีนอีโซล (Esol) ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีการเปิดสอนในอังกฤษและภาษาจีนในระดับพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าผู้ใหญ่ชาวจีนเกินกว่าครึ่งล้านไม่ได้จบชั้นพื้นฐานภาษาจีน และภาษาอังกฤษผู้ใหญ่มีความรู้พื้นฐานจากการศึกษาด้วยตนเอง จากเอกสารประกอบอาชีพและจากศูนย์ การเรียนในระดับที่ 1 ส่วนผู้ที่มีสนใจจะศึกษาในระดับสูงขึ้นไปจะต้องผ่านการสอบจากระดับที่ 1 จึงจะเรียนในระดับที่ 2 ได้

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ได้แนวคิดในการจัดทำงานวิจัย เรื่องรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เจริญปฏิบัติกรแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อําเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งประกอบด้วย การสร้างหลักสูตรสำหรับใช้ในชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาผสมผสานกับความรู้ภาคทฤษฎีจากครูที่ปรึกษาประจำฐานและนักศึกษาทำให้ได้หลักสูตรที่ออกมาตรงกับความต้องการของชุมชน และสามารถใช้กับชุมชนได้จริง จนก่อให้เกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางความรู้ของคนในชุมชน และยังเป็นศูนย์เรียนรู้สำหรับใช้ฝึกประสบการณ์จริงของนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

8. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 17 กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย